

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**İSLÂMÎ ÇOCUK EDEBİYATINDA
HADİS KONULU ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Rabia PEHLİVAN**

**Danışman
Prof. Dr. Adem DÖLEK**

EYLÜL 2023, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

İslâmî Çocuk Edebiyatında Hadis Konulu Eserlerin Değerlendirilmesi “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Rabia PEHLİVAN

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Program Adı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı : İslâmî Çocuk Edebiyatında Hadis Konulu Eserlerin
Değerlendirilmesi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 97 sayfalık kısmına ilişkin 21/09/2023 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %15'tir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dâhil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 21/09/2023

Danışman: Prof. Dr. Adem DÖLEK

Öğrenci: Rabia PEHLİVAN

KILAVUZA UYGUNLUK

“İslâmî Çocuk Edebiyatında Hadis Konulu Eserlerin Değerlendirilmesi”
başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez
Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Rabia PEHLİVAN

Danışman

Prof. Dr. Adem DÖLEK

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Adem DÖLEK danışmanlığında **Rabia PEHLİVAN** tarafından hazırlanan “İslâmî Çocuk Edebiyatında Hadis Konulu Eserlerin Değerlendirilmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

21/09/2023

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Adem DÖLEK** (İmza)

Üye : **Prof. Dr. Cemal AĞIRMAN** (İmza)

Üye : **Doç. Dr. Yasin Mahmut YAKAR** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2023 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /2023

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Dijitalleşmenin zirve dönemini yaşayan günümüz dünyasında çocuk kitapları, etkinliğini hâlâ korumaktadır. Çocuklara İslâmî değerleri kazandırma amacıyla kaleme alınan pek çok eser mevcuttur. Hiç şüphesiz bu konuda tercih edilen en yaygın metot, hadisleri temel alarak çocuklara değer kazanımı sunan çocuk kitaplarıdır. Çocuk hayatında önemli bir yeri olacak bu kitapların sahîh ve doğru bilgiler sunması önemlidir. Çalışmamız, hadisleri temel alıp okuyucuya değer kazandırma hedefinde olan çocuk kitaplarını değerlendirmektedir. Tezimiz, disiplinler arası bir çalışma olup tezde değerlendirilmeye alınan eserler, hadis alanıyla beraber çocuk edebiyatı ve eğitim bilimleri bağlamında üç alan üzerinden incelenmektedir. Çalışmamız, dînî içerikli çocuk kitaplarının ele alınarak incelenmesi konusunda bu alanda yapılmamış bir çalışma olması yönüyle özgün bir çalışmadır.

Tezin birinci bölümünde çocuk edebiyatı ve eğitim bilimlerine göre çocuğun yaş dönemlerine yönelik durumları ele alınmıştır. Çalışmamızın ikinci bölümünde değerlendirmeye alınan çocuk kitapları ve yazarları hakkında bilgilendirmeler yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise incelenen çocuk kitaplarında yer alan hadislerin tahriri ve çocuğun yaş dönemine uygunluğu hakkında değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak hadis konulu çocuk kitaplarında yer alan hadislerin çoğunluğunun sahih hadislerden oluştuğu görülmekle beraber bazı asılsız rivayetlere de yer verildiği dikkat çekmektedir.

Çalışmamızı yaparken bilgi ve desteğini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Adem DÖLEK hocamız başta olmak üzere, ilminden istifade ettiğim fakültemizin kıymetli hocalarına şükranlarımı sunuyorum.

Zorlu süreçler içerisinde mücadele ederek ortaya koyduğumuz çalışmamız insan ürünü olmanın gerektirdiği hata ve eksikliklerden uzak değildir. Gayret ve çaba bizden, başarı Allah'tandır.

Rabia PEHLİVAN, Erzincan, 2023

İSLÂMÎ ÇOCUK EDEBİYATINDA HADİS KONULU ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Rabia PEHLİVAN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2023

Danışman: Prof. Dr. Adem DÖLEK

ÖZET

Bu çalışma, İslâmî bilgi kaynaklarından hadisleri temel alan çocuk kitaplarının değerlendirilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Çalışmamız çocuk edebiyatında İslâmî değerleri temel alan kitapların incelenmesi yolunda diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çocuk edebiyatı hakkında bilgilendirme yapılmıştır. İkinci bölümde çalışmamıza konu olan eser ve yazarlar hakkında bilgilendirme bulunmaktadır. Çalışmamızın son bölümünde ise ele alınan kitaplardaki hadisler hem hadis ilmi açısından hem de kullanılan hadisin çocuğun yaş ve algı düzeyine uygunluğu ele alınarak incelenmiştir.

Bu çalışma nitel araştırma bağlamında doküman inceleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Çalışmamızda masal ve hikâye kitabı olarak iki farklı kategoriden bir tanesi seri olmak üzere toplamda on iki çocuk kitabı incelemeye alınmıştır. Çalışma sonunda yazarların hadis ilmine uygun olmayan bazı rivayetleri eserlerine aldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Çocuk, Hadis.

IN ISLAMIC CHILDREN'S LITERATURE EVALUATION OF WORKS ON HADITH

Rabia PEHLİVAN

Erzincan Binali Yıldırım University,

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, September 2023

Thesis Advisor: Prof. Dr. Adem DÖLEK

ABSTRACT

This study was created with the aim of evaluating children's books based on hadiths from Islamic information sources. Our study differs from other studies examining books based on Islamic values in Children's Literature.

Our work consists of three parts. In the first part, information was given about children's literature. In the second part, there is information about the work and authors that are the subject of our study. In the last part of our study, the hadiths in the books discussed were examined in terms of both the science of hadith and the suitability of the hadith used for the child's age and perception level.

This study was created using the document review method in the context of qualitative research. In our study, a total of twelve children's books, one of which is a series, from two different categories as fairy tale and story books were examined. At the end of the study, it was determined that some narrations that were not suitable for the science of hadith were included in their works by the authors.

Keywords: Literature, Child, Hadith.

İÇİNDEKİLER

İSLÂMÎ ÇOCUK EDEBİYATINDA HADİS KONULU ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK VE EDEBİYAT İLİŞKİSİ

1.1. Çocuk Kavramı.....	5
1.1.1. İslâm Dîninde Çocuk Kavramı	7
1.1.2. Psikolojide Çocuk Kavramı	10
1.2. Edebiyat Kavramı	11
1.2.1. Çocuk Edebiyatı Tanımı, Niteliği ve Önemi	11
1.2.2. Çocuk Edebiyatının Dünyadaki Gelişimi	14
1.2.3. Çocuk Edebiyatının Türkiye’deki Gelişimi	15
1.2.4. Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Aranan Özellikler	16
1.3. İslâmî Edebiyatın Tanımı, Niteliği ve Önemi	17
1.3.1. İslâmî Çocuk Edebiyatı Tanımı, Niteliği ve Önemi	18
1.3.2. İslâmî Çocuk Edebiyatının Türkiye’deki Gelişimi	19
1.4. Çocuk Edebiyatı Türleri	20
1.4.1. Hikâyenin Tanımı ve Özellikleri	20
1.4.2. Masalın Tanımı ve Özellikleri	21
1.5. Son Çocukluk Dönemi ve Edebiyat.....	22
1.5.1. Son Çocukluk Dönemi Genel Özellikleri	22
1.5.2. Son Çocukluk Dönemi İçin Edebiyatın Gerektirdikleri	23

1.5.3.Son Çocukluk Dönemi Çocukların Dinî Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi.....	24
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂMÎ ÇOCUK EDEBİYATINDA HADİSLERİ KONU ALAN BAZI ESER VE YAZARLARIN TANITILMASI

2.1. Aslıhan Atik Yıldız, “Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor” İsimli Eseri.....	27
2.1.1. Aslıhan Atik Yıldız’ın Kimliği	27
2.1.2. Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor Adlı Eserin Tanıtımı.....	27
2.2. Şerife Nihal Zeybek, “Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler” İsimli Eseri.....	30
2.2.1. Şerife Nihal Zeybek’in Kimliği	30
2.2.2. Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler Adlı Eserin Tanıtımı	31
2.3. Nefise Atçakarlar, “Hadis Bahçesi Masal Serisi” İsimli Eseri.....	32
2.3.1. Nefise Atçakarlar’ın Kimliği	32
2.3.2. Hadis Bahçesi Masal Serisi Adlı Eserin Tanıtımı	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUKLAR İÇİN HAZIRLANAN VE HADİSLERİ KONU ALAN BAZI ESERLERDEKİ RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor	42
3.1.1. Yetim Başı Okşamanın Sevap Olması ile İlgili Hadis.....	42
3.1.2. Fakirleri Sevmek ile İlgili Hadis.....	44
3.1.3. Sağlam ve İyi İş Yapmakla ilgili Hadis	45
3.1.4. Öfke Kontrolüyle İlgili Hadis	46
3.1.5. Birbirini Sevmenin İmanla Alakalı Olduğunu Anlatan Hadis.....	48
3.1.6. Ağaç Dikmenin Sadaka Sevabı Kazandırdığıyla İlgili Hadis.....	49
3.1.7. Küs Kalmakla ilgili Hadis.....	50
3.1.8. Müslümanın Güvenilir Olmasıyla İlgili Hadis	51
3.1.9. Kötülüğe Karşı Alınması Gereken Tavrıla İlgili Hadis	52
3.1.10. Zarara Zararla Mukabele Etmekle İlgili Hadis	53
3.1.11. Hayra Vesile Olmakla İlgili Hadis.....	55
3.1.12. Anne ve Babanın Rızasıyla İlgili Hadis.....	55
3.1.13. Çocuğun Bereket Olduğuyla İlgili Hadis.....	56
3.1.14. Alay Etmemekle İlgili Hadis	57

3.1.15. Diğerkâm Olmakla İlgili Hadis.....	58
3.1.16. Kolaylaştırıcı Olmakla İlgili Hadis	59
3.1.17. Sözün Anlaşılması için Tekrar Etmekle İlgili Hadis	61
3.1.18. Arkadaşlıkla İlgili Hadis	62
3.1.19. Hasta Ziyaretiyle İlgili Hadis.....	63
3.1.20. Abdestin Hatalara Kefâret Olmasıyla İlgili Hadis.....	64
3.1.21. Sıkıntı Veren Şeyleri Yoldan Kaldırmakla İlgili Hadis.....	65
3.1.22. Mü'minin Güçlü Olması Gerektiğiyle İlgili Hadis.....	66
3.1.23. Mescide Gitmek Hakkındaki Hadis	67
3.1.24. Teşekkür Etmekle İlgili Hadis	68
3.1.25. Güzel Söz Söylemekle ilgili Hadis	69
3.1.26. Kuşlara İyi Muamele Hakkında Hadis.....	69
3.1.27. İyiliğe Niyet Etmekle İlgili Hadis.....	70
3.1.28. İnfak Etmekle İlgili Hadis.....	72
3.1.29. Müslümanın Başına Gelen Sıkıntının Günahlarına Kefâret Olmasıyla İlgili Hadis	73
3.1.30. İsrâf Konusuyla İlgili Hadis.....	74
3.1.31. Komşuluk İlişkileri Hakkındaki Hadisler	75
3.1.32. Yumuşak Huylu Olmakla İlgili Hadis	77
3.1.33. Temizlikle İlgili Hadis	78
3.1.34. Teselli Etmekle İlgili Hadis	78
3.1.35. Acele Etmemekle İlgili Hadis.....	79
3.1.36. İyiliği Uygulamakla İlgili Hadis	80
3.1.37. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Sünnetini Uygulamakla İlgili Hadis	81
3.2. Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler	82
3.2.1. Uyumadan Önce Yapılması Tavsiye Edilenlerle İlgili Hadis.....	82
3.2.2. İzin İstemekle İlgili Hadis.....	83
3.2.3. Su İçme Âdâbıyla İlgili Hadis	83
3.2.4. Aynaya Bakarken Dua Etmekle İlgili Hadis.....	84
3.2.5. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Ev Hâliyle İlgili Hadis	85
3.2.6. Ağaç Dikmekle İlgili Hadis	86
3.2.7. Yemek Yeme Âdâbıyla İlgili Hadis.....	86

3.2.8. Ağız Temizliği Hakkında Hadis	87
3.2.9. Hediyeleşmekle İlgili Hadis.....	88
3.3. Hadis Bahçesi Masal Serisi	89
3.3.1. Anneyle İlgili Hadis.....	89
3.3.2. Eşitlikle İlgili Hadis	89
3.3.3. Misafirle İlgili Hadis.....	90
3.3.4. Müslüman Kardeşliğiyle İlgili Hadis.....	91
3.3.5. Arkadaşlıkla İlgili Hadis	91
3.3.6. İlim Öğrenmenin Önemiyle İlgili Hadis	92
3.3.7. İsrar ve Kibirle İlgili Hadis	92
3.3.8. Danışmakla İlgili Hadis	93
3.3.9. Fayda Verecek Şeylerle İlgilenmekle İlgili Hadis	94
3.3.10. Dua İle İlgili Hadis	94
SONUÇ	96
KAYNAKÇA.....	98
ÖZGEÇMİŞ	106

KISALTMALAR LİSTESİ

B.	: İbn
Bkz.	: Bakınız
C.c.	: Celle Celâluh
Ed.	: Editör
H.	: Hicrî
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
S.	: Sayfa
S.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik eden
Ts.	: Tarihsiz
Yay.	: Yayınevi

GİRİŞ

İslâm'ın iki ana kaynağından biri olan hadisler, Hz. Peygamber'den rivayet olunan söz, fiil, takrir, fizîkî ve ahlâkî özelliklerdir.¹ Kur'ân-ı Kerîm'de, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) insanlara güzel örnekliliği bahsedilir.² Bu örneklilik bizlere Resûlullah'ın (s.a.v.) davranışlarını incelememizi ve onun bu güzel örnekliliğinden istifade etmemizi anlatır. Bunu yapabilmenin yollarından birisi de Hz. Peygamber'den (s.a.v.) rivayet olunan hadislerle bakmaktır.

Eğitim Bilimlerine göre insanlarda öğrenme metotlarından biri de model alma yoluyla öğrenmedir. Bu öğrenme metodu İslâmî Eğitim için bakıldığında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) model alınmasıyla yani hadislerden yola çıkarak uygulanabilir bir yöntemdir.

Günümüzde çocuk eğitiminde son yüzyıl içerisinde artmakta olan çocuk edebiyatı ile ilgili ürünler, çocuklarda istendik davranışların oluşmasını sağlama amacı gütmektedir. İslâmî çocuk edebiyatı için de geçerli olan bu durum, genel anlamda hikâye ve masal kitapları şeklinde hazırlanmış ürünlerle yapılmaktadır.

Edebiyat, sanatçısının ruh ve bilinç dünyasından sızan ürünlerdir. Sanatçı, İslâmî kimliği ölçüsünde, eserlerinde İslâmî öğeler barındırır veya İslâm'ı anlatmak için eserler oluşturur. İşte bu uğraş ve çaba neticesinde İslâmî edebiyat kavramı ortaya çıkmaktadır. Edebiyat, İslâm'ı anlatmak için sanatsal ve incelikli bir yoldur. İslâmî edebiyat için bu yolun inşasında sanatçı tarafından toplumun gereksinimleri de göz önüne alınmaktadır. Bu konuda göz önüne alınan ve alınması gereken en önemli hususlardan biri de çocuklardır.

Çocuklar toplumların geleceğidir. Bu geleceğin inşasında birçok unsurun etkili ve gerekli olduğu bilinmekle birlikte, edebiyatın da varlığı ve gerekliliği bir gerçektir. İnsan, sosyal bir varlık olması yönüyle çevresiyle etkileşim hâlinde. Yazın dünyasında eser veren sanatçılar bu etkileşim sebebiyle çocuk için edebiyatın gerekliliğini fark etmişlerdir. Özellikle günümüzde İslâmî çocuk edebiyatı için verilen

¹ Şemsuddîn Muhammed b. Abdîrahmân es-Sehâvî, *Fethu'l Muğîs Şerhu Elfiyeti'l Hadîs*, (Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, h. 1403), 1/6; Talat Koçyiğit, *Hadis İstılahları*, (Ankara: 1980), 121; Mehmet Yaşar Kandemir, "Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yayınları, 1997), 15: 27-64.

² el-Ahzâb, 33/21.

eserlerin, İslâm'ı yaşama gayretinde olan bireylerce tercih edildiği görülmektedir. Çocuklarda estetik tecrübe oluşturulurken İslâmî öğeler barındıran eserlerle ilerlenmesi, çocuklarda İslâmî bilinç ve temellerin ilk tohumlarını atmak anlamına geldiği söylenebilir. Bu sebeple İslâmî çocuk edebiyatı için eser verecek sanatçının, uğraş vereceği alanda yeterli ve doğru bilgiye sahip olması gerekmektedir. Nitekim oluşturulacak eser sadece bir hayal ürünü olmayıp İslâm öğretisi hakkında bilinçlendirme ve bilgi verme amacı barındırmaktadır. Çocuklara sunulacak bu eserlerin niteliği İslâm'ın doğru anlaşılması ve tanıtılması için önemli bir durumdur.

1. Problem

Çocuklar için hazırlanan hadis içerikli eserlerin hem İslâm'ı hem de Hz. Peygamber'den (s.a.v.) rivayet olunan hadisleri tanıtmadaki rolü oldukça önemlidir. İslâmî çocuk edebiyatında verilen hadis konulu eserlerin, hadis ilminin doğru kabulleri ile gelişmemesi gerekmektedir.

İncelenen eserlerin altı-on iki yaş çocukların dînî gelişim özelliklerine uygun şekilde ele alınması, yapılan araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Çocuklarda oluşacak sünnet ve hadis olgusunun ilk temelleri olabilecek bu kitapların; çocukların yaş seviyelerine ve hadis ilminin verilerine uygun olması gerekmektedir. Çocukların sağlam bilgiler temelinde ilerlemesi için hazırlayan kişinin hadis ilmine hâkim olması, dikkat edilmesi gereken bir başka problemi oluşturur.

1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Günümüzde, Hz. Peygamber (s.a.v.) hakkında pek çok dînî çocuk eserleri mevcuttur. Bu eserlerden, çocukların hadise dair ilk öğrenmelerini oluşturacak hadis konulu kitaplar çocuklara, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) model olarak sunmaktadır. Hadisleri temel alarak değer kazanımı sunan eserlerin, hadis ilmine vâkıf kişilerce oluşturulması gerekmektedir. Nitekim hadis ilmini bilmeyen kişilerce hadis konulu kitapların yazılması Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ait olmayan sözlerin hadis gibi aktarılmasına sebep olmaktadır. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) bir söz atfetmek, sorumluluk ve bilgi gerektirmektedir. Hadisleri temel alan eserlerde yer alan hadisler de bu sorumluluğun farkında olan kişilerce oluşturulmalıdır.

Araştırmada, çocuklarda Allah ve Peygamber kavramının doğru oluşması için bu konuda hazırlanmış eserler, nitel araştırma bağlamında doküman inceleme yöntemi ile

ele alınmıştır. Çocukların algı düzeylerine uygun, zihin dünyalarını inşa edecek eserler, doğru bilgi sunmak zorundadır. Bu eserler hem sahîh hadislerle hem de çocuklara uygun bir üslup ile ele alınmalıdır. Bütün bu sebepler hadis konulu çocuk kitaplarının incelenmesini önemli hâle getirmektedir.

2. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları

Tezimiz, doküman inceleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Çalışmamızda, didaktik bir dile sahip olmayan, eğlenceli ve çocuğun dünyasına hitap eden eserler tercih edilerek değerlendirmeye alınmıştır. Nitekim bu eserlerin çocuklara hitap etmesinin yanında hadis ilminin kabullerine uygun hadisleri yani sahih hadisleri ele alması önemli bir konudur. Bu itibarla çalışmamızda, incelenen eserlerdeki hadislerin tahriri yapılmıştır.

Çalışmanın ele alınan birincil kaynakları altı-on iki yaş çocuklar için hazırlanmış olan hadis konulu hikâye ve masal kitaplarıdır. Günümüzde çocuklara yönelik hazırlanmış olan “*Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor, Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler, Hadis Bahçesi Masal Serisi*” isimli eserler araştırmanın temel kaynaklarını oluşturmaktadır.

Hadis konulu kitapların değerlendirmeye alınmasında gerekli olan ikincil kaynaklar ise hadis eserleridir. Araştırmada birincil kaynakların içinde yer alan hadislerin değerlendirilmesi ve tahriri için gerekli olan hadis eserleri, İmam Buhârî’nin (ö. 256/869) *el-Câmiu’s-Sahîh*’i ile İmam Müslim’in (ö. 261/874) *el-Câmiu’s-Sahîh*’i başta olmak üzere *sünenler*, *müsnedler*, *mu’cemler* ve diğer hadis eserleridir. İslâm literatüründe kaynak itibarıyla sıhhatine güvenilen hadis eserleri, araştırmanın ikincil kaynaklarını oluşturmaktadır. Hadislerin sıhhati konusunda ise çoğunlukla Elbânî’nin (ö.1999) hadis değerlendirmeleri dikkate alınmıştır. Hadislerin, altı-on iki yaş çocuklarına uygunluğu konusundaki değerlendirmeler içinse, editörlüğünü Şerife Işık Terzi’nin yaptığı *Eğitim Psikolojisi* isimli eserden ve eğitimle ilgili ulaşılan diğer eserlerden istifade edilmiştir.

3. Araştırmanın Sınırları

Başta hadis ilminin üstatlarından olan Prof. Dr. Yaşar Kandemir'in çocuklar için hazırladığı eserleri³ olmakla beraber, bu alanda hazırlanmış birçok eser içerisinde İslâmî çocuk edebiyatında hadis konulu çocuk kitaplarından farklı yöntemler ile ele alınmış üç farklı eserle çalışmamızı sınırlandırdık.

Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor eserinde otuz sekiz farklı hadis, hikâye bölümlerinde mizahla zenginleştirilerek çocuksu ifadelerle yer almaktadır. Kitabın eğlenceli anlatımla sunulması bu eseri tercih etmemize sebep olmuştur. *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler* isimli eserde, günlük hayatta kullanılan eşyaların toplamda on hadis ile ele alındığı görülmektedir. Seküler hayatın içerisinde Hz. Peygamber'i (s.a.v.) akla getirecek bağlantılar kurularak günlük eşyaların sunulması eseri tercih etme sebebimizdir. *Hadis Bahçesi Masal Serisi* isimli eserde, on hadisin ana teması üzerinden oluşturulan on farklı masal yer almaktadır. Masal serisinin bir edebiyatçı tarafından oluşturulması bu eseri tercih etmemize sebep olmuştur.

³ Hikâyelerle Çocuklara Kırk Hadis, Peygamberimiz Çocuklarla, Peygamberimizin Son Yılları, Sevgi Peygamberi, gibi çocuklar için hazırlanmış olduğu pek çok eseri bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK VE EDEBİYAT İLİŞKİSİ

1.1. Çocuk Kavramı

Bir toplumun gelecek nesillerinin oluşumunda yer alan unsur, hiç şüphesiz çocuklardır. Çocukların varlığı ile toplumlar yenilenerek neslin devamı sağlanır. Bu ise insanlığın ve toplumların var olması, yaşaması demektir. Çocuğun varlığı, normal koşullarda ailenin varlığına bağlıdır. Genel anlamda aile kurumunda önemli bir yeri bulunan çocuklar; toplumlara göre farklı koşullara sahip olabildikleri gibi, ebeveynleri tarafından da farklı tutumlar görebilirler. Bunun için öncelikle çocuk kavramının ne olduğuna bakıldığında; çocuk, iki yaşından ergenliğe kadarki dönemde bulunan birey olarak tanımlanmaktadır.⁴ Çocuğun ve çocukluğun genel bir tanımı olarak görebileceğimiz bu ifade, çocuk hakkındaki görüşü değil, çocuğun ne olduğunu anlatır. Çocuk ve çocukluğa dair görüşler; topluma, zamana ve kültüre göre değişiklik göstermektedir.⁵

Çocuklar hayat ile ilgili deneyimlerini ilk olarak ailede edinir. Çocuk ve aile arasında kurulacak sağlıklı ilişki ve iletişim, çocuğun kendi benlik algısına da olumlu bir etki yapacaktır. Bu sağlıklı iletişim sayesinde de çocuk hem kendine hem topluma fayda sağlayabilecektir. Aile kurumu insanlık tarihinde neredeyse tüm kültürler için önemli bir yere sahip olmuştur. Zaman içerisinde sanayileşmeyle birlikte aile kurumu, çekirdek aile yapısına evrilmiştir. Çocuk ile aile içi iletişim yöntemleri de topluma ve kültüre göre değişkenlik göstermektedir. Geleneksel toplum yapısı hakkında geçmiş

⁴ Ruşen Alaylıoğlu-A.Ferhan Oğuzkan, *Ansiklopedik Eğitim Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları, 2. Baskı, 1976), 52.

⁵ Sinem Burcu Uğur, “Geçmişten Günümüze Şekillenen Çocukluk Algısı ve Çocuk Yetiştirme Pratikleri”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45 (2018): 227-247. İlhan Aksoy, “Türklerde Aile ve Çocuk Eğitimi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4/16 (2011): 11-19.

dönemlerde yapılan çalışmalar, ailelerin çocuklara zaman zaman fiziksel şiddet uyguladığını dile getirmiştir. Günümüzde ise çocuk ve ebeveyn arasında kuşak farkının iletişim çatışmalarına sebep olmasına rağmen, yaşanan problemler daha çok sözlü iletişim yolları ile çözümlenmektedir.⁶ Çocuk hakkında yaşanan bu gelişmelerde eğitimin büyük bir payı olduğu açıktır. Nitekim insanoğlu çocuk üzerine yapılan çalışmalarla, çocuğun dünyasını daha iyi fark etmeye başlamıştır.

Türk toplumunda ailenin yeri her dönemde önemli olmuştur. İslâmiyet öncesi Türklerde, çocuğun aile için nasıl bir öneme sahip olduğu, kaynaklarda yer alan “çocuksuz ailelerin horlandığına” dair bilgilerle anlaşılmaktadır. Yine İslâmiyet öncesinde çocuğun ailede eğitim aldığı, ailelerin sahip oldukları erdem ve becerileri çocuklarına öğrettikleri görülmektedir. İslâmiyet sonrasında Türk toplumunda, özelde Osmanlı Dönemi’nde, Türk toplumunun çocuğa verdiği değerde düşüş olmamakla beraber, çocuk için yapılması icap eden pek çok şeyin aileler tarafından yapıldığı görülmektedir.⁷

Orta Çağ Dönemi’nde Batı’da, insanın doğuştan günahkâr olduğuna dair inanışla beraber, çocuk Tanrı tarafından anne babaya verilen bir ceza olarak görülmekteydi.⁸ Batı’nın çocuk ve çocukluğa dair algısı; ekonomik işleve sahip olmayan, herhangi bir hakkı bulunmayan, her şeyiyle babasının tasarrufunda bulunan küçük insanlar şeklindedir. Rönesans (14. yy.) ile başlayıp Reform ve Aydınlanma Dönemleri ile Batı’nın çocuğa yüklediği anlam değişmeye başlamış, çocuğun yetişkin bir bireyden farklı olduğu anlaşılmıştır. Toplumda, ailelerin, çocuğa bakış açısında değişimler meydana gelmiştir. Çocuğun yaratılışı gereği olan durumlarının, artık bu dönemlerde tanındığı anlaşılmaktadır. Çocuğun ve yetişkinin birbirinden farklı olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca çocuğun bireysel değerinin bulunduğu dair düşünceler de oluşmaya başlamıştır. Bununla beraber artık çocuğun, babanın mutlak kontrolünde olmadığı, çocuk bakımında profesyonelleşmeye başladığının göstergesidir. Anne çocuk ilişkilerinde de gelişme yaşanmaya başlanmıştır. Burjuva sınıfı öncülüğünde 18 ve 19. yy ’da bireysel değeri olan çocukluk fikri, 20. yy’da orta ve alt sınıflarda da yayılmaya

⁶ Fatma Tezel Şahin-Fatma Nilgün Cevher, “Türk Toplumunda Aile Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış,” *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, (Ankara: 2007) 777.

⁷ İlhan Aksoy, “Türklerde Aile”, 13-16.

⁸ Tacettin Şimşek-Yasin Mahmut Yakar, “Çocuk ve Edebiyat”, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, ed. Tacettin Şimşek, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2020), 13.

başlamıştır. 20. yy. sonlarından itibaren çocuk sahibi olma düşüncesinin temelinde psikolojik faydanın yer aldığı görülmektedir. Yani çocuklar tarafından, ailelerin, çocuk sevmeye gibi duygusal ihtiyaçları karşılanmış olmaktadır.⁹

Çocuk yetiştirmek neredeyse her zaman ve toplumda aile sevgisinin bulunduğu bir faaliyet olmuştur. Sevgi, aile bağlarını güçlendirmekte ve çocuğun toplumsallaşmasında da bir aracı olmaktadır. Günümüzde ise sevgi, bazen ebeveynlerin çocukları için karşılaması gereken bir ihtiyaç olarak görülebilmektedir.

1.1.1. İslâm Dîninde Çocuk Kavramı

Allah tarafından, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile tüm insanlığa gönderilen son din İslâmdır. İslâm dîninin gerektirdiği ölçüler üzere yaşayan her Müslüman, İslâm öğretisinin sunduğu bakış açısıyla çocuğa bakabilmelidir.

Çocuklar yarının yetişkinleridir. Bugün güzel muamele görmeyen çocuk, yeterli bir benlik algısına sahip olamayabilir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çocuklara kişilik haklarını zedeleyici bir tutum göstermeyip onlarla ilgilenmesi, çocukların yaşlarına uygun muamele göstermesi; hiç şüphesiz Müslüman bireyler için birer örnektir. Her şeyden önce Hz. Peygamber'in (s.a.v.) gelmiş olduğu cahiliye toplumundaki çocuklara gösterilen haksız ve yanlış tutumların, İslâm dîninin gelmesiyle değiştiği görülmektedir.¹⁰ Nitekim o dönemin toplumunda en göze çarpan konulardan birisi, cinsiyet ayrımcılığı ile kız çocuklarının utanç sebebi olarak görülmesidir. Âyet-i Kerîme'nin ifadesiyle, kız çocuğu müjdelendiğinde; öfkeden yüzlerinin simsiyah kesilmesi, doğan kız çocuğundan utancı sebebiyle halktan gizlenmesi, belki de en kötüsü, çocuğu hakkında; yanında mı tutacağı yoksa gömeceği mi kararını vermesidir.¹¹ Çocuklar hakkında özellikle de kız çocukları hakkında yanlış tutumlara sahip olan bu topluma İslâm, yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. İslâm dîni çocuklara gereken değeri vererek mevcut hâllerini en iyiye getirme idealindedir.

⁹ Uğur, "Çocukluk Algısı", 228-229.

¹⁰ Ömer Sabuncu, "Cahiliyeden İslâm'a Çocuklarla Ebeveynlerinin İlişkileri Açısından Değişim", *II. Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, (2019): 296-303.

¹¹ en-Nahl, 16/58-59.

Tarih boyunca, çocukların çeşitli sebeplerle öldürüldüğü bilinmektedir. Çocukların öldürülme sebeplerine baktığımızda; makam korkusuyla,¹² ekonomik kaygıyla,¹³ putlara kurban verme,¹⁴ utanç¹⁵ ve dünyada yaşanan savaşlarla öldürüldükleri görülmektedir.¹⁶ İslâm dîni ise çocuğun yaşam hakkının korunmasına önem vermiş, bu hususta hiçbir sebeple çocukların öldürülmemesi gerektiğini Allah (c.c), Kur'ân-ı Kerîm'de açıkça ifade etmiştir.¹⁷ Nitekim küçük büyük fark etmeksizin her insanın en temel hakkı yaşama hakkıdır.

İslâm öğretisinde çocuğun hiçbir zaman unutulmuş bir konu olmadığını görmekteyiz. Kur'ân'da çocuklarla ilgili âyetler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çocuklarla muameleleriyle ilgili hadisler, İslâm dîni için bu konunun nasıl bir yeri olduğunu göstermektedir.¹⁸ Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çocukların doğumundan itibaren çocuklara gösterdiği davranışı ve tutumları bizler için önem arz etmektedir. Bunlara birkaç misal verildiğinde çocuk eğitiminin dinamikleri görülecektir: Doğan bir çocuğun, Allah Resulü'nün yanına getirildiğinde ona isim koyup ağzına hurma vererek hayır duada bulunması,¹⁹ doğan çocuklar için akîka kurbanı kesilmesini emretmesi,²⁰ savaşlarda çocukların öldürülmesini yasaklaması,²¹ ebeveynin çocukları arasında adâletli olmasını emretmesi,²² cahiliye toplumunda değersiz addedilen kız çocuklarının aileleri tarafından bakımının üstlenilmesinin cennete vesile olacağını bildirmesi²³ gibi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) naklolan davranışları, mü'minler için en güzel örnektir.

¹² el-Bakara, 2/49.

¹³ el-En'am, 6/151.

¹⁴ el-En'am, 6/137.

¹⁵ en-Nahl, 16/58-59.

¹⁶ Adem Dölek, "Âyetler ve Hadisler Işığında Çocuğun Yaşam Hakkının Korunması", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31 (2009): 73-79.

¹⁷ el-Mümtahine, 60/12.

¹⁸ İbrahim Canan, *Kur'ân'da Çocuk Eğitimi*, (İstanbul: Nesil Yayınları, 1996), 15-18.

¹⁹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *el-Câmi'u'l-Müsnedü's-Sahîhu'l-Muhtasar min Umûri Resûlillâh Sallallahü Aleyhi ve Sellem ve Sünenihî ve Eyyâmih*, (Arabistan: Dâru's-Selam Yayınları, 2000), Akîka, 1; Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *el-Câmi'u's-Sahîh*, (Arabistan: Dâru's-Selam, 2000), Âdâb, 25.

²⁰ Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevre Yezîd et-Tirmizî, *el-Câmi'u's-Sahîh*, (Arabistan: Dâru's-Selam Yayınları, 2000), Edeb, 63; Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali en-Nesâî, *es-Sünen*, (Arabistan: Dâru's-Selam Yayınları, 2000), Akîka, 5.

²¹ Müslim, Cihad, 25; Tirmizî, Siyer, 19.

²² Buhârî, *Sahîh*, Hibe, 13; Müslim, Hibe, 13.

²³ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî, *es-Sünen*, (Arabistan: Dâru's-Selam Yayınları, 2000), Edeb, 120-121; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, *el-Müsned*, (Ürdün: Beytü'l-Efkârî'd-Düveliyeye, 2005), 3/96.

İslâm, sevgi dînidir. Çocuğa sevgiyi öğretmek yalnızca sözlerle veya tavsiyelerle yapılacak bir şey değildir. Çocuk, sevginin nasıl bir şey olduğunu, bizzat sevgiyi yaşayarak öğrenir. Bu ise ilk başta çocuğun ailesinden veya çocuğun bakımını üstlenen kişilerden öğrenmesi demektir. Bir çocuğun ailesi ile sağlam bir ilişkisinin olabilmesi, koşulsuz sevgi ile mümkündür. Çocuk sevgisi, insan tabiatına yaratıcısı tarafından konulmuştur. Sevginin insan tabiatında varlığı ise çocuklar için yeterli olmayabilir. Nitekim çocuklar, sevgi davranışları gördükçe sevginin ne olduğunu anlayıp sevgi ile güven bağlarını daha rahat kurabilir.

Hiz. Peygamber'in (s.a.v.), sevgisini göstermekten kaçınmadığını ve sevgisinin belli bir duruma veya zamana bağılı olmadığını, naklolunan hadislerden öğrenmekteyiz. Nitekim Peygamber'in, (s.a.v.) namaz kıldırırken cemaatin içinden ağlayan bir çocuk sesi duyduğunda kıraati kısa tutması,²⁴ namaz kılariken torunları sırtında ve omzunda iken namazını kılması²⁵ gibi ibadet hayatı da dâhil olmak üzere çocuk sevgisi açıkça görülmektedir. Yine Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) çocukları öpmesi,²⁶ çocuklarla şakalaşması,²⁷ çocuklara selam vermesi²⁸ gibi tutumlarından, çocuklara olan sevgisini davranış boyutunda gösterdiğini anlıyoruz. Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) çocuklara dair sevgisi ve merhameti, İslâm'ın çocuğa verdiği değeri görmek için önemlidir. Nitekim “İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez.”²⁹ şeklinde naklolunan hadis ile genel anlamda mahlûkata merhamet ve özelde çocuklara merhamet etmek gerektiği anlaşılmaktadır.

Netice itibariyle İslâm, çocuklara bir birey olarak değer verilmesi gerektiğine dair öğretilerini insanlığa sunmuştur. Günümüzde çocuk hakları da diyebileceğimiz bu konu, İslâm'ın önemle üzerinde durduğu bir konudur. Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) davranışları, çocuklara muamelesi; mü'minler için en güzel örneklidir. Sonuç olarak bakıldığında, genel anlamda toplumda, özelde ise aile bireyleri arasında çocuğa gösterilecek en güzel tutumun; şefkat, merhamet ve adâlet kavramları çerçevesinde oluştuğu anlaşılmaktadır.

²⁴ Buhârî, *Sahîh*, Ezan, 65; Müslim, Mesâcid, 42.

²⁵ Buhârî, *Sahîh*, Salât, 106; Müslim, Mesâcid, 41; Ahmed b. Hanbel, 3/494.

²⁶ Buhârî, *Sahîh*, Büyü', 49.

²⁷ Buhârî, *Sahîh*, İlim, 18.

²⁸ Müslim, Selâm, 14.

²⁹ Buhârî, *Sahîh*, Tevhîd, 2; Müslim, Fedâil, 66.

1.1.2. Psikolojide Çocuk Kavramı

Eğitimin hareket noktasını oluşturan unsur insandır. İnsanın yaş dönemlerine özgü durumları, eğitimin konusuna dâhil olabilecek her unsur, eğitimciler için dikkat çekici olabilir. Temel nokta insan olduğu için öncelikle insanın ne olduğuna bakmak gerekir. İnsan, doğuştan verilen yeteneklerini yaşadığı kültür içinde geliştirebilen ve yeni kültürel değerler oluşturabilen bir canlıdır.³⁰ Bu tanımla; insanın doğuştan birtakım yeteneklerle yaratılıp, yaratılıştan gelen yetenekleri ve çevresel etkileşimi sonucu yeni şeyler üreterek gelişen bir varlık olduğu anlaşılıyor. İnsan, doğduğu andan ölümüne dek değişime ve gelişime açık bir canlıdır. Eğitim bilimlerinde “Gelişim Çağları ve Görevleri” olarak ele alınan bu konu; insanın gelişim çağlarına göre hangi gelişim düzeyinde bulunması ve hangi alanlardaki gelişimini gerçekleştirmesi gerektiğini gösteren bir bölümdür.³¹ Gelişim; biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal süreçleri içinde barındırmaktadır.³²

Gelişim Dönemlerine göre insan;

- Bebeklik ve İlk Çocukluk Dönemi (0-6 yaş)
- Son Çocukluk Dönemi (6-12 yaş)
- Ergenlik Dönemi (12-20 yaş)
- Genç Yetişkinlik Dönemi (20-40 yaş)
- Orta Yaş Dönemi (40-60 yaş)
- Yaşlılık Dönemi (60-) olmak üzere genel olarak altı bölümde ele alınmaktadır.³³

Bununla beraber son çocukluk döneminde çocuğun bilişsel gelişim dönemleri, çocuk ve edebiyat ilişkisi bakımından önem arz eden konudur. Biliş sözcüğü; algılama, bellek, muhakeme, düşünme, kavrama süreçlerini kapsamaktadır. Biliş, dünyamıza dair öğrenmeleri ve anlamayı içine alan zihinsel faaliyetlerdir.³⁴ Bilişsel gelişime dair Jean

³⁰ İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi; Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*, (Ankara: Emel Matbaa), 26.

³¹ Başaran, “*Eğitim Psikolojisi*”, 39.

³² Didem Aydoğan, “Gelişimle İlgili Temel Kavramlar”, *Eğitim Psikolojisi*, ed. Şerife Işık Terzi, (Ankara: Pegem Yayınları, 2015, 2. Baskı), 31.

³³ Aydoğan, *Eğitim Psikolojisi*, “Temel Kavramlar”, 33.

³⁴ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992, 8. Baskı), 42.

Piaget'in (1896-1980) kuramı, bu konudaki en önemli görüşlerden biridir.³⁵ Piaget'e göre Bilişsel Gelişim Dönemleri şu şekilde ele alınmıştır:

- Duyusal Motor Evre (0-2 yaş)
- İşlem Öncesi Evre (2-7 yaş)
- Somut İşlemler Evresi (7-11 yaş)
- Soyut İşlemler Evresi (11-18 yaş)³⁶

Burada ele alınacak dönem son çocukluk dönemi yani bir diğer deyişle somut işlemler evresidir. Son çocukluk döneminde çocuklar; fiziksel gelişmenin yavaşladığı, zihinsel gelişim olarak ise yetişkin düşünme becerilerine yaklaştırmaya başladığı bir dönemdedirler.³⁷ Bu dönemdeki çocuklar artık somut nesneler ve durumlar üzerinde akıl yürütebilmektedir. Bir önceki gelişimsel dönemde yapamadıkları birçok becerileri ise artık yapabilir durumdadırlar.³⁸

1.2. Edebiyat Kavramı

Edebiyat; olay, düşünce ve duyguların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı olarak tanımlanmaktadır.³⁹ Edebiyatın muhatabı insandır. İnsanın ilgi alanına girecek her şey edebiyata konu olabilir. Edebiyatın kullanılış amacına göre de bu konu edinişler farklılık gösterir. Eğitimci birinin edebiyatı aracı olarak kullanıp insan doğasıyla ilgili eserler vermesi, hiç şüphesiz insanların kendilerine dair bilgilere ulaşmasında, ilme dayalı sanatsal bir kazanım elde etmesine sebep olur.

1.2.1. Çocuk Edebiyatı Tanımı, Niteliği ve Önemi

Çocuk edebiyatı çocukluk çağındakilerin; hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsayan bir kavramdır.⁴⁰ Bir diğer deyişle; çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine,

³⁵ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 42.

³⁶ Mehmet Kandemir, "Bilişsel Gelişim", *Eğitim Psikolojisi*, 85.

³⁷ Mehmet Çardak, "Fiziksel Gelişim", *Eğitim Psikolojisi*, 61.

³⁸ Kandemir M., "Bilişsel Gelişim", *Eğitim Psikolojisi*, 98.

Bu dönemin gelişimsel özelliği olarak; tersine çevirebilirlik, odaktan uzaklaşma, korunum kazanma, ödünleme, özdeşlik gibi bilişsel becerileri kazanırlar.

³⁹ *Türkçe Sözlük*, (İstanbul: Milliyet Matbaası, 1992) 1: 431.

⁴⁰ A. Ferhan Oğuzkan, *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, (Ankara: Anı Yayınları, 2001, 7. Baskı), 3.

eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır.⁴¹

Tanımlardan da anlaşıldığı üzere çocuk edebiyatı, çocuklar için hazırlanmış olup onların duygu ve düşünce dünyalarına hitap etmeyi amaçlayan bir yazın türüdür. Çocukluğu sürdürebilen yazarlarca, çocuğun ilgi ve ihtiyacını karşılayarak çocukların gelişimine yönelik hazırlanan eserler; her çağda çocuğa hitap edecektir. Burada en hassas nokta, eserlerin büyüme ve gelişme sürecindeki çocukluk dönemine sahip bireylere sunulmasıdır. Bu durum çocuğun bilişsel ve gelişimsel özelliklerinin göz önünde bulundurulmasını gerekli kılar. Yani çocuk edebiyatının, hayatla ilgili bilgileri, ustalıkla ve sanata dair estetikle vermesi beklenir.⁴²

Çocuk edebiyatında eserlerin, çocuğun ilgisini çekebilmesi için bazı ihtiyaçlara yanıt vermesi gerekir. Bu ihtiyaçların en başında gelen ise sevgidir. Çocuk eline aldığı edebiyat ürününde sevgiyi hissetmeli, eser samimi duygularla çocuğu sarmalıdır. Çocuğun duyuşsal gelişiminde; sevgi, şefkat, güven sözcüklerinin yeri ve önemi büyüktür. Bu sebeple çocuklar, kendilerine sevgi ve güven ileten kitaplara ilgi ve ihtiyaç duyarlar.⁴³

Edebiyat dünyasında 18. yy'a kadar çocuk edebiyatı gibi bir ayrıma gidilmemiş olsa da psikoloji alanında yaşanan gelişmeler zamanla bu ayrımın gerekli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Nitekim çocuğun küçük bir adam değil, bütün her şeyiyle bir yetişkinden farklı olduğu anlaşılmıştır. Bu durum ise çocuk yazarının neyi yazacağından çok nasıl yazacağına dikkat etmesini gerekli hâle getirmiştir.⁴⁴ İşte tam bu noktada bir çocuğun çocuk edebiyatına dair eserlere neden ihtiyaç duyduğuna bakılmalıdır. Bu yüzden çocukların, çocuk edebiyatına duydukları ihtiyacın sebeplerini şu şekilde ifade edebiliriz:

- Edebiyat, hoş vakit geçirir; bireyi eğlendirir. Bu durum çocuk için okuma alışkanlığı oluşmasına yol hazırlar.

⁴¹ Mustafa Ruhi Şirin, *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, (İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1998, 2. Baskı), 9.

⁴² Alemdar Yalçın-Gıyaseddin Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005, 3. Baskı), 17.

⁴³ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 202.

⁴⁴ Şirin, *Çocuk Edebiyatı*, 21-37.

- Edebiyat, kişinin yaşama gücünü artırır. Çocuk okuduğu edebiyat ürünü ile hayatta karşılaştığı zorlukların, yaşadığı bazı kaygıların karşısına daha güçlü, dinlenmiş bir şekilde çıkmanın yollarını öğrenir.
- Edebiyat, hayatı keşfetmeye yardım eder. Hayatın gerçeklerini iyi gözlemleyen ve bu gözlemi hitap ettiği yaş grubuyla yakın bir ilişki hâlinde eserinde yer veren yazar, okuyucusunu hayat karşısında keşfe çıkarmış olur.
- Edebiyat rehber olacak bir kaynaktır. Edebiyat ürünü, çocuğun kendini tanımasına, davranışlarına yön vermesine veya değiştirmesine imkânlar sağlaması yönünden bir kaynak işlevi görür.
- Edebiyat, üretici etkinlikleri teşvik edici bir özelliğe de sahiptir. Bir çocuk, hayatta yeni şeyler üretmeye dair etkinliklere ulaşmak için edebiyatı bir yükselme basamağı olarak kullanır. Çocuk, okumayla kazanacağı tecrübeleri ile hayatın başka alanlarında bir şeyler üretmeye daha yatkın olur.
- Edebiyat demek, belki bütün bunların da ötesinde güzel bir dil demektir. Çocuk, kendi ana dilini geliştirmek ve zihin dünyasında düşünce sınırlarını genişletmek için edebiyat eserlerine ihtiyaç duyar.⁴⁵

Elimizdeki veriler gösteriyor ki, tam anlamıyla adı ve ne olduğuyla ilgili olarak çocuk edebiyatı kavramı, 18. yy’ da ihtiyaç odaklı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Çocuk edebiyatı kavramının bu kadar geç oluşması, bu zamana kadar çocuklar için hiç eser verilmediği anlamına gelmemektedir. Verilen bu tarihler, çocuklar için Yazılı Edebiyatın başlangıcıdır. Bundan önce var olan sözlü edebiyat içerisinde çocuklara yönelik eserler de bulunmaktadır. Sözlü edebiyata; ninni, masal, destan, hikâye gibi ürünler en iyi örnektir. Dilden dile anlatılarak aktarılan bu eserler, kültürel değerlerin aktarımında da birer aracı olmuşlardır.⁴⁶

İnsan hayatına gelişimsel olarak bakıldığında genel anlamda üç dönemin var olduğu görülmektedir; çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik. Gelişim psikologları tarafından bireyin kişilik gelişiminin, çocukluğun ilk yıllarında tamamlandığı görüşünden kaynaklı

⁴⁵ Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı*, 5-7.

⁴⁶ Şirin, *Çocuk Edebiyatı*, 76-79.

olarak, çocukluk döneminde verilecek eğitimin önemi daha net anlaşılmaktadır.⁴⁷ Dînî ve ahlâkî gelişim anlamında çocuğa verilecek doğru bir eğitim, çocuğun ileriki yaşlarında dîne karşı tutumunu da belirleyici bir faktör olmaktadır. Çocuğa verilen yanlış bir eğitim, dinî gelişim yönünden çocukta negatif bir tutuma sebebiyet verebilir. Aynı şekilde verilen eğitimin İslâm dinîne uygun, çocuğun da yaş ve gelişim özellikleri dikkate alınarak verilmesiyle, çocukta pozitif yönde bir tutum gelişebilir.⁴⁸ İşte bu tutumların gelişimde en önemli şeylerden biri de çocuklara okunan masal ve hikâyelerdir. Çocuğun hayal kurması ve düşünce gelişiminde, hikâye ve masalların etkili olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sebep itibarıyla çocuklar için hazırlanan eserlerin dikkatle ve titizlikle oluşturulması gerekmektedir. Bu ihtiyaçtan kaynaklı olarak çocuk edebiyatının önemi daha net anlaşılmaktadır.

1.2.2. Çocuk Edebiyatının Dünyadaki Gelişimi

Sözlü bir gelenekle başlayan çocuk edebiyatında⁴⁹ çocuk eğitimindeki arayışlar sonucu, 16. yy'da artık yazılı eserler vermeye başlanmıştır.⁵⁰ Yazının kullanılmaya başlandığı dönemlerde, çocuklar için genel olarak ders kitabı niteliğinde çocuk eserleri verildiği görülmektedir. Avrupa'da matbaanın kullanılmaya başlanmasıyla ilk basılan kitaplar arasında Ezop Masalları (1484) bulunmaktadır.⁵¹ Bununla beraber çocukların yapmacık hayvan hikâyeleri okumasının zararlı olduğunu düşünenler, çocuklar için ayrıca kitap yazılmasına karşı çıkmışlardır. Bu durum ise çocuğun, yetişkinlerin kitaplarına yönelmesine neden olmuş, matbaanın yaygınlaşmaya başlanmasıyla da çocuk edebiyatının oluşumuna zemin hazırlamıştır.⁵²

Batı'da -Orta Çağ'da- çocuk eğitiminde kilisenin baskın olması sebebiyle, çocuklar Latinceyi öğrenirken kutsal kitaptan hikâyeler okumaktaydı. O dönemde, çocukların dîne dayalı bilgi öğrenmesine önem verildiği anlaşılmaktadır. Burada kilisenin eğitim hedefi ise çocukların dünya güzelliklerini görüp dünyaya

⁴⁷ Freud, beş yaşın sonlarında kişiliğin neredeyse tamamen biçimlendiğini savunurken; Erikson, kişilik gelişiminin yaşam boyu devam ettiğini savunmaktadır. Detaylı bilgi için; Şerife Işık Terzi, "Kişilik Gelişimi", *Eğitim Psikolojisi*, 144-146.

⁴⁸ İbrahim Turan, "Bazı Batı ve Türk Çocuk Klasiklerinde Dini ve Ahlâkî Değerler", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10/1 (2010): 172-173.

⁴⁹ Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 19.

⁵⁰ Şirin, *Çocuk Edebiyatı*, 5.

⁵¹ Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 19.

⁵² Şirin, *Çocuk Edebiyatı*, 15.

bağlanmalarını önlemektir. Bu süreç 17. yy'a kadar devam etmiştir.⁵³ Çocuk edebiyatının bağımsız bir hareket olarak başlaması ve gelişmesi için bilinçli girişimlerin yapıldığı ilk yer ise İngiltere olarak kabul edilmektedir. 17. yy'da Avrupa'da ilk çocuk kitapları İngiltere'de ortaya çıkmış, 18. yy'da ise ülke çapında yaygınlaşmaya başlamıştır. John Locke (1632-1704) ve Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), çocuklarla ilgili görüşlerinde, yaşadıkları dönemde var olan çocukluk algısından farklı bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Bu bakış açısında çocuğun horlanıp yok sayılmadığını, aksine çocuğu yücelten bir anlayış olduğu görülmektedir. Ortaya atılan bu yeni bakış açısı ise çocuk eserlerinin niteliklerinde değişmelerin başlamasında etkili olmuştur. Bu filozofların etkisiyle de çocuklar için hazırlanan yeni eserlerde, çocuklara pratik bilgi kazandırmak amaçlanmıştır.⁵⁴

1.2.3. Çocuk Edebiyatının Türkiye'deki Gelişimi

Türkiye'de çocuk edebiyatının oluşumu eğitim ile ilgili çalışmaların da başladığı Tanzimat Dönemi'ne isabet etmektedir.⁵⁵ Tanzimat'ın ilanı (1839) yaşanan değişimlerden edebiyat dünyası da etkilenmiştir. Yabancı dil çevirileriyle edebiyat dünyasına yeni eserler girmiş, böylece çocuk eğitimi ve psikolojisiyle ilgili yapılan çalışmalardan haberdar olunmuştur. Bunun bir getirisi olarak çocuk eğitimi ile ilgili çalışmalara da başlanmıştır. Çocuk eğitimi için gerekli unsurlardan biri olan yazılı çocuk edebiyatı da bu sayede varlık sahasına çıkmıştır.⁵⁶

Çocuk edebiyatı ile ilgili eserlerdeki büyük artış ise Cumhuriyetin ilanı (1923) birlikte meydana gelir.⁵⁷ Türkiye'de çocuk edebiyatının asıl bütün ve yararlı hâle gelmesi ise İkinci Dünya Savaşı (1945) sonrası başlayabilmiştir.⁵⁸ Özellikle 1970'lerden bu yana dikkate değer birtakım gelişmeler görülmektedir. Eğitimciler çocuk yazınının niteliği hakkında araştırmalar yapmakta ve yazarlara tavsiyelerde bulunmaktadır. Bununla beraber yazar, yayınevi, çocuk kitapları ressamı ve eğitimciler birlikte

⁵³ Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 19.

⁵⁴ Abdullah Arslan-Tacettin Şimşek-Yasin Mahmut Yakar, "Çocuk Edebiyatı Tarihi" *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, ed. Tacettin Şimşek, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2020, 6. baskı), 44.

⁵⁵ Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 24.

⁵⁶ Alev Sınar, "Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4/7 (2006): 175.

⁵⁷ Sınar, "Türkiye'de Çocuk Edebiyatı", 187. Şirin, *Çocuk Edebiyatı*, 88.

⁵⁸ Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı*, 11.

çalışmak gerektiğine inanmaktadır.⁵⁹ Bütün bu gayretlerle çocuk yazınının bugün ilerleme kaydettiğini söyleyebiliriz.

Türkiye’de ilk çocuk kitapları Fransızcadan yapılan şiir ve hayvan öykülerini içeren çeviri eserlerdir. Bunun yanında yapılan diğer çevirilerin çocuklara öğüt mahiyetinde hazırlanmış eserler olduğu görülmektedir. Daha sonraları Millî Edebiyat (1908-1923) döneminde, Millî Edebiyat sanatçıları, çocuklar için birçok eser kaleme almasıyla *Çocuk Edebiyatı* gelişimine katkı sunmuşlardır. Cumhuriyet’in ilanı sonrası ise çocuk daha çok önemsenmeye başlanır. Buna rağmen çocuk edebiyatı yayınları yeterli ölçüde değildir. Özellikle 1966 Yılı sonrasında çocuk kitaplarında ciddi artışlar olmuştur.⁶⁰ Günümüzde ise çocuk yayınlarının hem sayı hem tür bakımından çeşitlendiği görülmektedir.

1.2.4. Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Aranan Özellikler

Çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken özellikleri; “Görsel Tasarım, İçerik Özellikleri, Dil ve Anlatım” başlıklarıyla ele almak mümkündür.⁶¹ Oluşturulan çocuk kitabının türüne göre bu üç unsur önemli olmaktadır.

Görsel Tasarım açısından, resimli çocuk kitaplarında kullanılan resimler farklı amaçlarla kitaplara resmedilmiş olabilir. Bazı resimler yalnızca kitabı süslemek için kullanıldığı gibi, bazıları ise metni açıklayıcı veya destekleyici niteliklere sahiptir. Kitapta metin için kullanılan resimlerin çocukların yaş düzeylerine uygun, içerikte anlatılan konuyu destekleyici resimler olması gerekmektedir. Resimli kitaplarda; 7-9 yaş çocuğu için canlı ve parlak renkler, 9-12 yaş içinse daha gerçekçi görsellerin kullanılması gerekmektedir.⁶² Ayrıca çocuk kitaplarında yer verilen görsellerin, çocuğun üretkenliğini ve metni anlarken hayal dünyasını da harekete geçiren özelliklere sahip olması, çocuğun zihin dünyasını geliştirecektir.

Çocuk edebiyatında verilen eserlerin türlerine göre içerik özellikleri de değişebilmektedir. Örneğin, çocuklar için bilgi verici eserlerde en önemli unsur doğru

⁵⁹ Şirin, *Çocuk Edebiyatı*, 89.

⁶⁰ Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 24-27.

⁶¹ Halit Karatay, “Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler”, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, 79-127.

⁶² Karatay, “Çocuk Edebiyatı”, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, 80-83.

ve tarafsız bilgi sunmaktır. Bu durumda çocuk yazarı tarafından gereken hassasiyetin verilmesi gerekir. Çocuk kitapları içerik özellikleri ise genel anlamda;

- Çocuğun ilgi ve merakını uyandıracak,
- Zihin ve hayal dünyasını geliştirecek,
- Hem eğlenip hem de öğretecek

Özelliklere sahip olması beklenmektedir.⁶³ Ayrıca Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı özelliklere ek olarak *eğitici* bir yana da sahiptir. Burada eğitici yanından maksat, didaktik dil kullanımı değildir. Kazandırılacak davranışın, verilecek bilginin; edebîlikten uzaklaşmadan örtük bir şekilde verilmesi beklenir.⁶⁴ Edebiyatın bu yönde kullanılması, çocuğun, sanatsallıktan uzaklaşmadan bir şeyler öğrenmesine imkân vermektedir.

Çocuk kitaplarında Dil ve Anlatım özelliklerinin, eserin hitap ettiği kitlenin yaş özelliklerine uygun olmalıdır. Eserin, karmaşık ve anlaşılması zor ifadelerden uzak olması gerekmektedir. Basit fakat etkili anlatım, çocukların okuduklarını kavramalarında önemli bir husustur. Ayrıca çocuğun anlama düzeyine uygun, hayal dünyasına hitap eden eserler, çocuğun ilgisini daha çok çekecektir.⁶⁵

1.3. İslâmî Edebiyatın Tanımı, Niteliği ve Önemi

İslâmî Edebiyat, İslâmî norm ve gelenekler üzerine kurulu bir edebiyattır.⁶⁶ *İslâmî Edebiyat* için, edebiyatın İslâmî ölçü ve hassasiyetlerine göre hazırlanmış hâli de denilebilir. Edebiyatta var olan özelliklere ve tanımlara ek olarak burada sanatçının temel ölçüsünün İslâm olduğu anlaşılıyor. Eserin oluşum aşamasında, İslâm'ın sunduğu değer ve bilgilerle örtüşecek niteliğe sahip olması, *İslâmî Edebiyatın* sınırlarını belirlemektedir.

*İslâmî Edebiyat*ta anlaşılabilirlik esastır. *İslâmî Edebiyat* hiçbir zaman hayat ve hakikatlerden kopuk bir edebiyat olma idealinde değildir.⁶⁷ Kökü itibarıyla İslâmî değerlere bağlı olarak gelişen ve üreten bir edebiyat türüdür. İslâm'a aykırı felsefe ve

⁶³ Karatay, “Çocuk Edebiyatı”, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, 95-96.

⁶⁴ Şimşek-Yakar, “Çocuk ve Edebiyat”, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, 13-42.

⁶⁵ Karatay, “Çocuk Edebiyatı”, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, 97.

⁶⁶ Ma. M. Shukri, “Bir İslâmî Edebiyat Teorisine Doğru”, çev. Adem Çalışkan, *Yolcu*, 1 (1995): 55-64.

⁶⁷ Necîp el-Keylânî, *İslâmî Edebiyata Giriş*, çev. Ali Nar, (İstanbul: Risale Basın-Yayın, 1988) 31.

düşünce akımlarından, İslâm'ın özü itibarıyla var olan sorumluluk bilinciyle, Müslüman bireyleri korumaya çalışır. Çağın gereklerine göre insanların edebiyat ihtiyacını Müslümanca karşılama gayesindedir. Ayrıca edebiyatın bu türünü, İslâm dînine davet yolunda konuşan bir lisan olarak görmek de mümkündür.⁶⁸ İslâm'ın ne olduğunu ve İslâm'ın güzelliklerini anlatmak için edebiyat bu yönüyle güzel bir seçenektir.

1.3.1. İslâmî Çocuk Edebiyatı Tanımı, Niteliği ve Önemi

İslâmî çocuk edebiyatı; çocuklar için hazırlanan, İslâm dîninini öğretmelerini temel olarak oluşturulan eserlerdir. Bu eserlerin oluşumu şüphesiz daha incelikli bir çalışma istemektedir. Nitekim eserlerde hem çocukların gelişimsel özellikleri hem de yazarın dîni bilgi birikimi ve bunu doğru sunması büyük bir önem arz etmektedir.

Modern çocuk edebiyatından ayrı olarak İslâmî çocuk edebiyatının ortaya çıkma ihtiyacı bazı sebeplerle gerçekleşmiş gözükmemektedir. Bunlara bakıldığında; Modern çocuk eserlerinin bazılarında İslâm öğretilerine aykırı unsurlar barındırması, eser içerisinde din dilinin gözetilmemesi, İslâmî hayatla çelişen olay örgüleri gibi sebeplerin İslâmî çocuk edebiyatının oluşumunu gerekli kıldığı anlaşılmaktadır. İslâmî çocuk edebiyatında çocuğa verilmek istenen mesajın temelinde Kur'ân ve Sünnet bulunmaktadır. Bu bağlamda oluşturulan eserlerde, çocukta din bilincini oluşturma gayesi bulunmaktadır.

Çocuğun yaşamında ilgilerin önemli bir yeri vardır. İlgiler doğuştan değil sonradan öğrenilen davranışlardır. Bir şeyden yararlanacağını gören çocuk, onunla ilgilenir ve bu da öğrenmeyi güdüler. Ayrıca ilgilerin oluşumu genellikle yakın çevredeki öğrenme olanaklarına bağlıdır. Bu yüzden ilgilerin oluşumunda, çocuğa model olan anne babanın rolü büyüktür.⁶⁹ Çocukta ilgi ve yönelimlerin oluşumunda ebeveynin rolü önemli olduğu için İslâm'ı yaşama gayretindeki ebeveynler, çocuklarını İslâm'a dair bilgilendirmek ve İslâm'a uygun yetiştirmek isterler. Bu istek doğrultusunda çocukları için edebiyatla ilgili ilk sanatsal tecrübelerinin İslâm'ın öğretileriyle olmasını isteyebilirler. İşte bu durumda İslâmî çocuk edebiyatının gerekliliği daha iyi anlaşılmaktadır.

⁶⁸ Keylânî, *İslâmî Edebiyat*, 11.

⁶⁹ Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999, 12. Baskı), 155.

Çocuk, kişiliğinin gelişiminde bir modelle kendini özdeşleştirir. Bu model başlangıçta, anne baba ve yakın akrabayken, zamanla yerini arkadaşla, film ve kitap kahramanlarına bırakır.⁷⁰ Bu sebepten çocuğa model olacak her ne varsa bunların her biri çocuğun ruh dünyasında, İslâmî ve ahlâkî değerlere uygun bir şekilde yer edinmesi gerekmektedir. Bu hassasiyet duygusuyla İslâmî çocuk edebiyatının ortaya çıktığı söylenebilir.

1.3.2. İslâmî Çocuk Edebiyatının Türkiye’deki Gelişimi

Türkiye’de İslâmî çocuk edebiyatıyla ilgili olarak telif ve çeviri kitaplar, konferans ve paneller, teorik temeller oluşturmaya çalışan inceleme, makale ve denemeler, çeşitli yaş seviyelerine göre çocuk kitapları, gazeteler ve dergiler bulunmaktadır.⁷¹

İslâmî Türk edebiyatında, Nâbî’nin (1641-1712) *Hayriyye* isimli eseri ile Sümbülzâde Vehbî’nin (1719-1809) *Lütfiyye-i Vehbî* adlı eseri çocuk edebiyatı sahasında yazılmış ilk eserler olarak kabul edilir.⁷² Çocuk edebiyatında eser vermek için bilinçli bir yöneliş ise ilk öğretmen okulunun kuruluşundan sonra ve II. Meşrutiyet (1908-1920) yıllarında olduğu kaynaklarda yer almaktadır. Bu tarihten sonra çeviri ve telif çalışmalarının İslâmî çocuk edebiyatı oluşturmak gayesiyle gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ise tartışmalıdır. İlk süreli yayın ise çocuklar için hazırlanmış bir çocuk gazetesi olan “Çocuklar İçin Mümeyyiz”dir (1869). Bu yıllarda çocuklar için hazırlanmış gazete ve dergilerde çocuk terbiyesinin amaçlandığı görülmektedir. 1869-1923 Yılları arasında çıkan gazete ve dergilerde çocuklara İslâm ahlâk ve terbiyesiyle ilgili bilgiler yanında muhtelif pek çok konuda bilgi vermek de amaçlanmıştır. 1923’ten sonra ise yeni kurulan devletin benimsediği fikirlerin öğretilmesi amaç edinilmiştir.⁷³

Bütün bu çalışmalarla beraber İslâmî çocuk edebiyatı günbegün gelişmektedir. Günümüzde İslâmî çocuk edebiyatıyla ilgili çalışmaların çeşitlendiğini ve çocuklara hitap eden pek çok çalışmanın ilgililere sunulduğu görülmektedir.

⁷⁰ Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, 156.

⁷¹ Adem Çalışkan, “İslâmî Çocuk Edebiyatı”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12/12-13 (2001): 421.

⁷² Arslan-Şimşek-Yakar, “Çocuk Edebiyatı Tarihi”, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, 48- 49.

⁷³ Çalışkan, “İslâmî Çocuk Edebiyatı”, 421-422.

1.4. Çocuk Edebiyatı Türleri

Çocuk yazınında masal, destan, söylence, fabl, bilmece, hikâye, roman gibi pek çok çeşit barındıran yazın türleri bulunmaktadır. Çalışmanın ana konusunda hikâye ve masal türü eserler ele aldığından yalnızca bu iki tür hakkında bilgi verilmektedir.

1.4.1. Hikâyenin Tanımı ve Özellikleri

Hikâye, gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türüdür.⁷⁴ Bir başka ifadeyle, yaşanmış veya yaşanması mümkün olan olayların okuyucuya haz verecek şekilde anlatıldığı kısa edebî yazılardır.⁷⁵ Hikâyeler çok eski dönemlerden beri kullanılmaktadır. Türk halk kültüründe de hikâyelerin yeri oldukça önemlidir.⁷⁶

Bir çocuğun hikâye kavramı ile bilinçli bir şekilde karşılaşması sekiz yaş civarına denk gelmektedir. Bazı araştırmacılar bu karşılaşmayı iki yaşa kadar indirse de bu karşılaşmaların bilinçli olduğunu söylemek zordur.⁷⁷ Çocuklara yönelik yazılan hikâyelerin hem pedagojik hem de kültürel açıdan çocuğa uygun olması gerekmektedir. İslâmî çocuk edebiyatı için de buna ek olarak İslâm öğretilerine uygunluk da temel alınması gereken bir diğer kıstası oluşturur.

Çocuklar için hazırlanan hikâyelerin ele alınış biçimleri farklı farklıdır. Çocuğun yakın çevresiyle ilgili hikâyelerde, aile ve okul hayatını anlatan çalışmalar bulunmaktadır. Hayvan hikâyelerinde, hayvanlara dair gözlemlere dayalı bir konu ediniş yer alır. Mizahî hikâyeler ise çocuğun eğlenmesi, gülmesi için hazırlanmış olup, çocukların mizah ihtiyacını karşılamaktadır. Macera türü hikâyeler, çocuğun hareket ve heyecan ihtiyacını karşılamaktadır. Bütün bu nitelikleri barındırarak oluşturulan çocuk eserleri, çocukların olumlu yönde etkilenip okuma hızlarını artmasına ve hayal dünyalarının gelişmesine vesile olmaktadır.⁷⁸

Çocuk hikâyelerinde bulunması gereken birtakım özellikler vardır. Genel olarak bu özelliklerde, hikâyeler;

⁷⁴ *Türkçe sözlük*, 645.

⁷⁵ Mustafa Sıddık Özcan, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9.Sınıf Ders Kitabı*, (Ankara: Sonuç Yayınları, 2018), 45.

⁷⁶ Ali Fuat Arıcı-Suat Ungan-Tacettin Şimşek, “Çocuk Edebiyatı Türleri ve Çocuk Eğitime Katkıları”, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, 227.

⁷⁷ Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 145.

⁷⁸ Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı*, 99-102.

- Anlatım yönüyle iyi bir kurguya sahip olmalıdır.
- Konu, çocuğun ilgi alanına giren temaları içinde barındırmalıdır.
- Konu seçiminde çocuğun sosyal ve duygusal olarak zarara uğramayacağı unsurlara yer verilmelidir.
- Hikâyeler, çocukların yeni şeyler öğrenmelerine olanak sağlarken, çocuğun sanatsal gelişimini de dikkate almalıdır.⁷⁹

1.4.2. Masalın Tanımı ve Özellikleri

Anlatıma dayalı ve kendine has bir mantığa sahip olan masal, çocukların genellikle ilk karşılaştıkları edebî türü oluşturmaktadır. Bu yönüyle masal, kahramanları çeşitli varlıklardan meydana gelen, halkların birleşik üretkenliği ile meydana gelen, olayların hayal üstü olduğu edebî türdür.⁸⁰

Masallar toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarıyla ilintilidir. Toplumun yapılarında oluşan herhangi bir değişim veya gelişme bu edebî türün yapısına da etki etmektedir. Masalın genellikle sözlü aktarımı dolasıyla yaşanan değişiklikler, masalların yazıya geçmesine kadar devam etmiştir.⁸¹

Günümüzde masallar sözlü anlatım yanında, masalın karakterleri ve olay örgüsü ile yetişkinlerin de dikkatini çekmeyi başarmıştır. Günlük hayatın bir parçası olarak masala dair öğelerin sanayi dalına da ilham olduğu görülmektedir. Ticarî alanda masal kahramanlarıyla süslenen ürünler, çocukların günlük hayatta zihin ve ruh dünyalarını da kuşatmaktadır.⁸²

Dünyanın herhangi bir bölgesine ait olan herhangi bir masal, küreselleşmenin ve bilişim teknolojilerinin sunduğu imkânlar ile dünyanın her yerine ulaşma imkânı bulmaktadır. Sonuç olarak masallar artık bölgesel değil küresel etkiye sahip bir edebî tür olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁷⁹ Arıcı-Ungan-Şimşek, “Çocuk Edebiyatı Türleri ve Çocuk Eğitimine Katkıları”, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, 228.

⁸⁰ Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 61.

⁸¹ Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 61.

⁸² Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 64.

1.5. Son Çocukluk Dönemi ve Edebiyat

Bu çalışmada son çocukluk evresindeki çocuklar için yazılan eserler ele alınmakta olup çalışmanın konusunu oluşturan yaş grubu altı-on iki (6-12) yaştır. Bu evredeki çocuklar için hazırlanan edebiyat eserlerinin çocukların gelişimsel özelliklerine uygun olması gerekmektedir. Bu itibarla 6-12 yaş grubu genel özellikleri kısaca ifade edilecektir.

1.5.1. Son Çocukluk Dönemi Genel Özellikleri

6-12 yaş çocuğunun bulunduğu dönemin “son çocukluk” veya “somut işlemler evresi” şeklinde isimlendirildiği yukarıda ifade edilmiştir. Burada ise bu yaş grubunun sahip olduğu genel özelliklere değinilecektir.

Bu yaş grubundaki çocuklar, ilkökul eğitiminin verildiği dönemdedir. Bedensel gelişim olarak büyüme hızlarında ciddi yükselişler görünmemektedir. Henüz ince motor kasları yeterli seviyede olamadığından, ince beceriler gerektiren işlerde zorlanabilirler.⁸³ Yaşları ilerledikçe, artık ince motor becerileri gerektiren şeyleri daha iyi yapabilirler. Bu dönemde çocuklar, önceden kazandıkları becerileri daha doğru olarak ortaya koyarlar.⁸⁴ *Son Çocukluk Evresi* bilişsel gelişimde çocuklar, somut düşünme basamağında olup, artık nesneler ve durumlar hakkında çıkarımlarda bulunurlar. Akıl yürütme, problem çözme gibi becerileri kazanırlar. Nesneleri bir bütün olarak algılayabilir ve nesneler hakkında korunum kazanırlar.⁸⁵ Çocuklar ilk olarak sayı ve madde korunumunu kazanmakta, en son ise ağırlık ve hacim korunumunu kazanmaktadır. Ayrıca korunum ilkesinin bir sonucu olarak, telafi ve özdeşlik gibi bilişsel becerilere de sahip olurlar.⁸⁶

6-12 yaş çocuğunun ilkökula başlamasıyla çevresi genişlemektedir. Çocuğun beden ve zihin gelişimi için sportif etkinlikler önemli olurken, sosyal yeteneklerinin gelişimi içinse; akranlarla etkileşimi önemli olmaktadır.⁸⁷ Bu dönemde çocuğun okul başarısının desteklenmesi gerekmektedir. Erikson’un (1902-1994) psikososyal gelişim

⁸³ Başaran, *Eğitim Psikolojisi*, 51-52.

⁸⁴ Çardak, “Fiziksel Gelişim”, *Eğitim Psikolojisi*, 62.

⁸⁵ Başaran, *Eğitim Psikolojisi*, 92.

⁸⁶ Kandemir M., “Bilişsel Gelişim”, *Eğitim Psikolojisi*, 99. *Telafi*; bir boyuttaki değişimin, diğer boyutta da değişim yaptığını anlamaktır. *Özdeşlik*; nesneye ekleme veya çıkarılma yapıldığında miktar değişikliğini fark etmektir.

⁸⁷ Şerife Işık Terzi, “Kişilik Gelişimi”, *Eğitim Psikolojisi*, 148.

kuramına göre 6-12 yaş, başarıya karşı aşağılık duygusunun bulunduğu aşamadır. Erikson'a göre bu dönemde çocuğun ebeveyni ve öğretmenleri tarafından çabasının takdir edilmesi, çocuğun başarılı olma duygusunu geliştirmektedir. Çocuk bu duyguyu, yapıp yaşayarak, ödüllendirilip onaylanarak geliştirmektedir. Ama sürekli eleştirilip başkalarıyla karşılaştırılan çocukta ise yetersizlik ve aşağılık duygusu oluşmaktadır.⁸⁸

Bu yaş grubu çocuklar için genel anlamda;

- Çaba takdir edilmeli,
- Somut ifadeler kullanılarak anlama seviyelerine hitap edilmeli,
- Çocuklar arasında farklılıklar olduğu bilinciyle hareket edilmeli,
- Çocukları birbirleriyle kıyaslamak yerine her çocuğun kendine göre takdir edilecek yönü bulunduğuna dikkat edilmelidir.

1.5.2. Son Çocukluk Dönemi İçin Edebiyatın Gerektirdikleri

Çocuğun kitaplara dair ilgisi okulöncesi dönemde oluşmaya başlamaktadır. Çocuğa okunan hikâyeler, söylenen şarkılar, şiirler ve daha pek çok şey, çocuğun okulöncesi döneminde dil ağırlıklı zengin bir deneyime sahip olmasına vesile olur. Edindiği bu deneyimler, çocuğun konuşma ve yazma diline ilgi duyup, bu ilgisinin de gelişmesine neden olmaktadır.⁸⁹ Çocuğa kitap okumak, çocuğun ileriki yaşlarında okuma becerilerinin temellerini oluşturacak bir davranıştır. Bu sebeple çocuklara bol kitap okumak önemlidir.⁹⁰ 6-12 yaş grubu çocuklar, genel olarak ilk defa bu dönemde okuma yazma öğrenimine başlamaktadır. Okuma yazma bilmeden önce çocuğun edebiyatla ilişkisinde dinleme baskın iken, okuma yazma öğrendikten sonra bunun bir getirisi olarak çocuk, kendi başına bir şeyler okumayı da öğrenmektedir.

Bu dönem içerisinde bulunan çocuklar, yaş özelliklerine uygun kitaplarla tanışmalı ve öyle kitapları okumalıdır. Nitekim her yaş grubunun dönemsel özelliklerin farklılığından kaynaklı olarak çocuğa hitap eden eserlerin dili, yapısı ve türü de farklı olacaktır. Burada görev ebeveyne düşmektedir. Çocuğun dönem özelliklerini bilip, doğru yönlendirme yapmak, çocuğun kitaplarla iletişiminde etkili olacaktır. Bunun

⁸⁸ Terzi, "Kişilik Gelişimi", *Eğitim Psikolojisi*, 148.

⁸⁹ Yavuzer, *Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001, 7. Baskı), 45.

⁹⁰ Yavuzer, *Okul Çağı Çocuğu*, 50.

yanında çocuk yazınında en önemli işlerden biri de yazarlara düşmektedir. Nitekim çocuklara hitap edecek eserleri ortaya çıkaran onlardır. Bu sebeple, 6-12 yaş çocukları için hazırlanan edebiyat ürünlerinin genel özellikleri için dikkate alınması gereken bazı hususlar vardır. Bunların neler olduğuna kısaca bir bakalım;

- Edebiyat ürünlerinde, mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar,
- Küçük şeylere (ayrıntılara) karşı sürekli bir ilginin uyandırılmış olması,
- Her durumun heyecanlı yanlarının daima belirtilmesi,⁹¹
- Çevreleriyle uyumlu ilişkiler kurmaya yardımcı olacak,
- Paylaşımcı ve paylaştırmacı özellikleri bulunan,
- Neden sonuç ilişkisi kurabileceği,
- Sağlam kurguya sahip,
- Gereğinden fazla abartı ve aşırı çocuksu anlatımdan uzak,⁹²
- Gerçek ve günlük yaşantıya uygun,
- Evrensel insanlık ve ahlâk değerlerini kazandırıcı,
- Kavrayış ve hayal güçlerini aşmayan
- Duru, yalın ve akıcı bir üslupla⁹³

Çalışmaların yapılması, çocukların gelişimsel özelliklerini dikkate alarak oluşturulacak eserlerin temelleridir. Bu hususlara dikkat edilerek oluşturulan eserler, çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine hitap ederek edebiyatla olan ilişkisinde olumlu bir etki edebilecektir.

1.5.3. Son Çocukluk Dönemi Çocukların Dinî Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi

İslâm öğretisi, insanlığa dair yaratılıştan gelen bir özelliğin varlığından bahseder. Hz. Peygamber (s.a.v.), doğan her çocuğun fıtrat üzere yaratıldığını söylemektedir.⁹⁴ Günümüz bilim insanları ise biyolojik olarak her insanda “inanç geni” şeklinde

⁹¹ Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı*, 109.

⁹² Yalçın-Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, 146-147.

⁹³ Şirin, *Çocuk Edebiyatı*, 210-212.

⁹⁴ Muhammet Ali Tekin, “Hadis Tekniği Açısından Fıtrat Hadisinin İnşâsı”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003), 56-60. Sinan Öge, “Fıtratın Mîsâkı”, *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 22 (2004): 255-256.

isimlendirilen, yaratıcıyı bulma özüne yönelik bir kabiliyetten bahsetmektedir.⁹⁵ Yaratılış itibarıyla var olan dîne dair ilgi ve alaka, çevresel faktörlerin etkisiyle birlikte şekillenmektedir.

Çocuklarda dînî gelişimin oluşumu ise bu konuda ilgi ve uyanışın meydana gelmesiyle olmaktadır. Genellikle çocuklar ilgi duydukları şeyleri kendileriyle özdeşleştirmektedir. Özdeşleştirdiği şey ise çocukta, sanki kendisinin bir parçası veya onsuz yaşayamayacağı duygusunu uyandırmaktadır.⁹⁶ Çocuk hayata dair değer yargılarını, yaşadığı çevreden alır. Dînî ilgi ve uyanışın oluşması için de çocuğun aile yapısı ve çevresi önemli bir etkidir. Çocuk dîne dair duydukları ile zihin dünyasında din kavramına yönelik şemalar oluşturmaya başlar. Dîne dair ilgi ve uyanış sonrası meydana gelen bu şemalar ise çocuğun bulunduğu gelişim dönemine göre farklılık göstermektedir.

Çocuklar aileleri tarafından verilecek dînî eğitim ve bilgiler ile ilk öğrenmelerini oluştururlar. *Okul Çağı Döneminde* ise doğal süreç gereği çocuğun çevresi ve edindiği bilgi kaynakları genişlemektedir. *İslâmî Edebiyat* çerçevesinde yazılmış eserler ve ailelerin doğru yönlendirmeleri ile çocuğun ulaştığı bilgi kaynağı çeşitlenmektedir. Bu sebeple yazılan eserlerin, çocuğun anlam dünyasına uygunluğu ve doğru bilgi sunma konularına ziyadesiyle ehemmiyet vermesi gerekmektedir.

Dînî gelişim sürecinde çocuklar, yaş gruplarına göre farklı konulara ilgi duymaktadır. Gelişimsel özelliklerine ve çevresel faktörlere bağlı oluşan bu ilgiler sayesinde çocuklarda dîne dair öğrenmeler meydana gelmektedir. Çocuklar dîne dair merak süreçlerinde Allah tasavvuruna yönelik sorular sordukları gibi, Hz. Peygamber 'e (s.a.v.) duydukları merak da bu süreçte önemli bir yere sahiptir.⁹⁷

Okul çağı olarak da ifade edilen son çocukluk dönemindeki çocuklar artık gelişimsel açıdan daha sistemli düşünme özelliğine sahiptirler. Bireysel algılama gücü olarak bir önceki yaş döneminden ileri bir seviyede yer alırlar.⁹⁸ Dönemin getirdiği bu

⁹⁵ Konu ile ilgili genetik bilimci Dean Hamer'ın *The God Gene: How Faith Is Hardwired into Our Genes* isimli bir çalışması bulunmaktadır.

⁹⁶ Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983), 69.

⁹⁷ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu*, 86.

⁹⁸ Yavuz, *Çocuğun Dünyası ve Gelişme*, (İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1992), 23-24.

düşünce yapısı sayesinde çocukta önceden var olan Allah tasavvuru artık daha sembolik bir algı sürecine geçer.⁹⁹ Bütün bu durumlar neticesinde çocuk soyut bilgileri öğrenme sürecine giriş yapmaya başlamaktadır.

Araştırmada, din eğitimi ve çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınarak, öğretim ilkelerinden “çocuğa görelik” ilkesi bağlamında eser incelemesi yapılmıştır. Çocuğun dînî gelişiminde; gelişimsel süreçlerinin göz önünde bulundurulması, öncelenmesi gereken bir durumdur.

⁹⁹ Mustafa Köylü, “Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45/2 (2004): 38-140.

İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂMÎ ÇOCUK EDEBİYATINDA HADİSLERİ KONU ALAN BAZI ESER VE YAZARLARIN TANITILMASI

Bu bölümde, çalışma için değerlendirmeye alınan eserler ve yazarları hakkında kısa bilgilendirmeler bulunmaktadır.

2.1. Aslıhan Atik Yıldız, “Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor” İsimli Eseri

2.1.1. Aslıhan Atik Yıldız’ın Kimliği

Aslıhan Atik Yıldız, Selçuk Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği bölümü ve aynı bölümün yüksek lisans programını tamamlamıştır. Yıldız, 2010 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin Felsefe ve Din Bilimleri bölümünde doktora programına başlayarak “*Ernest Harms ve Ronald Goldman’ın Dini Gelişim Kuramları Bağlamında Dini İçerikli Çocuk Kitapları*” isimli bir doktora çalışması yapmıştır. Yıldız’ın çocuklar için yazdığı pek çok kitabı da bulunmaktadır. Aslıhan Atik Yıldız, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri bölümünde Dr. Öğr. üyesi olarak görevine devam etmektedir.¹⁰⁰

2.1.2. Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor Adlı Eserin Tanıtımı

Yıldız’ın, “*Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor*”¹⁰¹ isimli eserinin, sekiz yaş üstü çocuklara hitap ettiği görülmektedir. Kitapta, eserin içeriğinde yer alan metni destekleyici resimler bulunmaktadır. Kitabın içeriği, ana konu bağlamında kısa başlıklar hâlinde devam etmektedir. Başlıklar kısa ve okuyucunun dikkatini çekecek şekilde verilmiştir. Eserde kullanılan anlatım usulü kesinlikle didaktik değildir. Eser, genel anlamda din ile ilgili özelde ise hadisler bağlamında çocuklar için farkındalık oluşturma

¹⁰⁰ “Aslıhan Atik Yıldız”, <https://avesis.cu.edu.tr/aslihanatik>, Erişim, 21.02.2021

¹⁰¹ Yıldız, *Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor*, (İstanbul: EDAM Yayınları, 2018, 2.Baskı)

gayesindedir. Eserde, anlatımın eğlenceli olup sıkıcı olmayan bir usül kullanılarak oluşturulduğu göze çarpmaktadır. Her başlıktan sonra devam eden olay örgüsü, kısa, dikkat çeken ve çocuğun ilgisini canlı tutan bir anlatımla oluşturulmuştur. İçerikte yer alan hadisler koyu renkle yazılmış ve sözün Hz. Peygamber’e (s.a.v.) ait olduğunu anlatmak için parantez içinde “*Peygamberimiz*” ifadesi kullanılmıştır. Bu yönüyle çocuklara, hadislerin Hz. Peygamber’e (s.a.v.) ait sözler olduğu anlatılmak istenmiştir. Yazarın burada hadis kavramını “Hz. Peygamber’e (s.a.v.) ait sözler” olarak kullandığı da anlaşılmaktadır.¹⁰² Eserin içerisinde toplam otuz sekiz hadis bulunmaktadır. Hikâyede yer alan hadislerin kaynakları kitapta belirtilmemiştir.

Eserde ana karakter, Hayta ve Cemşit lakaplı iki arkadaştır. Hayta, sınıf arkadaşı Cemşit ile vakit geçirmekten hoşlanan bir çocuktur. Hayta da her çocuk gibi okula giden, oyun oynayan, sevdikleriyle vakit geçiren biridir. Bunların yanında ise Hayta’nın bir şeyleri öğrenme ve öğrendiklerini uygulama çabası dikkat çekmektedir. Yazar burada sanki okuyucusuna, dîne dair öğrenilen bilgi uygulanmalıdır, alt mesajını sunmak istemektedir. Hayta’nın hazır cevaplılığının yanında anlayamadığı/ anlamlandıramadığı meselelerle ilgili sorular sorması, çocuklara eleştirel düşüncenin gerekliliğini anlatır. Soru sormak ve cevaplarına doğru şekilde ulaşma yolları ise yazarın dikkat çektiği bir diğer konudur.

Hayta’nın merak ettiği meselelerden biri de Ramazan ayında otuz gün oruca karşılık yalnızca üç gün bayram olmasıdır. Hayta bu meseleyi tamamen haksızlık olarak görmektedir. Bu kadar oruç tutulmaya karşılık en azından bir hafta bayram olması gerektiğini savunur. Çözüm olarak Allah’a bu durumu söylemesi gerektiğini düşünür. Bunun için arkadaşı Cemşit ile Allah’ın evi olarak bildiği câmiye gider. Allah’ın kendisini duyacağından emin olmak isteyen Hayta, sınıfta olduğu gibi parmak kaldırıp söz hakkı ister. Arkadaşı Cemşit ise annesinden öğrendiği kadarıyla “Allah’ın

¹⁰² Hadis kavramı genel anlamda “Hz. Peygamber’e ait olan sözler” şeklinde kullanılırken, hadis âlimleri arasında farklı tanımlamalar da yapılmıştır. Buna göre bir kısım âlimler hadisi; “Hz. Peygamber’e ait söz, fiil ve takrirlerdir” şeklinde tanımlarken hadisin “*sünnet*” kavramının eş anlamlısı olduğu anlaşılmaktadır. Bir kısım âlimler ise Hz. Peygamber’e ait sözlerin yanında, sahabe ve tâbiünden nakledilen haberler için de kullanmışlardır. Bu ise *haber* kavramına denk düşmektedir. Hadis kavramının genel kanaate göre tanımı ise “Hz. Peygamber’den nübüvvet sonrası naklolunan; söz, fiil ve takrirlerdir”. Talat Koçyiğit, *Hadis Istılahları*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980), 123.

kendilerini duyduğunu,” parmak kaldırmasına gerek olmadığını söyler. Böylece Hayta câmide Allah’a derdini anlatmış olarak evine döner.

Hayta’nın eve gittikten sonra ablasına câmiye gidişinden bahsettiği görülmektedir. Burada Hayta’nın, aslında iyi bir şey yapıp yapmadığından emin olmak istediği anlaşılmaktadır. Abla ise Hayta’ya yaptığı şeyin doğru olduğunu söylemekle beraber, kiminle sorunuz varsa o kişi ile konuşmak gerekir, şeklinde okuyucuya, toplumsal ilişkilerin çözümü bağlamında alt mesaj da vermektedir. Bu yönüyle yazarın hem dînî hem değerler eğitimi beraber ele alması çok kıymetlidir. Çünkü dîne ait bilgiler ile yaşanan insanî ilişkiler ilintilidir. Yazar böylece çocuğun zihnine hem dîne dair hem de sosyal hayatta insan ilişkilerine yönelik bilgiler sunmaktadır.

Kitabın geneline bakıldığında, abla karakterinin, Hayta’ya yol gösteren konumda olduğu görülmektedir. Nitekim Hayta’nın aklına takılan “haksızlık meselesine” dair abla doyurucu bir cevap verir. Cevabında, insanların bayram yapmak maksadıyla oruç tutmadığını, aksine oruç tutulduğu için bayramın Allah tarafından insanlara hediye edildiğini anlatır. Hayta’nın ise bu cevaptan ikna olduğu görülmektedir. Abla karakteri, Hayta’ya, Allah’ı daha yakından tanımak istiyorsa O’nun gönderdiği mesajlara bakabileceğini söyler. İnsanlara bu mesajları anlatmaları için kendileri gibi insan olan peygamberlerin Allah tarafından gönderilmiş olduğunu ifade eder. Son peygamberin Hz. Muhammed (s.a.v.) olduğunu, Hz. Peygamber’i (s.a.v.) tanıyıp yaptıklarını yapmanın Allah’ın sevgisini kazandıracağını anlatır. Abla karakteri bunları anlattıktan sonra Hayta’ya bir hadis kitabı getirir. Bu kitapta Hz. Peygamber’in (s.a.v.) sözlerinin olduğunu ifade eder. Onu tanıyıp yaptıklarını yapmaya çalışırsa Allah’ın onu çok seveceğini anlatır.

Bütün bu açıklamalara bakarak yazarın öncelikle çocuklarda, Allah sevgisinin oluşmasını amaçladığı anlaşılmaktadır. Yazar, Allah’ın sevgisini kazanmanın ise gönderilen elçiye uymak vasıtasıyla olacağını ifade etmiştir. Kitapta, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) uymanın ise O’nun sünnetini ve hadislerini öğrenip uygulamakla olacağı açık şekilde ifade edilmiştir.

Kitabın ilerleyen sayfalarında Hayta’nın ablasından aldığı hadis kitabını elinden düşürmediği görülmektedir. Hayta hadis kitabından okuduğu her hadisi kendi anladığı şekliyle uygulamaya çalışmaktadır. Bu uygulamalar esnasında zaman zaman doğru

anlamamasından kaynaklı yanlış uygulamalar yaptığı göze çarpmaktadır. Ana karakterin yanlış uygulamalarına, yazar, aralıklarla diğer karakterleri kullanarak düzeltmelerde bulunmaktadır. Bazen anne bazen abla karakteri Hayta'nın uygulamalarında doğruya yönlendiren kişi olmaktadır. Bu yönlendirmelerde yazar, okuyucuya, okunan şeyleri uygulama konusunda aceleci olunmaması gerektiğini anlatır. Ayrıca hadisleri eksik veya yanlış anlama ihtimaline binaen uygulamaya geçmeden doğru şekilde anlamak için konuyu bilenlerden yardım alınması gerektiği çıkarımını okuyucuya sunmaktadır.

Ana karakterin bu yanlış uygulamalarından sonra kitabın ilerleyen bölümlerinde abla karakterinin duruma aktif olarak müdahil olmaya başladığı görülmektedir. Hayta'nın doğru uygulamalar yapabilmesi için abla karakteri hadis kitabını birlikte okuyacaklarını söyler. Okunan hadisi anlamak için acele etmeden doğruya ulaşacaklarını ifade etmektedir. Bunun üzerine kitabın kalan bölümlerinde ablanın aktif rehberliği ile önce yanlış anlaşılmalara düzeltilir. Yeni okunan her hadis ise artık doğru şekilde anlatılıp sonra uygulamaya geçilmektedir. Bu yönüyle yazar okuyucuya dine dair öğrenme ve uygulamaların önce doğru şekilde anlaşılması gerektiği vurgusunu yapmaktadır. Çocukların dîni öğrenme süreçlerinde, uygulama üzerinden gidilmesi, öğrenme süreçlerinde etkili bir yöntem olmaktadır. Yazar da bu yönüyle çocuklara algıları düzeyinde doğru uygulamaları hikâyeleştirmiştir.

Kitabın geneline bakıldığında, çocukların kendilerine rehberlik edecek biriyle kitabı okumasının daha iyi anlamalarına vesile olacağı mesajının verildiği görülmektedir. Çocukların dil ve algı düzeylerine hitap eden bu ve benzeri eserlerin ülkemizde daha yaygın bir hâle gelmesi, çocukların eğlenceli bir şekilde dine dair öğrenmelerine olanak sunmaktadır.

2.2. Şerife Nihal Zeybek, “Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler” İsimli Eseri

2.2.1. Şerife Nihal Zeybek’in Kimliği

Dr. Şerife Nihal Zeybek, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde lisans eğitimini tamamladıktan sonra “*Dinî Edebiyat Açısından Maverâ Dergisi (1-80. Sayılar) İncelenmesi*” isimli yüksek lisans çalışmasını tamamladı. Yazar, daha sonra “*Türkülerimizde Dinî Motifler: TRT Repertuarı Kapsamında*” adlı bir doktora çalışması yapmıştır. Yazarın akademik dergilerde yayınlamış birçok makalesi olmakla birlikte

Diyanet Aile Dergisi'nde de yazıları yayınlanmıştır. Zeybek'in çocuk yazınına yönelik pek çok eseri de bulunmaktadır.¹⁰³

2.2.2. Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler Adlı Eserin Tanıtımı

Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler isimli eser, yedi yaş üstü çocukların rahatlıkla okuyacağı bir eserdir.¹⁰⁴ Bunun yanında ebeveynler tarafından dört yaş üstü çocuklara da rahatlıkla okunabilir. Kitapta anlatılan her nesnenin anlaşılır bir resmi de mevcuttur. Sayfalarda çocukların odaklanmasını zorlaştıracak herhangi gereksiz bir çizim bulunmamaktadır. Anlatılan nesneden sonra Hz. Peygamber'in (s.a.v.) konuyla ilgili hadisi birebir metin olarak aktarılmayıp hadisler anlam itibarıyla verilmiştir. Hadislerin basit bir ifadeyle verilmiş olması, çocukların algılama ve akılda tutma sürecini kolaylaştıran bir yöntemdir. Kitabın son sayfalarında, kitabın okuyucu tarafından anlaşılabilirliğini ortaya çıkaracak kısa bulmacalar bulunmaktadır. Yazar bir eğitimci ve araştırmacı yaklaşımıyla kitapta kullanılan hadisleri ve hadislerin kaynaklarını kitabın son sayfalarına eklemiştir. Kitapta on adet hadis kullanılmıştır. Eser içindeki nesne hikâyelerinde birebir hadislerin metinlerini değil anlamlarını kullanan yazar, kitabın sonunda hadislerin orijinal metinlerini de eserine eklemiştir.

Yazarın, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler* eserinde, hadis öğretimine yönelik farklı bir sunumla hadisleri ele aldığı görülmektedir. Yazar, eserinde günlük hayatta kullanılan nesnelerin ve eşyaların yalnızca seküler hayatla alakadar olmadığını okuyucusuna fark ettirmektedir. Kavram ve nesnelerin insan hayatında din ile bir bütünlük içinde olduğu, eserde net bir şekilde işlenmiştir. Günlük hayatta kullanılan pek çok nesnenin din ile bir bağı olacağı düşüncesi, farkındalığı yüksek bireylerce anlaşılabilir. Çocuklar ise genelde bir nesneyi bir amaç ile özdeşleştirme eğilimindedir. Yazar, çocukların nesneleri din ile bağ kurmalarına rehberlik ederek hadislerin hayatta bütünleşmiş yönleri olduğunu anlatmaya çalışmaktadır.

Eserde her nesne ilk olarak çocukların anlayacağı şekilde kendini tanıtmaktadır. Nesnenin kullanım amaçları ve nerelerde kullanıldığı gibi temel bilgiler verilmiştir. Böylece nesneler hakkında gündelik hayata dair öğrenmeler oluşturulmuştur. Bunlardan

¹⁰³ Masallarla Erdemler Eğitimi, Allah'ın İsimlerini Masallarla Öğrenelim, Yakata Ekibi Zoru Başarma Peşinde gibi masal ve hikâye tarzında eserleri bulunmaktadır.

¹⁰⁴ Şerife Nihal Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, (İstanbul: Metamorfoz Yayınları, 2019).

sonra nesneye dair kullanım amacının Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından hangi sebeple kullanıldığı açıklanmıştır. Eserde hadislerin muhtevası alınarak, verilmek istenen öz mesajı odaklanılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminde kullanılmış olup günümüzde aynı amaca hizmet eden nesneleri amaç odaklı ele alan yazar, dönemsel araçlara değil öncelenen amaçlara yönelik bir sunuş kullanmaktadır. Örneğin resimleme ve anlatımda nesne olarak diş fırçasını öncelemiş olan yazar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) diş temizliğine verdiği önemi hikâyeleştirmiştir. Ardından Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminde diş temizliğinde kullanılan nesnenin misvak olduğunu ifade etmiştir. Yazar aynı amaca hizmet eden farklı araçların dönemlere göre değişiklik gösterebildiği bilgisini okuyucusuna sunmuştur. Böylece çocuk okuyucu diş temizliğine Hz. Peygamber'in (s.a.v.) verdiği önemi açık bir şekilde görebilmektedir.

Yazar, nesne hikâyelerinin bazılarında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) fiilî sünnetlerine yönelik uygulamalarını da hadis olarak ele almaktadır. Nesne hikâyesinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nesneyi nasıl ve ne durumda kullandığını okuyan çocuk, kendi hayatı ile özdeşim kurmaya çalışır. Kendi hayatında var olan durumların ve nesnelerin, insanlığa en mükemmel örnek olan Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından da kullanıldığını öğrenmesi, çocukta, Resûlullah (s.a.v.) ile yakınlık duygusunu artırır.

Kitabın son bölümünde okuyucunun öğrendiklerini pekiştirecek bulmacalar yer almaktadır. Çocuk bu bölümde hem okuduklarından anladığını hem de eserde geçen önemli bölümlerin tekrarını yapabilecektir. Eser çocuklara yeni öğrenme durumları kazandırmaya çalışmakta ama bunu dikte etme usulü ile yapmamaktadır. Eğlenceli ve kısa anlatım şekli çocuklar için daha keyifli bir öğrenme süreci oluşturmaktadır. En son sayfa ise çocuğun hayal dünyasına ayrılmış bir alandır. Yazar, çocuğa hadis yazma veya dilediği bir resmi çizme fırsatı sunmaktadır. Bu yönüyle kitapta kendi oluşturduğu bir alana sahip olan çocuk, okuduğu eseri daha fazla benimseme imkânına sahip olur. Yazarın çocuk dünyasını birçok farklı yönüyle düşünüp hazırlamış olduğu bu eserin çocuk yazını içinde önemli bir yeri olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

2.3. Nefise Atçakarlar, “Hadis Bahçesi Masal Serisi” İsimli Eseri

2.3.1. Nefise Atçakarlar'ın Kimliği

Nefise Atçakarlar, Boğaziçi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdikten sonra Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Yeni Medya bölümünde yüksek lisansını tamamladı. Atçakarlar'ın, “*Resimli Masal Kitapları, Elektronik Masal Uygulamalarına Karşı*” konulu bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Atçakarlar, çocuk yazınına yönelik çok sayıda eser vermiştir.¹⁰⁵

Yazarın İlahiyat ilmine yönelik resmî bir tedrisatı olduğuna dair bilgiye ulaşılmamakla birlikte, *Hadis Bahçesi Masal Serisi*'nin, Prof. Dr. Mehmet Emin Ay tarafından danışmanlığı yapılmıştır.¹⁰⁶ Kitap kapağında danışmanın özellikle ifade edilmesi, eserin oluşum aşamasında yalnızca çocuk yazınına ait bilgilerle yetinilmediğinin bir göstergesidir.

2.3.2. Hadis Bahçesi Masal Serisi Adlı Eserin Tanıtımı

Hadis Bahçesi Masal Serisi isimli eser, on adet masal kitabından oluşmaktadır. Her kitap, bir hadisin ana düşüncesi çerçevesinde ele alınarak masallaştırılmıştır. Eserlerin ilk sayfasında kitabın ana düşünce kaynağı olan hadis metni verilmiş olup sonrasında hadisin ne olduğuna dair ufak bir açıklama eklenmiştir. *Hadis Bahçesi Masal Serisi*'nin altı yaş üstü çocuklara hitap ettiği görülmektedir. Kitapta ana karakterler hayvanlardan seçilmiş olup verilmek istenen mesajlar hayvanların konuşturulması ile yapılmıştır.

Kitap resimlemesi, hikâyeleştirilen olaylarla bağlantılıdır. Her sayfada çocukların kitabı okurken olay örgüsünü zihninde daha iyi canlandıracağı resimler yer almaktadır. Serideki her kitabın sonunda ise, bulmaca/boyama/eşleştirme gibi bir adet etkinlik de bulunmaktadır.

Masal serisinde yer alan on kitap şöyledir:

- Arı Rırı
- Kral Aslan Sercan
- Yunus Nusnus
- Tilki Pofuduk
- Fener Balığı Pıtır
- Dinozor Dina

¹⁰⁵ “Nefise Atçakarlar”, <https://timas.com.tr/katilimci/nefise-atcakarlar-b6ce00c0-7d06-e411-89ca-00155d001518>. Erişim Tarihi: 21.12.2022.

¹⁰⁶ Atçakarlar, *Hadis Bahçesi Masal Serisi*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019).

- Ördek Rengârenk
- Kutup Ayısı Tuntu
- Tavus Vusvus

2.3.2.1. Arı Rırı Adlı Eserin Tanıtımı

Nefise Atçakarlar tarafından kaleme alınan masal serisinin ilk kitabı olan bu eserde, kitabın kapağında ana düşünce alt başlık olarak verilmiştir. Masal, anne sevgisi üzerine oluşturulmuş bir masaldır. Kraliçe Arı Rırı kitabın ana karakteridir. Eserde Kraliçe Arı Rırı'nın, çevresindeki anne hayvanların yaptığı fedakârlıkları gözlemlediği görülmektedir. Rırı, anne hayvanların zorlu işlere rağmen yavrularına olan ilgi ve sevgilerinin azalmadığını görmektedir. Arı Rırı, anne hayvanlara anneliğin ne kadar zor olduğunu söylemesine rağmen, her biri zor olsa bile anneliğin çok güzel olduğunu ifade etmiştir. Bu hâliyle yazarın, annelerin zorluklar yaşadığını ama bu zorluğun anne sevgisini hiç azaltmadığını anlatma gayesinde olduğu anlaşılmaktadır.

Kraliçe Arı Rırı'nın yavrularının bakımında bazen zorlandığı görülüyor. Asla pes etmeden her yavrunun ihtiyacını karşılayan Rırı, okuyucunun kendi annesine dair farkındalık oluşturma gayesi barındırır. Nitekim hikâyeyi okuyan çocuk, annesini düşünerek zaman zaman annesinin yorulduğunu ve zorlandığını daha iyi anlayabilir. Anneler, yaşadığı zorluklara rağmen evlatlarına sevgi vermelerinde bir azalma olmamaktadır. Bu çıkarıma ulaşan çocuk, anne sevgisinin ne kadar büyük olduğunu ve sevginin şarta bağlı olmadığı sonucuna ulaşır. Bu karşılıksız sevginin ise bir saygıyı hak ettiği gerçeği, masalın ana düşüncesini oluşturan hadis ile anlatılmaktadır.

Hikâyenin hadisi, “*Cennet annelerin ayakları altındadır.*”¹⁰⁷

2.3.2.2. Kral Aslan Sercan Adlı Eserin Tanıtımı

Masalda, Yeşil Orman'ın çok adaletli olan kralı Aslan Sercan'ın hastalanması üzerine gelişen olaylar yer almaktadır. Kral Aslan Sercan'ın hastalanmasıyla yerine Akça Aslan'ın geçici bir süre yönetime geçtiği görülmektedir. Akça Aslan, Beyaz Orman'da yaşayan Kral Aslan Sercan'ın akrabasıdır. Masalda, Yeşil Orman'a geçici olarak kral olan Akça'nın yalnızca kendi gibi beyaz olan hayvanları etrafına toplayıp

¹⁰⁷ Nesâî, Cihad, 12.

onların problemlerini çözmeye çalıştığı görülmektedir. Yeşil Orman'ın beyaz olmayan diğer hayvanları ise bu duruma öfkelenip Akça Aslan'a dair bir toplantı yapar. Ormanda her hayvanın farklı bir çözüm sunduğu dikkat çekmektedir. Arıların, Akça Aslan'ı sokmayı teklif ettiği, fillerin ise hep birlikte gürültü yapmayı önerdiği görülmektedir. Alaca Baykuş ise tüm teklifleri dinledikten sonra Akça Aslan'a bir kitap yazmayı önerir. Bütün hayvanlar bu teklifi kabul edip dertlerini baykuşa yazdırır.

Herkesin derdi yazıldıktan sonra kitabın Akça Aslan'a ulaştırıldığı görülmektedir. Kitabı okuyup yaptığı yanlışları anlayan Akça Aslan ise tüm hayvanları toplayıp herkesten özür diler. Bu olay örgüsü ile okuyucuya herhangi bir farklılık sebebiyle insanlara ayrımcılık yapılmaması gerektiği anlatılmaktadır. Bütün insanların Allah katında eşit olduğu, farklılığın yalnızca Allah'a yapılan kulluk ve ibadetle olacağı ifade edilmektedir.

Kitabı okuyan çocuğa, adaletli olma ve insanları ötekileştirmeme düşüncesi verilmektedir. Akça Aslan'ın yanlış tutumunun ötekileştirilen diğer hayvanlarda öfkeye sebep olması, dışlanan tarafın duygusunu okuyucuya net şekilde sunmaktadır. Masalda çocuklara farkındalık ve farklılığa saygı bilinci oluşturulması amaçlandığı görülmektedir. Kitabın sonunda ise okuyucunun masalda anlatılan duruma dair düşüncesi sorulmaktadır. Bu yönüyle okunan kitabın çocuk tarafından tekrar düşünülüp bir çıkarımda bulunması istenilmektedir.

Masalın hadisi “*Hepiniz Allah katında bir tarağın dişleri gibi eşitsiniz. Gerçek anlamda üstünlük sadece Allah'a saygıdan dolayıdır.*”¹⁰⁸

2.3.2.3. Yunus Nusnus Adlı Eserin Tanıtımı

Masalda Ahtapot Mindi'nin amcasına giderken yaşadığı talihsiz bir durum üzerine Yunus Nusnus ile tanışması konu edinmektedir. Mindi amcasına giderken çekiç başlı köpek balığı ile karşılaşır. Çok yaramaz olan çekiç balığı Mindi'yi kovalamaya başlayınca küçük Mindi hızla çekiç balığından kaçmaya çalışır. Yaramaz çekiç balığı Mindi'yi tam ısıracağı sırada Vatoz Laci, Mindi'nin yardımına yetişir.

¹⁰⁸ Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer el-Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle Yayınları, 1986, 2. basım), 1/145.

Masalda Mindi çekiç balığından kurtulmuştur ama maalesef yüzemeyecek kadar yaraları oluşur. Bunun üzerine Vatoz Balığı arkadaşı Yunus Nusnus'un yanına giderek Mindi için Nusnus'u yardıma çağırdığı görülmektedir. Masalda, ihtiyacı olan kişiye yardım edilmesi gerektiği mesajı verilmekle birlikte Yunus Nusnus ve ailesinin misafirperverliği göze çarpmaktadır. Nitekim Nusnus ve ailesi Mindi'nin yaraları iyileşene kadar onu evlerinde misafir eder. Mindi'nin misafirligi süresince Nusnus ailesi yiyecek sıkıntısı çekmesine rağmen bu durumu hasta olan misafirlerine hissettirmedikleri görülmektedir. Masalın bu bölümünde yazarın okuyucuya “diğerkâm olma” duygusunu verme gayesi fark edilmektedir.

Yunus Nusnus'un ailesi misafir Mindi'nin gidişinden sonra hiç beklemedikleri bir anda komşularından sepet dolusu yiyecek ikramı alırlar. Böylece okuyucuya misafire ikramda bulunmanın beklenmeyen bir anda ikrama vesile olduğu vurgulanmaktadır.

Masal, okuyucuda diğerkâm olma konusunda bir farkındalık oluşturma gayesi sunmaktadır. Masalın ana düşüncesi çok net şekilde okuyucuya mesajını hissettirmemektedir. Bu konuda masalda daha net ve anlaşılır bir mesaj sunulması beklenmektedir. Masalın hadisi: “*Allah, hayrını murad ettiği kimseye misafir gönderir.*”¹⁰⁹

2.3.2.4. Tilki Pofuduk Adlı Eserin Tanıtımı

Masalda, ana karakter Tilki Pofuduk ve arkadaşlarının birbirlerine yardımcı olup iş birliği yapmaları anlatılmaktadır. Tilki Pofuduk'un güzel bir kürke sahip olması tüm arkadaşlarının hoşuna gitmektedir. Ama Pofuduk'un bir derdi vardır. Bu güzel kürkünü almak isteyen avcılar onun peşindedir. Bu durumu arkadaşları ile paylaşan tilki, arkadaşları ile bir yardımlaşma ile avcılardan kurtulmuştur.

Tehlike anında Tilki Pofuduk'u yalnız bırakmayan arkadaşları okuyucuya, birlik ve beraberlik ile sorunların üstesinden gelineceği, mesajını vermektedir. Nitekim masalın hadisi olan “*Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu tehlikede*

¹⁰⁹ Bu rivayet müracaat ettiğimiz hadis kaynaklarında bulunamamıştır.

yalnız bırakmaz.”¹¹⁰ hadisi ile okuyucuya Müslümanların beraberce hareket etmesi gerektiği anlatılmaktadır.

Müslümanlar birbirinin din kardeşidir. Masalda ayrıca bu kardeşlik bağı ile Müslüman bireylerin zulüm ve tehlikeli gibi durumlarda, güçlerini birleştirmelerinin güzel sonuçlara ulaşmalarına vesile olacağı anlatılmaktadır. Günümüz Müslüman âlemine bakıldığında bu din bağı ile kardeşlik unutulmuş görünmektedir. Nitekim dünyanın birçok yerinde var olan ve zulme uğrayan Müslümanlar için İslâm âleminde birlik ve beraberlik ile zulme dur denildiği görülmemektedir. Bu masalda okuyucu için Müslümanların güçlerini birleştirmeleri gerektiği mesajı üzerinde durulmaktadır.

Masalda verilen bir diğer mesaj ise insanların pek çok giyecekleri olmasına rağmen tilki gibi hayvanların yalnızca bir tanecik kürklerinin bulunduğudır. Sırf bu kürkü de kullanabilmek için hayvanları telef ederek kürklerini almanın doğru olmadığı da anlatılmaktadır. Hikâye bu yönüyle hayvanlar hakkında çocuk okuyucuya farkındalık kazandırmaktadır.

2.3.2.5. Ceylan Cancan Adlı Eserin Tanıtımı

Ceylan Cancan masalında doğru arkadaşla beraber olmanın önemine vurgu yapılmaktadır. Masalın ana düşüncesini oluşturan “*Kişi arkadaşının yolundadır, o hâlde sizden her biriniz arkadaş edineceği kimseye iyi dikkat etsin.*”¹¹¹ hadisi ile arkadaşlık konusu ele alınmıştır.

Masalın ana karakteri Ceylan Cancan, her gün sorumluluklarını yerine getirdikten sonra arkadaşlarıyla oyun oynamaktadır. Cancan ve arkadaşı oyunlarını oynayıp gezerken ormanda bir çiftlik evine rast gelir. Cancan’ın arkadaşı Ceren, çiftliğin bahçesine girme konusunda ısrar etmektedir. Cancan’ı dinlemeyen Ceren’in çiftliğe girmesi ile orada sıkıntılı işler başına gelir. Ceylan Cancan ise annesine durumu haber vermek için oradan uzaklaşır. Cancan’ın bu davranışı Ceren’in kurtulmasını sağlar. Böylece Ceren arkadaşının kıymetini anlamıştır. Masalın sonunda ise arkadaşlıkta doğru ve yanlış olan şeyler hakkında farkındalık oluşturma gayesiyle hazırlanmış bir etkinlik bulunmaktadır.

¹¹⁰ Müslim, Birr, 58; Tirmizî, Hudûd, 3.

¹¹¹ Tirmizî, Zühd, 45; Ebû Dâvûd, Edeb, 16.

Masalın ana düşüncesi bağlamında bakıldığında, masalda her çocuğun pratik hayatta çok işine yarayacak önemli bir konunun ele alındığı görülür. Doğru arkadaş olma ve doğru arkadaş seçme konusunda ana vurguya sahip olan bu masalı okuyan çocuk, kendi arkadaşlıklarına yönelik bir öz eleştiri yapabilir. Arkadaşı ile birlikte olmak onunla aynı yolda bulunmak anlamına geldiğinden bulunduğu yolu gözden geçirmesine olanak sağlar.

Masalda çocuk okuyucuya verilen mesajlardan bir diğeri de, sorumluluğun yerine getirildikten sonra oyun oynama vurgusudur. Okuyucu için burada kişisel sorumluluklar konusunda bir hatırlatma bulunmaktadır. Ayrıca kişi, arkadaşının yaptığı yanlışları fark ettiğinde onun yanlışından gitmemelidir. Böyle bir durumda amacı, arkadaşının yanlışından yola çıkarak doğru yola yönelmesi için rehberliktir.

Masalın toplumsal hayatta önemli bir yere sahip olan arkadaşlık konusunu ele alması okuyucu için bir fırsat oluşturmaktadır. Nitekim arkadaş seçimi küçük yaşlarda doğru anlaşılırsa, çocuğun dünyasında kıymetli bir değer kazanımı olacağı söylenebilir.

2.3.2.6. Fener Balığı Pıtır Adlı Eserin Tanıtımı

Bu masalın ana konusunda okuyucuya, ilim öğrenmenin güzelliğine dair bir farkındalık oluşturmak gayesi amaçlanmaktadır. Bu itibarla *“Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz.”*¹¹² rivayeti kullanılmıştır.

Yaratılış özelliği itibarıyla okyanusun dibinde yaşayan Pıtır, okyanus yüzeyine gitmeyi çok istemektedir. Bunun için durmadan kitap okuyan Pıtır’a arkadaşları bu isteğinin imkânsız olduğunu söylemektedir. Pıtır ise bu sözlere aldırış etmeden kitaplarına devam etmektedir.

Okuma yaptığı bir gün Pıtır bir denizaltı aracına rastlar. Gördüğü anda okuduğu kitaplardaki deniz araçlarından biri olduğunu anlar. Deniz aracının yanına giden Pıtır, aracın içindekilerle tanışır. Deniz aracıyla beraber keşfe çıkan Pıtır, merak ettiği pek çok şeyi bu vesileyle öğrenmiş olur. Denizaltı ile gezintisinden kalan fotoğrafları da arkadaşlarına göstererek yeni öğrendiği bilgileri onlarla paylaşır.

¹¹² Hadis olarak nakledilen bu rivayet müracaat edilen kaynaklarda hadis olarak bulunmamaktadır. Ancak hikmetli bir söz olarak bahsedilebilir.

Pıtır'ın öğrenme merakı ile yazar, okuyucuya yeni bir şeyler öğrenmenin güzelliğini anlatmaktadır. Kitabın sonunda da Pıtır'ın yeni öğrendiği şeyler hakkında okuyucunun dikkatine yönelik bir etkinlik yer almaktadır.

2.3.2.7. Dinozor Dina Adlı Eserin Tanıtımı

Masalın ana kahramanı olan Dina, ormanın en güzel dinozorlarından biridir. Güzel olmak ve güzel kalmak için çok dikkat eden Dina ile annesi ormanda orkide toplamaya giderler. Dinozor Dina annesiyle orkide toplarken sepetini yarısına kadar doldurur. Hatta orkidelerin tatları çok güzel olduğundan sepetinin tamamını orkideyle doldurmak ister. Dina'nın annesi ise bu kadar çok orkideyi asla bitiremeyeceklerini fazlasının israf olacağını söyler. Bütün bunlara rağmen Dina sepetlerini fazlasıyla doldurur. Yiyeceklerinden fazla olan kısmı arkadaşlarıyla paylaşması gerekirken bu görevini unutan Dina, ertesi gün orkidelerin çürüdüklerini görür. Bu duruma üzülen Dina annesinin ne demek istediğini daha iyi anlamış olur.

Masalın ana konusunda israf etmemek yani ihtiyacı kadar tasarrufla bulunma değeri anlatılmaktadır. Okuyucuya yemek konusu özelinde israf etmemek kavramı verilmektedir. Çağımızda unutilan bir değer olan bu kavramın çocuklara kazandırılma gayesi önemli bir hususu oluşturmaktadır. Kitabın sonunda ise masal içindeki resimler üzerinden renk etkinliği konulmuştur. Masalın hadisi “İsraf ve kibirden sakının.”¹¹³ hadisidir.

2.3.2.8. Ördek Rengârenk Adlı Eserin Tanıtımı

Güzel bir gölde birçok arkadaşıyla birlikte yaşayan Rengârenk, günlerden bir gün göldeki suyun azaldığını fark eder. Onun gibi bu durumun farkına varan kuş arkadaşları uçup başka yerlere gitmeye başlarlar. Göldeki suyun azalmasının bir tehlike oluşturduğunu anlayan Rengârenk, gölde kalan arkadaşlarına danışmaya başlar.

Göldeki ve ormandaki tüm hayvanlar bu durumun çözümü için toplanıp konuyla ilgili bilgisi olan hayvanlara danışır. Hayvanlar, gölün etrafındaki ağaçların insanlar tarafından kesildiğini fark eder. Bu sebeple yağmurun yağmadığını ve gölün suyunun azaldığı sonucuna ulaşırlar. Yağmurun yağması için ağaç dikme işine girişen hayvanlar, görev paylaşımı yaparak tohumları toprakla buluştururlar. Fakat hemen yağmur

¹¹³ Nesâî, Zekât, 66.

yağmaz. Bunun üzerine bazı hayvanlar sabırsızca yağmurun asla yağmayacağını düşünerek ormanı ve gölü terk etmek ister. Rengârenk ise arkadaşlarına sabırlı olmaları gerektiğini hatırlatır. Günler sonra yağmurlar yağar ve göl eski güzel günlerine kavuşur.

Masalda yazar, okuyucuya, bilgili kişilere danışmanın önemini anlatmaktadır. Bir sorunla karşılaşılması hâlinde yapılması gereken olarak, durumu anlamak ve çözümü için akıl danışmak bilgisi okuyucuya verilmektedir. Kitabın sonunda ise masalda geçen olay örgüsüne dair bir etkinlik de yer almaktadır. Masalda yer alan rivayet “*Danışan pişman olmaz.*”¹¹⁴ hadisidir.

2.3.2.9. Kutup Ayısı Tuntu Adlı Eserin Tanıtımı

Yavru bir kutup ayısı olan Tuntu, bedensel olarak diğer ayılardan farklı bir kutup ayısıdır. Bacaklarından birisi diğerinden kısa olan Tuntu, yürümekte zorlanmaktadır. Bir gün Tuntu’ya babası yüzme öğretmek için deniz kenarına götürür. Fakat Tuntu yürümekte zorlandığı gibi yüzmede de zorlanacağını düşünür. Sudan korkar ve asla yüzemeyeceğini düşünür. Babası ile suda çalışırken çok korkar. Tuntu’nun anne ve babası ona bu konuda destek olurlar. Yapabileceğini ve denemekten vazgeçmemesi gerektiğini anlatırlar. Bütün bu çabalardan sonra Tuntu yüzmeyi öğrenmeye başlar.

Tuntu’nun bazı arkadaşları onunla dalga geçmesine rağmen arkadaşı tilki ise Tuntu’ya hep destek verir. Sonunda Tuntu usta bir yüzücü olur. Yavru kutup ayıları arasında olan yüzme yarışında da birincilik kazanınca Tuntu, asla pes etmemesi gerektiğini çok iyi anlar.

Masalda konuyla ilgili “*Sana yararlı olan şeyi elde etmeye çalış.*”¹¹⁵ hadisi yer almaktadır. Masalın bu olay örgüsü bağlamında yazar, okuyucuya asla vazgeçmemek gerektiği mesajını vermektedir. Küçük yaş gruplarında hayata dair öğrenmelerin yeni olduğu süreçlerde bu konu önemli bir yere sahiptir. Başarısız olmak pes etmeyi peşinden getirmemeli. Aksine başarısızlık sonucunda daha çok gayret edip vazgeçmeden çabalamak gerekir. Bu öğretiyi içselleştiren bir okuyucu da hayatına önemli bir değeri katmış olur.

¹¹⁴ Ebü’l-Kâsım Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Evsat*, thk. Târik b. İvezullah b. Muhammed Abdulmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî, (Kâhire: Dâru’l-Haremeyn Yayınları, 1994), 6/365.

¹¹⁵ Müslim, Kader, 34.

2.3.2.10. Tavus Vusvus Adlı Eserin Tanıtımı

Masalda, bir çiftliğe yeni gelmiş olan Vusvus'un hikâyesi konu edinmiştir. Vusvus çiftliğe geldiğinde tüm hayvanlar onu güzel bir şekilde karşılar. Cıvcıv, hindi, bülbül yeni gelen arkadaşları Vusvus için güzel şarkılar söyler. Vusvus, arkadaşlarının şarkılarını çok beğenir. Kendisi de arkadaşları için bir şarkı söylemek ister. Bunun için ertesi gün şarkı söyleme çalışmalarına başlar. Şarkı söylemek için ağzını açtığı anda duyduğu sestən rahatsız olan Vusvus, arkadaşları gibi güzel bir sese sahip olmadığını fark eder. Bu duruma oldukça üzülen Vusvus çiftlikteki arkadaşlarından uzaklaşır.

Vusvus'un bu durumunu fark eden arkadaşları ona herkesin farklı bir özelliği olduğunu anlatır. Vusvus da günlerce kendine ait nasıl bir özelliğinin var olduğunu bulmaya çalışır. Geçen günler süresince büyümüş olan Vusvus'un kuyruğu uzar. Böylece Vusvus kendine ait özelliği bulmuş olur. Onun kocaman, süslü ve benzersiz bir kuyruğu olduğunu gören arkadaşları, Vusvus'un özelliğini bulmuş olmasından mutlu olurlar.

Masalın verdiği mesaj, her varlığın kendine özgü ve benzersiz bir özelliği olduğunu fark ettirmektir. Başkalarında var olana odaklanmak yerine, bireyin kendini ve yaratılıştan gelen güzel özelliklerini fark etmesini amaçlamaktadır. Bu itibarla masalda, *“Allah'ım! Sen birsin, ortağın yoktur, hamdler sanadır, şükür Sanadır.”*¹¹⁶ hadisi yer almaktadır. Kısacası masalda, her bireyin yaratıcı tarafından kendine verilenlere şükretmeyi gaye hâline getirmesinin önemi vurgulanmaktadır.

¹¹⁶ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî el-Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, (Mektebetü'r-Rüşd Yay., 2003), 6/211.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUKLAR İÇİN HAZIRLANAN VE HADİSLERİ KONU ALAN BAZI ESERLERDEKİ RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, son çocukluk dönemine yönelik hazırlanmış olan eserlerde yer alan hadislerin tahriçleri ve hadisin çocukların yaş dönemlerine uygunluğu dikkate alınarak değerlendirme yapılacaktır. Tezimizin bu bölümünde kaynakları tespit edilen hadislerin sıhhat dereceleri hakkında bilgilendirmeler de yer almaktadır.

3.1. Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor

Bu eserde geçen hadisler numaralandırılarak ele alınacaktır. “*Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor*” hikâye kitabında yer alan hadislerin kaynaklarına kitapta yer verilmemiştir. Bu bakımdan biz burada mezkûr eserde nakledilen hadislerin kaynakları ve sıhhat derecelerini belirtmeye çalışacağız.

3.1.1. Yetim Başı Okşamanın Sevap Olması ile İlgili Hadis

Yazar, hikâyede yetimin başını okşamanın sevap olmasıyla ilgili: “*Kim bir yetimin başını okşarsa elinin dokunduğu saç tellerinin sayısı kadar ödül kazanır.*”¹¹⁷ şeklinde zikrettiği hadis, temel hadis kaynaklarında şöyle yer almaktadır: “*Kim bir yetimin başını yalnızca Allah rızası için okşarsa elinin değdiği saç telleri sayısınca o kimseye sevap vardır, kim yetime iyilik yaparsa ben ve o cennette bu ikisi gibiyiz/yan yanayız (iki parmağını yan yana getirdi).*”¹¹⁸

Eserde yer alan tercümede, hadisin orijinal metninde geçen “yetimin başını yalnızca Allah rızası için okşamak” ifadesine yer verilmemiştir. Ayrıca hadisin orijinal

¹¹⁷ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 16.

¹¹⁸ Ebû Dâvûd, Edeb, 121; Ahmed b. Hanbel, 5/250.

metninde, “yetim başı okşamanın kişiye sevap kazandırdığı” ifadesi yer alırken, eserde yazarın “sevap” kavramı yerine “ödül” ifadesini kullandığı görülmektedir. Yazar bu hadisin son kısmına eserinde yer vermemiştir. Hadis tercümesinde yazarın, çocukların anlayacağı şekilde bir çeviri kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Eserde yer alan bu hadis ile ilgili olarak garîb¹¹⁹ nitelemesi yer almaktadır.¹²⁰

Yazar, hadiste geçen sevap kavramının yerine çocukların anlamasını kolaylaştırmak için “ödül” kavramını tercih etmiştir. Sevap kavramı daha soyut bir kavram olduğundan çocukların anlayacağı şekilde ödül kavramının zikredilmesi çocuğa görelilik ilkesine uygun düşmektedir. Bu sayede kavramda somutlaştırma yoluna gidilmiştir. Bu hususla ilgili olarak soyut kavramların hepsini somutlaştırmanın çocuk zihninde yanlış algılar oluşmasına sebep olacağı da dikkatten uzak tutulmamalıdır.¹²¹

Bu hadis esas itibariyle, toplumsal ahlâk ve diğer kâim olma konusunda önemli bir değeri ortaya koymaktadır. Hadiste zikredilen “yetim” kelimesi “يَتِيم /yütm” kökünden türemiş olup “yalnız olmak, tek başına kalmak,” anlamına gelmekle birlikte¹²² genel itibariyle babası ölen çocuk için kullanılan bir kavramdır.¹²³

İnsan doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu sosyal çevre ile etkileşim hâlinindedir. Her toplum içinde birçok sosyal oluşum yer alır. Bunlardan en samimi bağların bulunduğu oluşum ise ailedir. Aile toplumun çekirdeğidir. Kişi doğduğu aile içinde sosyal çevresi ile bağ kurmaya başlar. Yetim kişi, toplumun çekirdeği ailenin temel bireyi olan babadan yoksun kimsedir. Bu bağın en yakınlarından biri olan babanın

¹¹⁹ Garîb Hadis: Râvinin senedde tek kalmasına denir. Detaylı bilgi için bkz. Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdîrahmân b. Mûsâ eş-Şehrezûrî, *Marîfetü Enva Ulumu'l Hadis Mukaddimetü İbn Salâh*, thk. Nureddin İtr, (Suriye: Dâru'l Fikir Yay., 1986), 1/270; Sened veya metin yönünden tek kalmış yahut benzeri başka râviler tarafından rivayet edilmemiş hadis demektir. Detaylı bilgi için bkz. Salâhattin Polat, “Garîb”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13: 375.

¹²⁰ Muhammed b. Abdullah el-Hâtib el-Amr Ebu Abdullah et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, thk. Muhammed Nasuriddin el-Elbânî, (Beyrut: Mektebetü'l İslâmî Yay., 1985, 3. baskı), 3/1388.

¹²¹ Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı 4-6 Yaş Kur'an Kursunda görev yaparken çocuklara Allah konusunu anlattıktan sonra etkinlik saatinde bazı çocukların Allah resmi yapmaları, çocuğun zihninde soyut kavrama yönelik somutlaştırma eğiliminin varlığına işaret ettiği söylenebilir.

¹²² Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, “YTM”, *Lisânü'l-'Arab*, (Beyrut: Daru's-Sadr Yayınları, ts.), 645.

¹²³ Abdüsselam Arı, “Yetim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43: 501-503.

yoksunluğu ile yetim kişi toplumsal çevre ile olan bağında da sıkıntı yaşamaktadır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tavsiyesi ile bu durum düzelmektedir.¹²⁴

Çocuklar yaşadıkları toplumda yetim çocuklarla aynı ortamlarda yer almaktadır. Yetim kavramının ne olduğunu bilen bir çocuk, yetimlere duyarlı davranışlarda bulunur. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu hadisi ile çocuğun zihin dünyasında yetimlere merhametli olmak gerektiğine dair farkındalık oluşmaktadır.

Hadise yetim kimse açısından bakıldığında, yetim kişi sevgiye ihtiyaç duymaktadır. Kişiye en çıkarsız sevgi gösterecek olan kimse, anne ve babasıdır. Yetim kimse ise bu sevgiden mahrum kalmaktadır. İnsan fitratının gereklerinden olan sevilme ve ilgi görme duygusu yetimler için daha önemlidir. Çünkü yetim çocuklar, bu çıkarsız sevgiden yoksundur. Toplum, yetim kimselere merhamet ve sevgi ile yaklaşırsa yetimlerin ihtiyaç duydukları sevgi kısmen de olsa karşılanmış olur.

Aynı hadise, toplumun diğer bireyleri nazarından bakıldığında, insan olmak merhametin varlığı ile anlaşılmaktadır. Merhametten yoksun kişi, insanların acısını, ihtiyacını, sevmeye duygusunu tam olarak kavrayamaz. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bir başka hadisinde kalp katılığı sebebiyle yanına gelen sahabeye, kalbinin yumuşaması için o kimseye “*Yetimin başını okşa, fakirleri doyur.*”¹²⁵ buyurmaktadır. Bu sebeple toplumda insanların merhamet duygularını harekete geçirecek bir unsur da yetimlerle hemhâl olmaktır. Yetim bir kişinin başını okşamak, insanların merhamet duygularını harekete geçirir.

Sonuç olarak bakıldığında hadis, son çocukluk dönemindeki okuyucu kitlesine uygun bir hadistir. Çocuğun psiko-sosyal gelişimine uygun olan bu hadis çocukta ahlâkî gelişim için önemli değerlerden birini ele almıştır.

3.1.2. Fakirleri Sevmek ile İlgili Hadis

Fakirleri sevmekle ilgili, hikâyede yer verilen hadis: “*Fakirleri sevin ve onlara yakın olun. Siz onları severseniz Allah da sizi sever. Siz onlara yakın olursanız Allah da size yakın olur. Siz onları doyurursanız Allah da sizi doyurur. Siz cömert olun ki Allah*

¹²⁴ Mehmet Naim Boz, “Kur’ân ve Hadis Ekseninde Yetime Bakış”, *Dinî Araştırmalar*, 23/57 (2020): 238.

¹²⁵ Ahmed b. Hanbel, 2/387.

da size karşı cömert olsun.” şeklinde geçmektedir.¹²⁶ Yapılan araştırma sonucunda, eserde nakledilen bu hadis bu lafızla bulunamamıştır. Ancak muhteva olarak ulaşılan en yakın hadis, “Fakirleri arayın, görüp gözetin, size ancak fakirleriniz sayesinde yardım edilir ve rızık verilir.”¹²⁷ hadisi bulunmaktadır. Hadis hakkında yapılan araştırma sonucu hadisin sahîh¹²⁸ olduğu görülmektedir.¹²⁹

Yukarıda zikredilen hadisin eserde yazar tarafından çocukların anlayacağı şekilde bir metin hâline getirildiği düşünülebilir. Hadis tercümesinde hadisin aslına uygun ve metne sadık kalınması gerekmektedir. Aksi hâlde hadiste mânâ kaymasına sebep olacağından uydurma bir hadisin ortaya çıkmasına sebep olabilir.

Hadiste, toplumsal farkındalığa ulaştırma gayesi ile önemli bir gerçek zikredilmektedir. Fakirlik, toplumsal bir gerçektir. Son çocukluk döneminde yer alan çocuklar fakirliğin ne olduğuna dair genel anlamda bir bilgiye sahiptir. Nitekim toplum içinde ihtiyaç sahibi bireylerin varlığını birçok vesile ile bilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında hikâye kitabında geçen hadiste, fakirlere nasıl davranılması gerektiği çocuklara Hz. Peygamber’in (s.a.v.) genel öğretisi çerçevesinde bir bilgi şeklinde sunulmuştur.

3.1.3. Sağlam ve İyi İş Yapmakla ilgili Hadis

Yazar, eserinde işleri sağlam yapmakla ilgili olarak: “Allah, işlerinizi sağlam ve iyi yapmanızdan hoşlanır. ” hadisini zikretmiştir.¹³⁰ Bu hadis temel hadis kaynaklarında şöyle geçmektedir, “Allah, sizden birinizin yaptığı işi sağlam ve iyi yapmanızdan hoşnut olur.”¹³¹ Yazarın tercümesinin, orijinal metinle yakın bir anlamla tercüme edildiği görülmektedir. Beyhakî’de (ö.458/1066) yer alan bu hadis ile ilgili sahîh¹³² nitelemesi bulunmaktadır.¹³³

¹²⁶ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 18.

¹²⁷ Ebû Dâvûd, Cihad, 70; Tirmizî, Cihâd 24; Nesâî, Cihâd 43.

¹²⁸ Sahih Hadis: Adâlet ve zabt sahibi râvilerin kendileri gibi adâlet ve zabt sahibi râvilerden muttasıl bir senedle rivayet ettikleri şâz ve muallel olmayan hadisi ifade eder. Detaylı bilgi için bkz. İbn Salâh, *Mukaddime*, 1/11. Ayrıca detaylı bilgi için bkz. Mehmet Efendioğlu, “Sahih”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35: 523-525.

¹²⁹ Ebû Dâvûd, *Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvut, (Dâru’r-Risâleti’l-Âlemiyye, 2009), 4/236.

¹³⁰ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 20.

¹³¹ Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Evsat*, 1/275; Beyhakî, *Şuabü’l-Îmân*, 7/232.

¹³² Bkz. çalışmamıza, s.42.

¹³³ Beyhakî, *Şuabü’l-Îmân*, 7/233.

Hikâyede bu hadis, yanlış bir yönetime başvuran hikâye kahramanının hadisin asıl maksadını öğrenmesi ile doğru davranışa yönelmesini anlatır. Çocukların zihnine, yapılan işin önce doğru bir iş olması gerektiği vurgusundan sonra bu doğru işi sağlam ve iyi yapmanın Müslüman ahlâkına uyacağı anlatılmaktadır.

Hadis, son çocukluk dönemindeki okuyucunun anlama seviyesine uygun düşmektedir. Hadisin hikâyedeki anlatımı ile bu hadisin doğru uygulanabilirliği daha net anlaşılmaktadır.

Hazreti Peygamber (s.a.v.) Müslümanlar için en güzel örnektir. Nitekim yaptığı bütün işlerini doğru, dürüst, sağlam ve en iyi şekilde yapar. Bu hususta Müslümanlara örnek teşkil etmektedir. Müslüman elinde bulunan işi veya yapacağı bir sorumluluğu emanet bilinci ile görüp elinden gelenin en iyisini ortaya koyma derdinde olmalıdır.

Cenâb-ı Hak Müslümanlara şöyle buyurmaktadır: “*Yaptığınız işi güzel yapın; Allah işini güzel yapanları sever.*”¹³⁴ bu âyeti kerime ile hikâyede bahsi geçen hadisin, Müslüman ahlâkında yer alması gerektiği daha iyi şekilde anlaşılmaktadır. Âyetle örtüşen, “*Allah, işlerinizi sağlam ve iyi yapmanızdan hoşlanır.*”¹³⁵ hadisi ile bir insanın sağlam ve iyi iş yapmasının insanlara ait bir sorumluluk olduğu anlaşılmaktadır.

Çocuklara bu değerin kazandırılması ile gelecek neslin doğru ve dürüst bir iş ahlâkına sahip olması amaçlanmaktadır. Toplumsal çıkarlar da göz önüne alındığında yine bu hadisin sunduğu ahlâkî ölçünün önemi daha iyi anlaşılabacaktır.

3.1.4. Öfke Kontrolüyle İlgili Hadis

Eserde, öfke kontrolü bağlamında şu hadis zikredilmektedir: “*Öfkelendiğinizde ayaktaysanız hemen oturun. Öfkeniz giderse iyi... Gitmezse hemen uzanıp yatın.*”¹³⁶ Eserde yer alan bu hadis, temel hadis kaynaklarında: “*Biriniz ayakta iken öfkelenirse hemen otursun, yine de öfkesi geçmezse hemen yatsın.*”¹³⁷ şeklinde geçmektedir. Yazarın bahse konu olan yukarıdaki hadisi olması gerekenden farklı bir üslup ile

¹³⁴ el-Bakara, 2/195.

¹³⁵ Taberânî, *el-Mu‘cemü’l Evsat*, 1/275; Beyhakî, *Şuabü’l-Îmân*, 7/232.

¹³⁶ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 23.

¹³⁷ Ebû Dâvûd, Edeb, 4; Ahmed b. Hanbel, 35/278.

tercüme ettiği anlaşılmaktadır. Bu hadis hakkında yapılan inceleme sonucu hadisin, sahîh¹³⁸ olarak nitelendirildiği görülmektedir.¹³⁹

Hadiste, soyut bir kavram olan öfkenin, somutlaştırılarak çözüme kavuşturulması hâli görülmektedir. Zihinsel bir süreç olarak başlayan öfke hâli, insanın davranışlarına yansımaktadır. Bu süreçle çeşitli şekillerde baş etme yolları bulunmaktadır.¹⁴⁰ Eserde yer verilen bu hadis ile insanın yaratılışı itibarıyla var olan bu duygunun yönetimi noktasında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) insanlığa sunduğu çözüm görülmektedir.

Son çocukluk döneminde yer alan çocuklar her ne kadar soyut kavramları algılasalar da duyguların yönetimi konusunda henüz yetişkinler kadar uzman değildir.¹⁴¹ Bu bağlamda öfke kontrolünün nasıl olması gerektiğini Nebvî yöntem ile öğrenirler.¹⁴²

Müslüman ve takva sahibi kimselerin âyetin ifadesi ile “öfkesini yenen”¹⁴³ insanlar oldukları zikredilmektedir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bu âyette geçen öfkeyi yenme durumunun nasıl olduğuna dair pratikteki uygulama metodu ise “*Öfke anında ayaktaysanız hemen oturun, öfke geçmezse hemen uzanıp yatın.*”¹⁴⁴ şeklindedir. Bu yöntemde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) davranışsal değişikliğe gitme tavsiyesi dikkat çekmektedir.

Hikâyede yer alan bu hadis, toplumsal hayatta önemli bir yere sahip olan “öfkeye yenik düşmeme” durumunu anlatmaktadır. Bu özelliği çocuklara kazandırmak için eserde yer verilen hadisin, çocuk algı düzeyine uygun olduğu görülmektedir. Soyut olan kavramın, somut bir çözümle sunulması çocuğa görelilik ilkesine de uygun düştüğü söylenebilir.

¹³⁸ Bkz. çalışmamıza, s.42.

¹³⁹ Ebû Dâvûd, *Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvut, 7/162.

¹⁴⁰ Hüseyin İbrahim Yeğin, “Öfke Duygusu ve Dinî Açıdan Baş Edebilme Yolları”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10/2 (2010): 235-258.

¹⁴¹ Hülya Kökdemir, “Öfke ve öfke kontrolü”, *Pivolka*, 3/12 (2004): 7-10.

¹⁴² Dölek, “Bazı Hadislerin Psikoterapi Açısından Yorumlanması”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, II/4 (2002), 21-38.

¹⁴³ Âl-i İmran, 3/134.

¹⁴⁴ Ebû Dâvûd, *Edeb*, 4; Ahmed b. Hanbel, 35/278.

3.1.5. Birbirini Sevmenin İmanla Alakalı Olduğunu Anlatan Hadis

Yazar, iman etmekle ilgili olarak eserinde: “*İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş sayılmazsınız.*” hadisini ele almıştır.¹⁴⁵ Eserde yer alan bu hadis temel hadis kaynaklarında şöyledir: “*İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız.*”¹⁴⁶ Hadisin yazar tarafından son kısmı farklı tercüme edilmiştir. Hadis hakkında yapılan inceleme neticesinde hadisin sahîh¹⁴⁷ olduğu görülmektedir.¹⁴⁸

Hiz. Peygamber (s.a.v.), iman ve sevgi bağı ile toplumsal iletişimin dinamiklerini bir araya getirmektedir. Nitekim Müslümanlar için Allah rızasını kazanıp cennete girmek fikri nihâî bir hedeftir. Hadisin ifadesi ile kişi iman etmedikçe cennete girememektedir. Kişiler birbirini sevmedikçe de iman etmiş olmamaktadır.¹⁴⁹

Hikâyede yer alan bu hadis soyut bir anlama sahiptir. İman etmek ve sevgi kavramı çocuklar için somutlaştırıldığında daha net anlaşılacaktır. İman etmenin davranışsal boyutlarını bilen bir çocuk zihninde yer alan iman kavramını somutlaştıracaktır. İman etmenin fiili boyutu somut örnekler ile çocuğa sunulduğunda hadisin anlaşılabilirliği kolaylaşacaktır.

Aynı şekilde hadis için sevmek kavramına dair daha somut örnekler ile açıklama yapılması önemlidir. Nitekim çocuk sevgi kavramını davranışsal boyutları ile algılamaktadır. Müslüman kardeşini sevmenin fiili örnekleri sunulduğunda hadisteki soyut anlamlar açığa kavuşacaktır.

Çocuk iman etmek kavramını yeni anlamlandırma sürecinde iken bu kavramın sevgi ile ilintili olduğunu öğrenmesi zihin karıştırıcı olabilir. Bu sebeple çocuğa, Allah’ın yarattığı insanları Rabbimiz yarattığı için severiz, şeklindeki açıklamalar ile hadisi anlaması için bir adım atılmış olur.

Bu hadisin çocuk zihninde anlamlandırılması için şöyle bir anlatım yolu izlenebilir; “Biliyorsun ki bizler Müslümanız ve Allah’a inanınız. Allah’a iman eden

¹⁴⁵ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 24.

¹⁴⁶ Müslim, *İmân*, 93; Tirmizî, *Sıfâtü’l-Kıyâme*, 56.

¹⁴⁷ Bkz. çalışmamıza, s.42.

¹⁴⁸ Tebrizî, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, 3/2.

¹⁴⁹ Müslim, *İmân*, 93; Tirmizî, *Sıfâtü’l-Kıyâme*, 56.

kişiyi de Müslüman deriz. Peki; Allah’a iman eden Müslümanlar neler yapar? Mesela namaz kılarlar, oruç tutarlar... Müslümanların yaptıkları bu davranışlar, onların iman ettiklerini gösterir. Bir de bu davranışları yapan kişileri Allah çok sever. Aynı bunun gibi bizler insanları sevdiğimizde de Allah bizi çok sever. İnsanlara iyilik yapmak, yardım etmek gibi güzel davranışlar da insanları sevdiğimizi gösteren işlerdir,” gibi anlatımlar ile hadis çocuğun zihnine yaklaştırılabilir.

3.1.6. Ağaç Dikmenin Sadaka Sevabı Kazandırdığıyla İlgili Hadis

Ağaç dikmenin sadaka olmasıyla ilgili yazar, eserinde: “*Bir Müslümanın diktiği ağaçtan veya ektiği ekinden insan, hayvan ve kuşların yedikleri şeyler o Müslüman için birer sadakadır.*” hadisine yer vermektedir.¹⁵⁰ Yazarın eserde yer verdiği bu hadis, hadis kaynaklarında şöyle geçmektedir: “*Bir Müslümanın diktiği ağaçtan veya ektiği ekinden insan, hayvan ve kuşların yedikleri şeyler, o Müslüman için birer sadakadır.*”¹⁵¹ Hadisin yazar tarafından aslına uygun tercüme edildiği anlaşılmaktadır. Hadis hakkında yapılan araştırma sonucunda hadisin sahîh¹⁵² olarak nitelendirildiği görülmektedir.¹⁵³

İnsan hayatında, tabiatın önemli bir yeri vardır. Kâinata yaratılan her canlı belirli görevlere sahiptir. Hadise de konu olan ağaç dikmek ise insanlar için hayatî önem taşır. Nitekim ağaçlar oksijen üreterek insanın soluduğu havada temiz ve rahat nefes almasına vesile olur. Bu itibarla çocuğa çevre ile insanın etkileşim hâlinde olduğu açıklanmalıdır. Çevre bilincinin oluşması için de okulöncesi dönemden itibaren bu konuya dair eğitim verilmelidir.¹⁵⁴

Müslümanları ekme ve dikme eylemine teşvik eden yukarıda zikredilen hadis, çocuğa görelilik ilkesine uygun bir hadistir. Hadisin somut ve anlaşılır olması hadisin uygulanma ihtimalini artırmaktadır.

İslâm öğretisi Müslümanlara bir şeyler ekme ve dikme konusunda teşvikte bulunmaktadır. Nitekim hadiste ifade edildiği gibi ekilen veya dikilen şeyden insan,

¹⁵⁰ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 27.

¹⁵¹ Buhârî, *Sahîh*, Edeb, 27; Müslim, *Müsâkât*, 7, 10.

¹⁵² Bkz. çalışmamıza, s.42.

¹⁵³ Ahmed b. Hanbel, 6/443.

¹⁵⁴ Hülya Gülay, “Ağaç Yaş İken Eğilir: Yaşamın İlk Yıllarında Çevre Eğitiminin Önemi”, *TÜBAV Bilim Dergisi*, 4/3 (2011): 240-245.

hayvan ve kuş dahi yese, eken kişiye sevap yazılmaktadır.¹⁵⁵ Çocuklarda çevre bilinci oluşması yönünden hadis önemli bir yere sahiptir. Dikilen herhangi bir şeyin meyve vermesi hâlinde yiyen her kim olursa olsun kişiye verilen sevap çocuklarda paylaşma duygusunu da pekiştirmektedir.

3.1.7. Kûs Kalmakla ilgili Hadis

Yazar, eserinde kûs kalmakla ilgili: “*Bir Müslümanın, din kardeşiyle üç günden fazla kûs kalması helal olmaz.*” hadisini zikretmiştir.¹⁵⁶ Hadis bu şekliyle Ahmed b. Hanbel’in (ö.241/855) *Müsned*’inde şöyle yer almaktadır: “*Bir Müslümanın, din kardeşiyle üç günden fazla kûs kalması helal olmaz.*”¹⁵⁷ Yazarın naklettiği bu hadis, sahîh¹⁵⁸ olarak nitelendirilmektedir.¹⁵⁹

İslâm kardeşlik dînidir. Din, insanlarla güzel ilişki kurmayı ve insan ilişkilerinde güzel davranışlar göstermeyi öğütler.¹⁶⁰ İnsanların birbirleriyle huzur ve barış içinde doğru ilişkiler içinde olması toplumsal ahlâk için de önemlidir. Bu itibarla küçük yaşlardan itibaren insan ilişkilerinde doğru tutumun nasıl olması gerektiği çocuklara öğretilmelidir.

Çocuk dünyasında arkadaşlar arasında kûs olma durumu bulunmaktadır. Kûskünlük hâli, çocuk hayatının farklı alanlarında gözlemlenebilir. Oyunlarda veya arkadaş ilişkilerinde kûs olma hâli çocuğun zihninde farklı anlamlara sahip olabilir.

Hikâyede yer alan bu hadis, çocuğun bildiği bir kavram olan küslük ile alakalıdır. Bunun yanında “helâl” kavramı her çocuk için bilindik bir kavram olmayabilir. Hikâyede bu sebeple helâl kavramını açıklayıcı kısa bir ifadeye yer vermek çocuklar için yararlı olabilir.

“Helal” kavramı çocuğa görelilik ilkesi bağlamında daha somut bir ifade ile zikredilebilir. Hadis, çocuğun anlayacağı kavramlar ile açıklanırken “Bir Müslümanın, din kardeşi ile üç günden fazla kûs kalması doğru olmaz/uygun olmaz” şeklinde sunulabilir.

¹⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, 6/443.

¹⁵⁶ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 27.

¹⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, 2/270.

¹⁵⁸ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

¹⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, 2/270.

¹⁶⁰ el-Hucurât, 49/9-10.

3.1.8. Müslümanın Güvenilir Olmasıyla İlgili Hadis

Yazar, eserinde Müslümanın güvenilir olmasıyla ilgili olarak: “*Müslüman, elinden ve dilinden emin olunan kimsedir.*” hadisini zikretmiştir.¹⁶¹ Eserde yer alan hadis temel hadis kaynaklarında şöyle yer almaktadır: “*Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların güvende olduğu kimsedir.*”¹⁶² Yazarın eserde verdiği hadis tercümesinde *dil* ve *el* kelimelerinin yeri değiştirilmiştir. Hadisin orijinaline¹⁶³ bakıldığında, *dil* kelimesi *el* kelimesinden önce gelmektedir. Ayrıca eserde geçen bu hadisin eksik tercüme ile verildiği de göze çarpmaktadır. Nitekim hadisin orijinal metninde *Müslüman* kelimesi iki kere yer almaktadır. Yazar hadisin tercümesinde, “*Müslüman, elinden ve dilinden emin olunan kimsedir.*” şeklinde yer verirken hadisin asıl tercümesinde, *Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların güvende olduğu kimsedir.*” olarak yer almaktadır. Eserde yer alan bu hadis, hasen-sahih¹⁶⁴ olarak nitelendirilmektedir.¹⁶⁵

Müslüman, teslim olan kişi, Mümin ise iman eden kimse demektir. İman ise güven duygusu içinde inanmak anlamına gelmektedir.¹⁶⁶ Buradan hareketle Müslüman için güven duyulan kişi, ifadesi yerinde ve doğru bir tanım olacaktır.

İnsanoğlu kendi soydaşına bazen zulmetmektedir. Bu zulüm el ile olabildiği gibi kişinin diliyle de gerçekleşebilmektedir. İnsan küçük yaşlardan itibaren Müslüman olmanın gerektirdiği hâl ve davranışların bilincinde olmalıdır. Böylece insan karşısındaki insana zulmetmemeyi öğrenir.

“*Müslüman, dilinden ve elinden emin olunan kimsedir.*”¹⁶⁷ hadisi çocuk okuyucunun zihin dünyasında yeterli biçimde anlaşılmayabilir. Bu itibarla hadisin somut örnekler ile çocuk zihnine yakınlaştırılması gerekmektedir. Nitekim hikâyede bu hususa dikkat edilmiş olup hadis somut örnekler ışığında konu edilmiştir.

¹⁶¹ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 31.

¹⁶² Buhârî, *Sahih*, İmân, 4; Müslim, İmân, 65.

¹⁶³ (Müslim, İmân, 65). المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده، والمهاجر من هجر ما نهى الله عنه

¹⁶⁴ Hasen-Sahih Hadis: Diğer rivayetlerin desteği ile sahih seviyesine yükselen hadis. Detaylı bilgi için bkz. İbn Salâh, *Mukaddime*, 1/20. Ayrıca bkz. Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, (İstanbul: İFAV Yay., 2013), 113.

¹⁶⁵ Ebû Hâtım Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî, *el-Müsnedü's-Sahîh ale't-Tekâsîm ve'l-Envâ*, tertîb İbn Balabân, (Cidde: Dâru ba Vezîr li'n-Neşri ve't-Tevzî Yay., 2003), 1/268.

¹⁶⁶ Mustafa Sinanoğlu, “İman”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 2000), 22: 216.

¹⁶⁷ Buhârî, *Sahih*, İmân, 4; Müslim, İmân, 65.

3.1.9. Kötülüğe Karşı Alınması Gereken Tavrıla İlgili Hadis

Yazar, eserinde kötülüğe karşı Müslüman ahlâkında olması gerekenle ilgili olarak şu hadisi zikretmektedir: “*Kim kötü ve çirkin bir iş görürse onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin. Bunu da yapamıyorsa kalbiyle karşı koysun.*”¹⁶⁸ Eserde yer alan bu hadisin tam hâli: “*Kim kötü çirkin bir iş görürse onu eliyle düzeltsin; eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin, buna da gücü yetmezse, kalben karşı koysun. Bu da imanın en zayıf derecesidir.*”¹⁶⁹ şeklindedir. Eserde yazarın bu hadisin tercümesini eksik ele aldığı göze çarpmaktadır. Nitekim hadisin son kısmına eserde yer verilmemiştir. Yapılan araştırma neticesinde hadisin sahîh¹⁷⁰ olarak nitelendirildiği görülmektedir.¹⁷¹

İslâm dîni, güzellik ve iyilik dînidir, birçok emirlerinde insanlara iyiliği emreder.¹⁷² Müslüman kimse için en güzel örnek ise Hz. Peygamber’dir (s.a.v.).¹⁷³ Bu itibarla kötü olan şeye karşı genelde tüm insanlığın özelde ise Müslümanın yapması gereken bir sorumluluğu vardır.

Bahsi geçen hadisin çocuklara gerekli somut örnekler verilerek açıklanması gerekmektedir. Hadisin ifadesiyle kötü olan bir şeye karşı Müslüman kişi önce durumu eliyle düzeltme yoluna gitmelidir. Kötülüğe karşı yapılması gereken ilk müdahale fizikî bir eylemi gerektirebilir. Bu durum çocuklara doğru açıklamalar ile sunulmalıdır. Nitekim çocuk, kötülüğü eli ile düzeltme düşüncesi ile zorbalığa veya şiddete varan bir davranış gösterebilir. El ile düzeltme eyleminin bilfiil devlet kanalıyla yapılması daha emniyetli ve doğru bir yol olabilir. Nitekim fizikî hâlde düzeltme yapmak, bir güç kullanmayı gerektirebilir. Bu durum ise toplum içinde kargaşaya sebep olur. El ile düzeltme aşamasıyla ilgili çocuğun yapacağı ölçekte örnekler ile durum anlatılmalıdır.

Hadiste kötülüğü düzeltme davranışı olarak geçen ikinci tavır, dil ile dir. Kişi, kötü olana karşılık, doğru ve güzel olanı izah ederek bu kötülüğü düzeltebilir. Dil ile düzeltme yaparken yine çocuğa izah edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır.

¹⁶⁸ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 32.

¹⁶⁹ Müslim, *İmân*, 78; Tirmizî, *Fiten* 11; Nesâî, *İmân* 17.

¹⁷⁰ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

¹⁷¹ Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî, *Kitâbu'l-Îmân İbn Teymiyye*, thk. Muhammed Nâsuriddin el-Elbânî, (Beyrut: Mektebetü'l İslâmî Yay., 1993), 1/19.

¹⁷² Âl-i İmrân, 3/104.

¹⁷³ el-Ahzab, 33/21.

Kur’ân’ın ifadesi ile “kavl-i leyyin” şeklinde geçen yumuşak ve sert olmayan bir dil ile düzeltme yapılmalıdır.¹⁷⁴ Bununla beraber dil ile yapılacak düzeltme, insanların toplu olduğu yerlerde değil, mümkünse birebir ve rencide etmeden yapılmalıdır.

Hadiste yer aldığı gibi, çocuğa son olarak kalben kötülüğün karşısında durulması gerektiği anlatılmalıdır. Kötü olan şeye karşı asla taraf olunmaması gerektiğine bir vurgu olan kalben karşı koymak, çocuklar için kapalı bir ifade olabilir. Çocuğa bununla ilgili, kötü olanı sevmemek, yanlış ve kötü olan şeyden hoşlanmamak, doğru olanın tarafını tutmak şeklinde açıklama yapılabilir.

Bu hadis, son çocukluk döneminde olan okul çağı çocuklarında görülebilen akran zorbalığı gibi şiddet davranışlarının engellenmesi konusunda, pratik hayatta kullanım alanı geniş bir hadistir. Nitekim günümüz toplumunda akran zorbalığı gerçeği ile çocuklar karşı karşıya kalmaktadır.¹⁷⁵ Bu problemin çözümü noktasında bu hadisin çocuklara somut ifadeler ile anlatılması, fiilî olarak sebep sonuç ilişkisi kurularak sunulması çocuğun zihninde yanlış davranışı fark ettirecektir. Çocuklar için hayat içerisinde gördükleri kötü davranışların yanlış olduğunu anlamaları noktasında uygulanabilirlik yönünden önemli bir hadistir.

3.1.10. Zarara Zararla Mukabele Etmekle İlgili Hadis

Müslüman olarak zarar gören kişinin, zarara nasıl karşılık vermesinin doğru olduğu ile ilgili olarak eserde: “Zarar vermek ve zarara zarar ile karşılık vermek yoktur.” hadisi zikredilmiştir.¹⁷⁶ Eserde yer alan bu hadis kaynaklarda da: “Zarar vermek ve zarara zarar ile karşılık vermek yoktur.”¹⁷⁷ şeklinde geçmektedir. Eserde nakledilen bu hadisin, hasen-sahîh¹⁷⁸ olarak nitelendirildiği görülmektedir.¹⁷⁹

¹⁷⁴ Tâhâ, 20/44.

¹⁷⁵ İbrahim Çankaya, “İlköğretimde Akran Zorbalığı”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1/24 (2011): 81-92.

¹⁷⁶ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 34.

¹⁷⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, *Sünen-i İbn Mâce*, (Arabistan: Dâru’s-Selâm Yay., 2000), Ahkâm, 17; Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî, *el-Muvatta*, (Arabistan: Dâru’s-Selâm Yay., 2000), Akdiye, 26.

¹⁷⁸ Bkz. çalışmamıza, s. 48.

¹⁷⁹ Elbânî, *Silsiletü’l-Ehâdisi’s-Sahîha ve Şey’ün min Fıkhihâ ve Fevâ’idihâ*, (Riyad: Mektebetü’l Meârif Yay., 1995), 1/498.

Zarar, bir kimsenin maddî veya manevî olarak uğradığı kayıptır.¹⁸⁰ İslâm dîninde kişilerin bilerek zarara uğratılması durumu kabul edilmeyen bir durumdur. Nitekim İslâm, bireyin ne kendine¹⁸¹ ne de başka bir kimseye¹⁸² haksız yere zarar verilmemesi gerektiğini öğretir.

Hadisin ifadesiyle ne zarar vermek ne de zarara zararlar karşılık vermek İslâmî öğretide hoş karşılanmamaktadır. Bu itibarla çocuklar için hikâyede kullanılan bu hadisin açıklanmasında somut kavramların kullanılması, çocuğun anlamasını kolaylaştırıcı niteliktedir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadisinde; *“İnsanlar iyilik yaparlarsa biz de iyilik yaparız, zulmederlerse biz de zulmederiz, diyen zayıf karakterli kimseler olmayın. Bilâkis iyilik yaptıklarında insanlara iyilik yapmayı, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi içinize (bir ilke olarak) yerleştirin.”*¹⁸³ buyurmaktadır. İnsanlara zarar vermek doğru olmadığı gibi Müslüman ahlâkında, zarara zararlar karşılık vermek de yakışmamaktadır. Aynı şekilde kişinin iyiliğe iyilikle, kötülüğe de kötülükle karşılık vermesi zayıflık olarak görülmektedir. İslâm, insan ahlâkını mükemmele ulaştırma idealindedir. Bu itibarla kötülüğe karşı kötülükle muamele etmemek, zarara zararlar karşılık vermemek, Müslüman için güçlü bir karakter göstergesi olmaktadır.

Hikâyede somut örnekler ile ele alınan hadis, çocukların anlam dünyasında yeterli düzeyde karşılık bulabilecek şekilde olduğu görülmektedir. Çocukların günlük hayatta karşılaştığı durumlardan, örneğin, hikâyede geçtiği gibi çocuk, oyun oynarken kendisine çarpan bir kimseye çarpma sebebiyle gördüğü zararı, arkadaşına zarar vererek telafi etmek isteyebilir. Hikâyedeki karakter gibi bu hadisi bilen bir çocuk ise zarara zararlar karşılık vermemesi gerektiğini bilir ve ona göre bir tutum sergiler. Zarar vermenin pek çok boyutu olduğu göz önüne alınırsa bu durum için detaylı örnekler gerekebilir. Çocuklarda oluşabilecek herhangi bir şiddet davranışını da engelleme niteliğinde olan bu hadis toplumsal huzur için önemli bir yere sahip olduğu gibi hayatîlik ve çocuğa görelilik ilkesine de uygun olduğu söylenebilir.

¹⁸⁰ Bilal Aybakan, “Zarar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 2013), 44: 130-134.

¹⁸¹ el-Bakara, 2/195.

¹⁸² el-İsrâ, 17/33.

¹⁸³ Tirmizî, Birr, 63.

3.1.11. Hayra Vesile Olmakla İlgili Hadis

Yazar, eserinde hayra vesile olmakla ilgili olarak: “*Hayra vesile olan hayrı yapan gibidir.*” hadisine yer vermiştir.¹⁸⁴ Eserde yer alan bu hadis ulaşılan kaynaklarda şöyle geçmektedir: “*Kim bir hayra vesile olursa o kimseye hayrı yapan kimsenin eciri gibi ecir vardır.*”¹⁸⁵ Yazarın bu hadisi çocukların anlayacağı düzeyde kısaltarak verdiği görülmektedir. Hadis hakkında sahîh¹⁸⁶ nitelemesi bulunmaktadır.¹⁸⁷

Hayra vesile olmak derken çocuk zihninde “vesile” kavramı net anlaşılamayabilir. Bu itibarla hikâye içeriğinde kısa ve öz açıklamalar yapılmıştır. Eserde vesile “yardımcı olmak” şeklinde tanımlanmıştır. “*Hayra vesile olan yapan gibidir,*” hadisine “hayrın yapılmasına yardımcı olan kişi hayır yapmış gibi sevap kazanır,” anlamı verilmektedir.

Hadisin çocuk zihninde net anlaşılması için somut örnekler verilmelidir. İyiliğin yapılmasına yardımcı olmak o iyiliğin yapılması gibi güzel sonuçlar kazandırır. Bu yönüyle hadisin hayatîlik ilkesine uygun bir hadis olduğu söylenebilir.

3.1.12. Anne ve Babanın Rızasıyla İlgili Hadis

Anne ve babanın rızasını kazanmanın önemi ile ilgili yazar, eserinde: “*Allah’ın rızası anne baba rızasındadır.*” hadisini nakletmiştir.¹⁸⁸ Hikâyede yer alan bu hadisin tam hâli: “*Rabbin rızası, anne ve babanın rızasına bağlıdır. Rabbin öfkesi ise, anne ve babanın öfkesine bağlıdır.*”¹⁸⁹ şeklindedir. Yazar, hikâyede bu hadisin yalnızca ilk kısmına yer vermiştir. Bu itibarla, yazarın hadisi verirken taktî usulü kullandığı anlaşılmaktadır. Hadis hakkında yapılan araştırma neticesinde ulaşılan kaynaklarda hadisin sıhhati için hasen¹⁹⁰ ifadesi yer almaktadır.¹⁹¹

¹⁸⁴ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 34.

¹⁸⁵ Tirmizî, *İlim*, 14.

¹⁸⁶ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

¹⁸⁷ Tebrîzî, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, 1/72.

¹⁸⁸ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 38.

¹⁸⁹ Tirmizî, *Birr*, 3.

¹⁹⁰ Hasen Hadis: Sahîh hadisin şartlarını taşımakla beraber râvisinin zabtı, sahîh hadisin râvisine nispetle daha az olan hadistir. Detaylı bilgi için bkz. İbn Salâh, *Mukaddime*, 1/29. Ayrıca bkz. Mücteba Uğur, “Hasen”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 1997), 16: 374-375.

¹⁹¹ Buhârî, *el-Edebü’l-Müfred*, thk. Muhammed Fuat Abdülbakî (Beyrut: Dâru’l Beşâiri’l İslâmî Yay., 1989, 3. Baskı), 1/14.

Çocuklara Allah'ı anlatırken kullanılan ve tercih edilen metot, sevgi ve güven temellidir. Çocuk sevgi ve güven bağı ile Allah inancını oluşturmaya başlar. Nitekim sevginin öğrenme üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.¹⁹² Hikâyede bu hususların dikkate alınarak çocuk okuyucuya hadisin rıza kısmı verilmiş, gazapla ilgili bölümü zikredilmemiş olabilir.

Çocuğa görelik ilkesi öncelenerek hadis, çocuğun anlayacağı kısmı sunularak ele alınmıştır. Bu durum çocuğun Allah tasavvuru oluşturmada sevgiye dayalı metodun öncelenmesi sebebiyle tercih edilmiş olunabilir.

Rıza kavramı çocuklar için yeterli açıklıkta olmayabilir. Bu sebeple kavramın somut ve öz ifadelerle çocuğa anlatılması gerekir. “Yapılan iyilik ve güzel davranışlar, anne babaların hoşuna gider, anne babamızın hoşuna giden bu güzel davranışlardan Rabbimiz de çok hoşlanır ve bizi daha çok sever” şeklinde çocuksu anlatım, rıza kavramının anlaşılmasına yardımcı olabilir.

3.1.13. Çocuğun Bereket Olduğuyla İlgili Hadis

Çocukların bereket olması hakkında yazar, eserinde: “*İçinde çocuk bulunmayan evde bereket yoktur.*” hadisini zikretmiştir.¹⁹³ Hadis ulaşılan kaynaktaki şöyle yer almaktadır: “*Çocuk olmayan evde bereket yoktur.*”¹⁹⁴ Yazar tarafından hadisin tercümesinin orijinale yakın şekilde verildiği görülmektedir. Eserde yer alan bu hadisin senedinin zayıf¹⁹⁵ olduğu belirtilmektedir.¹⁹⁶

Bereket kavramı bolluk, hayır ve mutluluk anlamına gelmektedir.¹⁹⁷ Evlilik Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetidir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), evliliğin kendi sünneti olduğunu bildirmekte ve Müslümanlara evlenmeyi, çocuk sahibi olmayı tavsiye

¹⁹² Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?* (Bursa: Sena Kitap Yay., 2022, 41. Baskı), 140-141.

¹⁹³ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 40.

¹⁹⁴ Şiraveveyh b. Şhredâr ed-Deylemi, *el-Firdevs bi Me'suri'l-Hitab*, thk. Said b. Besyunî Zeğvul, (Beyrut: Daru'l Kütübü'l İlmiyye Yay., ts.), 2/25.

¹⁹⁵ Zayıf Hadis: Sahih veya hasen hadisin şartlarını taşımayan hadis. Detaylı bilgi için bkz. İbn Salâh, *Mukaddime*, 1/41.

¹⁹⁶ eş-Şeyh Ali b. eş-Şeyh Ahmed, *es-Siracü'l Münîr Şerhu'l Camiü's-Sağîr*, (basım yeri yok, h.1438), 3/12; Abdurraûf el-Münâvî, *Feyzu'l Kadîr Şerhu Camiü's-Sağîr*, (Mısır: Mektebetü't-Ticariyye Yay., h.1356,) 3/209.

¹⁹⁷ Günay Tümer, “Bereket”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 1992), 5: 487-489.

etmektedir.¹⁹⁸ Çocuk ise aile hayatının mutluluk sebeplerinden birisidir. Eserde yer alan bu hadis, bereket kavramının anlamı çerçevesinde ele alınabilir. Yani çocuk olmayan evde mutluluk yoktur, bolluk yoktur şeklinde anlaşılabilir.

Hikâyede yer alan bu hadis çocuğa görelilik ilkesine uygun düşmemektedir. Nitekim hadiste bereket ifadesi kavramsal açıdan somut bir ifade değildir. Hadisin açıklanması çocuk zihninde, evladı olmayan ebeveynler için eksik ve mutsuz olduklarına dair bir algı oluşturabilir.

Hadise çocuk bakışıyla diğer yönden bakıldığında, anne babanın çocuğun varlığına muhtaç olduğuna dair bir algı oluşabilir. Bu durum çocukta özgüveni artıracak gibi anne babaya gösterilmesi gereken hürmet gibi konularda çözümlere götürebilir.

Farklı açılardan bakıldığında çocuklara dair daha başka hadislerin zikredilmesi, daha faydalı olabilir.

3.1.14. Alay Etmemekle İlgili Hadis

İnsanların birbiriyle alay etmemesiyle ilgili olarak yazar, eserinde: “*Başına gelen bir şeyden dolayı Müslüman kardeşinle alay etme. Bakarsın Allah onu kurtarıp o derdi sana verir.*” hadisini nakletmiştir.¹⁹⁹ Hadis bu haliyle Tirmizî’nin (ö. 279/892) *Sünen*’inde şöyle yer almaktadır: “*Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni o şeyle imtihan eder.*”²⁰⁰ Yazarın, hadisin aslına uygun tercüme yaptığı görülmektedir. Hadisin sıhhati hakkında hasen-garîb²⁰¹ olduğu ifade edilmektedir.²⁰²

İslâm dîni bireyin; onur, haysiyet ve kişiliğine değer vermektedir. Kişilik haklarına verilen bu değer sebebiyle mümin birinin bir Müslüman ile alay etmesi, onu küçük görmesi kabul edilemez bir davranıştır. Çocuklar oyunda galibiyet gösterince yenilen grubu küçük görme davranışına gidebilirler. Bu davranış ise Müslüman ahlâkında doğru olmayan bir tavidir.

¹⁹⁸ İbn Mâce, Nikâh, 1.

¹⁹⁹ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 42.

²⁰⁰ Tirmizî, *Sıfâtü’l-Kıyâme*, 54.

²⁰¹ Hasen-Garîb Hadis: Bir râvinin tek başına rivayet ettiği hasen hadistir. Detaylı bilgi için bkz. Aydın, *Hadis İstılahları*, 112.

²⁰² Tirmizî, *Sıfâtü’l-Kıyâme*, 54.

Hikâyede tam bu noktadan örnek verilerek yukarıda bahsi geçen hadis ele alınmıştır. Hadise göre insanlarla alay etmemek gerektiği anlatılmakta olup bu vesile ile çocuk zihnine empati duygusu verilmektedir. Çocuklukta bu kıymetli değer verilmesi önemli bir kazanım elde etmeye vesile olabilir.

Hadis, çocuğun anlama düzeyine uygundur. Hadisin uygulanabilir olması öğretim ilkelerinden hayatilik, yaşama yakınlık ilkesine de uygun düşmektedir. Bu itibarla hayatla birebir ilgili olan bu hadisin hikâyede kullanılmış olması yerinde ve faydalıdır.

3.1.15. Diğerkâm Olmakla İlgili Hadis

Diğerkâm olmakla ilgili olarak yazar, eserinde: “*Kendiniz için istediğinizi Müslüman kardeşiniz için de istemedikçe gerçekten iman etmiş sayılmazsınız.*” hadisine yer vermektedir.²⁰³ Eserde yer alan bu hadis, ulaşılan hadis kaynaklarında şöyle geçmektedir: “*Sizden biriniz kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe iman etmiş olmaz.*”²⁰⁴ Hadisin orijinal metninde “gerçekten” ifadesi yer almamaktadır. Yazarın bu hadisin tercümesinde hadisin metninde olmayan, hadisi açıklayıcı lafızlar eklediği görülmektedir. Hadisin sahîh²⁰⁵ olarak nitelendiği görülmektedir.²⁰⁶

Îsâr kavramı İslâm ahlâkında önemli yere sahiptir. Îsâr, başkaları için özveride bulunma ahlâkını ifade etmektedir.²⁰⁷ Diğer bir ifade ile diğerkâmlı olma hâline karşılık gelen bir kavramdır. Hikâyede yer alan, “*Kendiniz için istediğinizi Müslüman kardeşiniz için de istemedikçe gerçekten iman etmiş sayılmazsınız.*”²⁰⁸ hadisi çocuklara, diğerkâm olma hakkında farkındalık oluşturabilir.

İnsan normal süreçlerde kendisi için hep iyi ve güzel olan şeyleri istemektedir. Kâmil iman sahibi insanlar, güzel ve iyi olanı isterken yalnızca kendilerini düşünerek istekte bulunmazlar. İsteklerinde diğer Müslüman kardeşlerini de düşünerek güzel ve iyi

²⁰³ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 44.

²⁰⁴ Buhârî, *Sahîh*, İmân, 7; Müslim, İmân, 71; Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyâme, 59.

²⁰⁵ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁰⁶ Tirmizî, Sıfâtü'l-Kıyâme, 59.

²⁰⁷ Mustafa Çağrı, “Îsar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 2000), 22: 490-491.

²⁰⁸ Buhârî, *Sahîh*, İmân, 7; Müslim, İmân, 71.

olanı isterler. İşte kâmil Müslüman kişinin bu davranışı îsâr olmaya karşılık gelmektedir.²⁰⁹

Îsâr ve diğerkâm değerlerinin tam tersi olan haset ise Müslüman ahlâkında olmaması gereken bencilce bir duygudur. Nitekim îsâr ne kadar başkalarına özverili olmayı içine alıyorsa, hasette tam tersi olarak Müslüman kişinin sahip olduğu şeylerin yok olmasını istemektir.²¹⁰ Bu davranış ve duygu İslâm'ın sunduğu ahlâkî öğretiyeye uygun düşmemektedir.

Çocuklukta var olan dönemsel davranışlardan birisi, benmerkezci tutumlardır. Her şeyin yalnızca kendi arzu ve isteklerine göre olmasını isteyen çocuklar yaşlarının ilerlemesi ve arkadaş grubuna dâhil olma çabasıyla benmerkezci tutumlarından vazgeçmeye başlar.²¹¹ İslâm ahlâkının mükemmel insana ulaştıran davranışsal boyutlara yönelik olan bu hadisi doğrultusunda çocuğa îsâr kavramı verilmelidir.

Hayata dair gerekli ve önemli öğrenmelerin yaşandığı dönem olan çocuklukta, başkaları için özveride bulunma ahlâkî hikâyelerle desteklenebilir. Bu hadis uygulanabilirlik açısından mümkün ve kolay bir özelliğe sahiptir. Bu önemli değerın çocuğun hayatına yer edebilmesi öncelikli olarak diğerkâm olmayı fiilen davranışlarında gösteren kişilerden görmekle mümkün olabilir.

3.1.16. Kolaylaştırıcı Olmakla İlgili Hadis

Kolaylaştırıcı olma konusunda yazar, eserinde: “*Kolaylaştırın, güçleştirmeyin; müjdeleyin, uzaklaştırmayın.*” hadisini zikretmektedir.²¹² Eserde geçen bu hadis, ulaşılan temel hadis kaynaklarında: “*Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin.*”²¹³ şeklinde yer almaktadır. Hadisin metninde geçen kavram, *nefret ettirmeyin* anlamına gelen “*تُفَرِّقُوا*/tüneffiru” kelimesi bu şekliyle bulunmaktadır. Yazar bu hadisin tercümesinde hadisin metninde olmayan, kavramsal anlamda yakınlığı da bulunmayan bir ifadeyi tercih etmiştir. Yazarın hadis için verdiği tercümeyle hadisin

²⁰⁹ Cemal Ağırman, “İdeal Bir Davranış Biçimi Olarak Empati ve Hadislerde Empati Örnekleri”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10/2 (2006): 23-53.

²¹⁰ Dölek, “Hadisler Işığında Haset Hastalığı ve Psikoterapi”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2002): 39-82.

²¹¹ Sirâl Ülkü, “Çocuklukta Arkadaş İlişkileri”, *Eğitim ve Bilim*, 2/12 (1978).

²¹² Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 47.

²¹³ Buhârî, *Sahih*, İlim, 11; Müslim, Cihâd, 6.

asıl mânâdan uzaklaştığı fark edilmektedir. Hadisin sıhhati hakkında sahîh²¹⁴ nitelemesi yer almaktadır.²¹⁵

Hiz. Peygamber (s.a.v.) İslâm dînini insanlara anlatmak ile görevlendirilmiş olan Allah'ın elçisidir. Dîni en güzel şekilde tebliğ eden Hiz. Peygamber (s.a.v.), anlattıklarını insanlara en güzel şekilde öğretmiştir. Dîni en güzel şekilde yaşayan, anlatan ve öğreten Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) bu hâli tüm insanlara örnektir.

Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) öğretim metodunda yumuşak bir üslup vardır.²¹⁶ Yumuşak üslup ve yaklaşımla insanlara dîni anlatan Allah'ın elçisinin kolaylaştırıcı ve müjdeleyici olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim hikâyede yer alan hadis bu durumu net şekilde ifade etmektedir. Dine dair her konuda Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) metodu olan kolaylaştırmak ve müjdelemek ilkesini birey kendi hayatı için uygulamaya geçirmelidir.

Bu konuda Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) hem üslubunun güzelliği hem de kolaylaştırıcı bir yaklaşıma sahip olduğuna dair genç bir sahabe'nin mescitte yaşadığı olay güzel bir örnektir. Nitekim genç bir sahabe, mescitte namaz kılariken hapşırarak kişiye yerhamukellâh diyerek namaz içinde konuşur. Bu durumun yanlış olduğunu yanında namaz kılanlar ona hissettirince genç sahabe bu sefer onlara da cevap verir. Fakat etrafındakilerin ona susmasına dair baskısı ile susmak zorunda kalır. Hiz. Peygamber (s.a.v.) ise namaz sonrasında bu genç sahabeye doğru olan davranışı güzellikle ifade eder. Yanlış davranışta bulunan o sahabe "*Ne bundan önce ne de sonra daha güzel öğreten kimseyi görmedim.*"²¹⁷ demektedir.

Eserde yer alan bu hadisi anlamak noktasında kolaylaştırıcılık meselesinde İslâm öğretisinin sunduğu ilkelerin kolay ve kolaylaştırıcı olduğu unutulmamalıdır. Bunun dışında İslâm dîninde ibadetleri yok sayarak veya eksilterek bir kolaylık sunulamayacağının farkında olunmalıdır.

Hikâyede yer alan hadis çocuğa görelilik ilkesine uygun düşmektedir. Çocuğun anlayacağı düzeyde olan hadisin, pratikte kullanım alanı bulunan bir hadis olduğu ifade edilebilir.

²¹⁴ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²¹⁵ Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, thk. Elbânî, (Dâru's-Sadîk li'n-Neşr Yay., 1997, 4. Baskı), 1/180.

²¹⁶ Âl-i İmrân, 3/159.

²¹⁷ Müslim, Mesâcid, 33.

3.1.17. Sözün Anlaşılması için Tekrar Etmekle İlgili Hadis

Anlaşılmayan bir sözün tekrar edilmesi hakkında yazar, eserinde: “Peygamberimiz bir şey söylediğinde anlaşıluncaya kadar üç defa tekrar ederdi.” hadisini zikretmektedir.²¹⁸ Eserde yer alan hadis, ulaşılan kaynaklarda şöyle nakledilmektedir: “Hz. Peygamber (s.a.v.) bir söz söyleyeceği zaman iyice anlaşılması için üç kez tekrar ederdi.”²¹⁹ Yazarın bu hadisi aslına yakın anlamda tercüme ettiği görülmektedir. Hadisle ilgili olarak sahîh²²⁰ nitelemesi yer almaktadır.²²¹

Allah'ın elçisi ümmetine en güzel öğretmendir. Dînin hükümlerini anlatırken kullandığı anlaşılır üslup ile insanlara doğruyu ve yanlış öğretmiştir. Konuşurken yanındakilerin ezberleyeceği şekilde tane tane konuşmuştur.²²²

Hz. Peygamber (s.a.v.) taşıdığı dîni anlatma görevi sebebiyle sözlerine oldukça dikkat etmiştir. İnsanların doğruyu kolay ve anlaşılır şekilde öğrenmesi için sanki bir babanın çocuğuna öğretmesi gibi dîni insanlara öğretmiştir.²²³ İnsanlara dîni anlatırken rahat ve kolay anlaşılması için ise söylediklerini üç kez tekrar etmiştir.²²⁴ Kullanılan bu yöntem sayesinde ise konuştuğu şeyler insanlarca rahat anlaşılmıştır.

Çocukların bu hadisi doğru anlamaları için yeterli düzeyde açıklama yapılmalıdır. Nitekim hikâyede de yer aldığı üzere bu hadis çocuk tarafından yanlış uygulanabilir. Çocuk, söylenilen her sözün üç kere tekrar edilmesi gerektiği zannına kapılabilir. Bu sebeple çocuklara, ihtiyaç duyulması hâlinde söylenilen sözler tekrar edilir, şeklinde açıklama yapılmalıdır.

Bu hadis çocuk için anlaşılır bir hadistir. Hayat içinde uygulama imkânı olan bu hadis hayatîlik ilkesi ile beraber çocuğa görelilik ilkesine de uygun düşmektedir.

²¹⁸ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 48.

²¹⁹ Buhârî, *Sahîh*, İlim, 30; Tirmizî, Menâkıb, 9.

²²⁰ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²²¹ Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/72.

²²² Buhârî, *Sahîh*, Menâkıb, 23; Ebû Dâvûd, Edeb, 18.

²²³ Tirmizî, Menâkıb, 9.

²²⁴ Buhârî, *Sahîh*, İlim, 30.

3.1.18. Arkadaşlıkla İlgili Hadis

Yazar, arkadaşlık ilişkileri ile ilgili eserinde: “*İnsan arkadaşının yoluna uyar. Kiminle arkadaşlık yaptığınıza dikkat edin.*” hadisini zikretmektedir.²²⁵ Eserde yer alan bu hadis ulaşılan temel hadis kaynaklarında şöyle nakledilmektedir: “*Kişi arkadaşının dîni üzeredir. Öyleyse her biriniz kiminle arkadaşlık kuracağına dikkat etsin.*”²²⁶ Yazarın bu hadisin tercümesinde yaygın olarak verilen mânânın dışında bir mânâ verdiği görülmektedir. Nitekim hadisin orijinalinde “*دین/dîn*” kelimesi yer almakta olup ulaşılan kaynakların hiçbirinde yol ifadesine rastlanmamıştır. Hadisin sıhhati konusunda hasen²²⁷ nitelemesi bulunmaktadır.²²⁸

Hadisin de ifade ettiği üzere insan sosyal çevresinde var olan insanların hâl ve davranışlarından etkilenir. Etkilenmekle kalmayıp belirli bir süre sonra bu davranışları yapmaya da başlayabilir. Bilim insanlarının beyin üzerinde yaptığı araştırmalar insanlarda var olan ayna nöronlar sayesinde karşı tarafın davranışlarını taklit ettiği diğer bir ifade ile yansıttığı ifade edilmektedir.²²⁹

Yapılan araştırmalar ile insan yapısının çevreden etkilenen bir yaratılışa olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum arkadaşlık ilişkilerine dikkat etmeyi gerekli kılmaktadır. Nitekim kişi içinde bulunduğu arkadaş grubunun davranışlarından etkilenebilir. Davranışlar İslâm ahlâkına uygun düşmüyorsa kişi kendini ve çevresini gözden geçirmelidir. Nitekim İslâm öğretisinde var olan iman sahibi olup imanı yaşama durumu içerisinde ahlâkî eylemler de dâhildir.²³⁰

Hikâyede yer alan bu hadis çocuklara doğru arkadaşlık kurmanın temel ilkesinden bahsetmektedir. Arkadaşlık kurarken iyi kişilerle beraber olan çocukların en iyi faydayı kendi şahıslarında yaşayacaklarını ifade etmek mümkündür. İyi insanlardan güzel davranışlar öğrendikleri gibi davranışları iyi olan kişilerden zarar da görmezler. Bu hadis çocukların anlayacağı düzeyde olup hayatın içinde uygulama imkânı bulunan bir hadis olarak değerlendirilebilir.

²²⁵ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 50.

²²⁶ Ebû Dâvûd, Edeb, 16; Tirmizî, Zühd, 45.

²²⁷ Bkz. çalışmamıza, s. 52.

²²⁸ Tirmizî, Zühd, 45.

²²⁹ Bret Peterson, “Dilin evrimi”, *Bilim ve Teknik*, 207 (2009): 56-61.

²³⁰ Dölek, “Değerlerin Yeniden İnşasında İman-Ahlâk Bütünlüğü”, *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası* (Erzurum: 2015), 75-87.

3.1.19. Hasta Ziyaretiyle İlgili Hadis

Hasta ziyareti hakkında yazar, eserinde: “*Kim güzelce abdest alır, hasta kardeşini ziyaret ederse cehennemden yürüme mesafesiyle yetmiş yıl uzaklaştırılır.*” hadisini nakletmektedir.²³¹ Yazar tarafından tercümesi verilen hadis, ulaşılan kaynakta şöyle geçmektedir: “*Kim güzelce abdest alır ve sevabını Allah’tan umarak hasta olan Müslüman kardeşini ziyaret ederse, yürünerek yetmiş yılda kat edilecek bir mesafe kadar cehennemden uzaklaştırılır.*”²³² Yazarın hadis için verdiği tercümede eksik ifadeler görülmektedir. Hadisle ilgili olarak zayıf²³³ hükmü yer almaktadır.²³⁴

Hikâyede yer alan bu hadis, toplumsal hayatla alakalı olan hasta ziyareti ile ilgilidir. Hastalık insan hayatının bir gerçeğidir. Küçükten büyüğe her yaş grubundan insan hasta olmaya açık bir durumdadır. Hastalık Allah’tan geldiği gibi şifası da yine Allah’tandır.²³⁵

Müslümanın Müslüman üzerindeki haklarından bahsederken Hz. Peygamber (s.a.v.) hasta olan kişiyi ziyaret etmek gerektiğini Müslümanlara öğretmektedir.²³⁶ Bu itibarla Müslüman kişi Hz. Peygamber’in (s.a.v.) tavsiyesi ile hasta ziyaretinde bulunmaya önem vermelidir. Hasta ziyareti, hastaya moral ve motivasyona vesile olduğu gibi ziyarette bulunan kişi için de merhamet duygusunu tazelemeye önemli bir vesiledir.

Hadiste, güzelce abdest alıp hasta kardeşini ziyaret eden kişinin cehennemden uzaklaştırılacağı ifade edilmektedir.²³⁷ Cehennem kavramı soyut bir kavramdır. *Okul Çağındaki* çocuklar soyut kavramları algılama düzeyine sahiptirler. Hadis çocukların algılama düzeyine uygun olmakla beraber çocuk zihninde korku uyandırma potansiyeline de sahiptir.

Hasta ziyareti ile ilgili hadisin bir başka versiyonunda ise cehennem kavramı yerine hasta ziyaretinde bulunan kişinin dönünceye kadar cennet hurmalıklarında

²³¹ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 56.

²³² Ebû Dâvûd, Cenâiz, 3.

²³³ Bkz. çalışmamız, s. 53.

²³⁴ Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/489.

²³⁵ eş-Şuarâ, 26/80.

²³⁶ Buhârî, *Sahih*, Cenâiz, 2; Müslim, Selâm, 4; Tirmizî, Edeb, 1; Nesâî, Cenâiz, 52.

²³⁷ Ebû Dâvûd, Cenâiz, 3.

olduğu ifade edilmektedir.²³⁸ Bu yaş dönemindeki çocuklar her ne kadar Allah’a dair soyut düşünceleri algılayabilseler dahi Allah hakkında istek ve korkulara sahiptirler.²³⁹ Bu itibarla çocukta oluşacak din duygusunun temelinde cennet vurgusu yapan bir hadisi kullanmak çocuk zihni açısından daha kıymetli olacaktır.

3.1.20. Abdestin Hatalara Kefâret Olmasıyla İlgili Hadis

Abdest almanın kişinin hatalarına kefâret olmasıyla ilgili yazar, eserinde: *“Müslüman bir kul abdest alınca günahlarından arınır, tertemiz olur: Yüzünü yıkadığında gözüyle işlediği bütün hataları su ile akıp gider. Ellerini yıkadığında elleriyle işlediği bütün hataları su ile akıp gider. Ayaklarını yıkadığında ayaklarıyla işlediği bütün hataları su ile akıp gider.”* hadisini zikretmiştir.²⁴⁰ Eserde yer alan hadis, ulaşılan hadis kaynaklarında şöyle geçmektedir:

*“Müslüman veya mü'min bir kul abdest aldığı anda yüzünü yıkarsa, gözleri ile bakarak işlediği her günah abdest suyu veya suyun son damlası ile yüzünden çıkar. İki elini yıkadığında, elleriyle tutarak işlediği her günah abdest suyu veya suyun son damlası ile ellerinden çıkar. Ayaklarını yıkadığı zaman, ayaklarıyla yürüyerek işlediği her günah abdest suyu veya suyun son damlası ile ayaklarından çıkar. Neticede o mü'min kul günahlardan temizlenmiş olur.”*²⁴¹

Yazarın hadisle ilgili tercümesinde eksiklikler görülmektedir. Hadis, sahîh²⁴² olarak nitelendirilmiştir.²⁴³

İslâmiyet’te temizlik, dînin gereklerinden biridir. Temizlenme ve temizliğin pek çok yolu olmakla beraber abdest gün içinde Müslümanın kişinin ibadet hayatıyla yakından ilgili olandır. Abdest, namaz başta olmak üzere bazı ibadet ve amellerin yerine getirilmesinden önce yapılan dinî bir temizliktir.²⁴⁴ Yapılan bu temizliğin manevî olarak kişiye kazandırdığı pek çok güzellik bulunmaktadır. Nitekim hikâyede bahse konu olan yukarıdaki hadiste zikredildiği üzere kişi abdest uzuvlarını yıkadığında günahları

²³⁸ Müslim, Birr, 40.

²³⁹ Köylü, “Çocukluk Dönemi Dini İnanç”, 150.

²⁴⁰ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 59.

²⁴¹ Müslim, Tahâret, 32; Tirmizî, Tahâret, 1.

²⁴² Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁴³ Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/94.

²⁴⁴ Abdülkadir Şener, “Abdest”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 1988), 1: 68-70.

dökülmektedir.²⁴⁵ Hadiste geçen günahların dökülmesi kavramı hikâyede çocukların anlama düzeyine yakınlaştırmak için hata şeklinde ifade edilmiştir. Böylece hadis çocuğa görelilik ilkesine göre okuyucuya sunulmuştur.

3.1.21. Sıkıntı Veren Şeyleri Yoldan Kaldırmakla İlgili Hadis

İnsanlara sıkıntı veren şeylerin yoldan kaldırılması konusunda yazar, eserinde: *“Yoldan insanlara sıkıntı ve eziyet veren (taş, çer çöp gibi) şeyleri kaldırırken de senin için bir sadakadır.”* hadisini nakletmiştir.²⁴⁶ Yazar tarafından tercümesi verilen hadisin tam metni;

*“Güneşin doğduğu her gün, insanın bütün eklemleri için sadaka vermesi gerekir. İki kişinin arasını düzeltmen sadakadır. Bir kimseyi kaldırarak hayvanına binmesine yardımcı olman veya eşyasını ona yüklemen sadakadır. Güzel söz de sadakadır. Namaza giderken attığın her adım sadakadır. Yoldaki rahatsızlık veren şeyleri kaldırman sadakadır.”*²⁴⁷ şeklindedir.

Eserde yer alan hadise bakıldığında, orijinal hadis metninin yalnızca son kısmının kullanıldığı görülmektedir. Hadisle ilgili olarak sahîh²⁴⁸ nitelemesi yer almaktadır.²⁴⁹

Hikâyede yer alan bu hadise bakıldığında insanın çevresi ile ilişkisini olması gerektiği düzeyde sunduğu görülmektedir. *“Doğu da Allah’ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah’ın zâtı oradadır.”*²⁵⁰ âyetinden insanlığa sunulan öğreti; yeryüzünün tamamı Allah’a aittir. Allah’ın yarattığı bu mükemmel düzen ve ahenk âlemi insanın yaşadığı ve hayatını devam ettirdiği yerdir. Yaratılan bu çevre sayesinde insan geçimini sağlamakta olup ihtiyaçlarını gidermektedir.

İnsanın çevresi ile olan ilişkisinde dikkat etmesi gereken bazı hususlar vardır. Bunlardan birisi de çevre ahlâkına ve sorumluluğuna sahip olmaktır. Hadiste ifade

²⁴⁵ Müslim, Tahâret, 32; Tirmizî, Tahâret, 1.

²⁴⁶ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 60.

²⁴⁷ Buhârî, *Sahîh*, Cihâd, 128; Müslim, Zekât, 56.

²⁴⁸ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁴⁹ Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/593.

²⁵⁰ el-Bakara 2/115.

edildiği üzere insanın çevresinde, bulunduğu yerde sıkıntı verici herhangi bir şeyin kaldırılması kişiye sadaka sevabı kazandırmaktadır.²⁵¹

Çocuk yaşta çevre bilincinin oluşması hayatın sürekliliği ve devamı için önemlidir. Nitekim kaynakların korunması, çevrenin zarar görmemesi, insanın yalnızca menfaat odaklı çevreyi kullanmaması gerektiğini bilmek ve çocuklara öğretmek gerekir. Yaşanılan çevre insanın çevreye doğru tutum ve davranışlarda bulunması ile yaşanılır bir hâl alır. Bu itibarla çocuklara gerekli bilinç ve bilgi verilmelidir.

Hikâyede yer alan bu hadis çocukların anlama düzeyine uygundur. Hayatın içinden ve uygulama imkânı bulunan bu hadis hayatîlik ilkesine de uygun düşmektedir.

3.1.22. Mü'minin Güçlü Olması Gerektiğiyle İlgili Hadis

Mü'min kişinin güçlü kişiler olması hakkında yazar, eserinde: *“Her ne kadar ikisi de hayırlı olsa da güçlü mü'min güçsüz mü'minden Allah'a göre daha sevimli ve hayırlıdır.”* hadisini zikretmiştir.²⁵² Eserde yer alan bu hadisin tam metni şöyledir:

*“Kuvvetli mü'min, (Allah katında) zayıf mü'minden daha hayırlı ve daha sevimlidir. (Bununla beraber) her ikisinde de hayır vardır. Sen, sana yararlı olan şeyi elde etmeye çalış. Allah'tan yardım dile ve asla acz gösterme. Başına bir şey gelirse, ‘Şöyle yapsaydım, böyle olurdu’ diye hayıflanıp durma. ‘Allah'ın takdiri bu. O, ne dilerse yapar’ de. Zira ‘eğer şöyle yapsaydım!’ sözü şeytani memnun edecek işlerin kapısını açar.”*²⁵³

Yazarın bu hadisi anlamına uygun tercüme ettiği görülmekle birlikte hadisin yalnızca belli bir kısmının alındığı fark edilmektedir. Hadisle ilgili sahîh²⁵⁴ nitelemesi bulunmaktadır.²⁵⁵ Yazar, bu hadisin yalnızca baş kısmını eserine almıştır.

Çocuklar için uzun olan bu hadis yalnızca ilk kısmı alınarak sunulmuştur. Kavramsal olarak zayıf ve kuvvetli ifadelerini barındıran bu hadis çocuk zihninde farklı anlamlar ile karşılık bulabilir. Bu itibarla hadis gerekli açıklamalar ile çocuğa izah edilmelidir.

²⁵¹ Buhârî, *Sahîh*, Cihâd, 128; Müslim, Zekât, 56.

²⁵² Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 64.

²⁵³ Müslim, Kader, 34.

²⁵⁴ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁵⁵ Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 3/1458.

Müslüman kişi her anlamda donanımlı olmalıdır. İslâm'ın izzeti ve Müslümanın İslâm'ı temsili için bu durum önemlidir. Hadisi çocuklara açıklarken bol örnekler ve doğru ifadeler kullanmak önemlidir.

3.1.23. Mescide Gitmek Hakkındaki Hadis

Yazar, eserinde camiye gitmeyle ilgili: “*Kim sabah akşam mescide gidip gelirse her gidiş gelişinde Allah ona cennette kavuşacağı ikramlar hazırlar.*” hadisini nakletmektedir.²⁵⁶ Eserde yer alan hadis, ulaşılan hadis kaynaklarında şöyle geçmektedir: “*Kim sabah akşam camiye gider gelirse, her gidip gelişinde Allah o kimseye cennetteki ikramını hazırlar.*”²⁵⁷ Hadisin yazar tarafından verilen tercümesi, kaynaklarda geçtiği şekliyle hadisin aslına uygun görünmektedir. Hadisle ilgili olarak sahîh²⁵⁸ nitelenmesi bulunmaktadır.²⁵⁹

Hikâyede yer alan bu hadis, çocuklara camiye gitme alışkanlığı kazandırmaya vesile bir hadistir. Hadiste zikredilen mescit kavramı namaz kılınan yer anlamında olup günümüzde çocukların anlayacağı ifadeyle cami demektir.

Hikâyedeki ana karakter, okuduğu bu hadiste geçen gidip gelme eylemini yürüyüş gibi algılamıştır. Her gün camiye kadar gidip gelme karşılığında cennet ikramları kazanacağını düşünmüştür. Hikâyede yer alan abla karakteri hadisin doğru mesajını anlaşılır şekilde açıklamıştır.

Çocuk zihninde bu hadisin daha iyi anlaşılması için gerekli açıklama yapılmalıdır. Önce Allah'a ibadet etmenin insan için yapması gereken bir sorumluluk olduğu ifade edilmelidir. Bu ibadetlerden gün içinde beş vakit olan namaz çocuklara uygulamalı olarak öğrenme fırsatı oluşturulmalıdır. Konuyla ilgili olarak beş vakit namaz sorumluluğunu yerine getirirken bunu camide insanlarla toplu şekilde yapmanın en güzel bir iş olacağı sunulmalıdır. Bütün bunlardan sonra camiye yapılacak ibadet vesilesiyle gidip gelişin Allah'ın hoşuna gideceği ve bunu yapan kullarına cennette güzellikler vereceği öğretilmelidir.

²⁵⁶ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 66.

²⁵⁷ Buhârî, *Sahîh*, Ezân, 37; Müslim, *Mesâcid*, 285.

²⁵⁸ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁵⁹ Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/220.

Çocuk yaşta toplu ibadet etme şuuru kazanmaya vesile olacak bu hadis gerekli açıklamalar ile hedeflenen kazanımı elde etmeye vesile olabilir.

3.1.24. Teşekkür Etmekle İlgili Hadis

Yazar, eserinde teşekkür etmekle ilgili: “İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah’a şükredemez.” hadisine yer vermiştir.²⁶⁰ Hadis, ulaşılan kaynakta şöyle nakledilmektedir: “İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah’a da şükretmez.”²⁶¹ Hadisin tercümesinde yazarın kullandığı şükredemez kelimesi, bu hadisin tercümesinde genel mânâda yaygın bir kullanım olarak yer almamaktadır. Hadisle ilgili olarak sahîh²⁶² nitelemesi bulunmaktadır.²⁶³

Teşekkür etmek insan olmanın gerektirdiği erdemlerden biridir. İnsan kendisine yapılan iyiliğe, toplumsal ve vicdanî bir sorumluluk olarak teşekkürle karşılık vermektedir. İnsanın insana yaptığı iyilik ve yardımda edilen teşekkür, her şeyin Rabbi olan Allah’a şükür kavramı ile yerine getirilmektedir.

Hadiste Allah Resulü, insanlara teşekkür etmeyen Allah’a şükretmeyeceğinden bahsetmektedir.²⁶⁴ Hadise bakıldığında ilk olarak insan olmanın gerektirdiği değerlerden olan teşekkür etmek kazanımı verilmektedir. İnsan yapılan iyiliğe karşılık insanlara teşekkür etmelidir. Bu değer insanlara küçük yaşlardan itibaren kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Hadisin verdiği ikinci değer kazanımında Allah’a şükretmek gerektiği anlaşılmaktadır. Allah’ın insanoğluna verdiği nimetler saymakla bitmez.²⁶⁵ Allah’ın verdiği nimetlere şükür gerekmektedir.²⁶⁶ İnsan, yaratılışı itibarıyla nankörlüğe meyyalıdır.²⁶⁷ Yapılan iyiliğin karşılığı ise yalnızca iyilik olmalıdır.²⁶⁸ O hâlde insan yapılan iyiliğe iyilikle karşılık vermeli ve insanlara teşekkür etmelidir. Allah’ın kullarına verdiği sayısız iyilik ve nimet için insan, şükür ile karşılık vermelidir.

²⁶⁰ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 68.

²⁶¹ Tirmizî, *Birr*, 35.

²⁶² Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁶³ Tirmizî, *Birr*, 35.

²⁶⁴ Tirmizî, *Birr*, 35.

²⁶⁵ el-İbrahim, 14/34.

²⁶⁶ en-Nahl 16/114.

²⁶⁷ el-Âdiyât 100/6.

²⁶⁸ er-Rahmân 55/60.

Bu hadis hayatîlik ilkesine ve çocuğa görelilik ilkesine uygun bir hadistir. Bahsedilen değerler toplumsal ve bireysel anlamda büyük kazanımlara vesile olacak niteliktedir.

3.1.25. Güzel Söz Söylemekle ilgili Hadis

Yazar, eserinde güzel söz söylemekle ilgili: “*Güzel ve doğru bir söz öğretmek... Kardeşine vereceğin en güzel hediye budur.*” hadisini nakletmektedir.²⁶⁹ Yaptığımız araştırma sonucunda bu lafızla olan hadise ulaşamadık. Konuyla ilgili olarak eserde yer alan sözün, “*Güzel söz sadakadır.*”²⁷⁰ hadisinden mülhem olma ihtimali bulunmaktadır.

Günümüz toplumunda meydana gelen değer yargılarındaki değişimle beraber toplumsal anlamda bazı çirkinlikler göze çarpmaktadır. Nitekim sosyal medyayı aktif kullanan bireylerin maruz kaldığı çirkin dil ve üslup bu konudaki durumu gözler önüne sermektedir.

Çocukların akranları ile kullanacağı güzel üslup sayesinde doğru ve güzel söz söyleme ahlâkî değer yargısı kazanılmış olacaktır.

3.1.26. Kuşlara İyi Muamele Hakkında Hadis

Yazar, eserinde kuşlarla ilgili: “*Kuşları yuvalarında rahat bırakın.*” hadisini zikretmektedir.²⁷¹ Eserde tercümesi verilen hadisin asıl hâli ulaşılan hadis kaynağında: Bir kaya kuşunun yavrularını alanlara Hz. Peygamber (s.a.v.), “*Bu kuşu yavrularını almak suretiyle kim tedirgin etti? Verin ona yavrularını!*”²⁷² şeklindedir. Yazarın bu hadisi, mânâ olarak eserinde yer verdiği görülmektedir. Bu hususla ilgili hadisin lafzının değil mânâsının yer aldığı yazar tarafından belirtilmemiştir. Hadisle ilgili olarak sahîh²⁷³ nitelemesi bulunmaktadır.²⁷⁴

Çocuklara merhamet duygusunu aşıl原因 bu hadiste yaratılmış canlıya zarar vermemek gerektiği öğretilmektedir. Çocuklar bulundukları yaş dönemleri itibariyle etraflarında olan biten pek çok şeye meraklıdırlar. Bu merak duygusu öğrenme süreçlerine etki eden bir durumdur. Kuşları merak ederek onların yuvalarını

²⁶⁹ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 70.

²⁷⁰ Buhârî, *Sahîh*, Edeb, 34; Müslim, *Zekât*, 56.

²⁷¹ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 71.

²⁷² Ebû Dâvûd, *Cihâd*, 112.

²⁷³ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁷⁴ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdis*, 1/64.

gözlemlemek çocuklara farklı bir deneyim yaşatacaktır. Merak duygusunu doğru kullanarak kuş yuvalarına zarar vermeden bakmak ve gözlem yapmak doğru olan eylemdir.

Merhamet peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) yalnızca insanlara değil tüm canlılara merhametle davranmak gerektiğini insanlığa öğretmiştir. Bu hadis çocuklar için önemli değerlerden olan merhamet kavramını özelde hayvanlara merhamet olarak öğrenmelerine vesile olmaktadır.

Hadisin, hayatîlik ve çocuğa görelilik ilkesine uygun bir hadis olduğu söylenebilir.

3.1.27. İyiliğe Niyet Etmekle İlgili Hadis

İyiliğe niyet etmekle ilgili olarak yazar, eserinde:

“Bir iyilik yapmaya niyetlenip de yapamayana Allah tam bir sevap yazar. Bir iyilik yapmaya niyetlenip de onu yapana ise Allah on sevaptan yedi yüze kadar katlayarak sevap yazar. Bir kötülük yapmayı tasarlayan sonra da vazgeçip yapmayana da Allah tam bir sevap yazar. Bir kötülük yapmayı tasarlayıp da onu yapana ise Allah tek bir günah yazar.” hadisini zikretmektedir.²⁷⁵

Hadis, ulaşılan temel kaynakta şöyle nakledilmektedir: Hz. Peygamber (s.a.v.) Allah Teâlâ’dan rivayet ettiği bir hadiste şöyle buyurdu:

*“Allah Teâlâ, iyilik ve kötülükleri takdir edip yazdıktan sonra bunların iyi ve kötü oluşunu şöyle açıkladı: Kim bir iyilik yapmak ister de yapamazsa, Allah, bunu yapılmış tam bir iyilik olarak yazar. Şayet bir kimse iyilik yapmak ister sonra da onu yaparsa, Allah, o iyiliği on mislinden başlayıp yedi yüz misliyle, hatta kat kat fazlasıyla yazar. Şayet insan bir kötülük yapmak ister de onu yapmaz ise Allah, bunu ona tam bir sevap olarak yazar. Eğer bu kötülüğü yapmak ister ve bu kötülüğü yaparsa, Allah, o fenalığı sadece bir günah olarak yazar.”*²⁷⁶

Yazarın hadise verdiği tercümenin yaygın tercümeyle uygun olmadığı görülmektedir. Nitekim hadiste tasarlamak anlamına gelen bir ifade kullanılmamaktadır.

²⁷⁵ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 75.

²⁷⁶ Buhârî, *Sahîh*, Rikâk, 31.

Hadisin orijinal ifadesinde “هَمْ/hemme” yani istemek, zannetmek²⁷⁷ kelimesi geçmektedir.²⁷⁸ Hadisin kudsi²⁷⁹ bir hadis olduğu görülmekte olup hadisin başka versiyonunda, “*Ancak yoldan çıkmış olan helak edilir.*”²⁸⁰ ziyadesi yer almaktadır. Hadis hakkında sahih²⁸¹ nitelenmesi bulunmaktadır.²⁸²

Hikâyede yer alan bu hadisi, niyet kavramını anlamlandırarak ele almak gerekmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.), “*Ameller niyetlere göredir.*”²⁸³ buyurarak Müslümanın yaptığı amelde öncelenen durumun niyet ahlâkı olduğunu bildirmiştir. “*Allah sizin dış görünüşlerinize ve mallarınıza bakmaz, bilakis kalplerinize ve amellerinize bakar.*”²⁸⁴ hadisinde ifade edildiği üzere kulun yaptığı eylemlerde Allah kulun kalbine yani niyetini de dikkate almaktadır. O hâlde mümin kul yaptığı işte niyetine Allah’ın rızasını alarak yapmalıdır.

Allah’ın rızası niyet edilerek bir iyilik yapmak istenildiğinde fakat yapmak imkânı bulunmazsa Allah kuluna bir iyilik sevabı yazmaktadır. Hadisin ifadesi ile bu durumun Allah rızası için iyilik niyetini almasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Yine hadisin devamında yer aldığı üzere kişi niyetlendiği bu iyiliği yapma imkânı bulursa bu amel için on ile yedi yüz kat arası bir sevap yazılma durumu gerçekleşmektedir.

Hadisin bu kısmı çocukları iyi işler yapmaya teşvik ettiği söylenebilir. Bu hadis, Allah’ın ne kadar cömert ve kullarına merhametli olduğunu anlamalarına vesile olacak bir hadistir.

Hadisin ikinci kısmında ise kötü bir şey yapmaya niyet edip bunu yapmayan kişiye günah yazılmayacağı ifade edilmektedir. Kötü şeyi niyet edip yapmaması hâlinde kişiye yalnızca bir günah yazılmaktadır. Hadisin bu kısmında çocuklar için Allah’ın âdil oluşu anlatılmalıdır. Allah hem merhametli hem âdil olandır. Bu sebeple işlenen

²⁷⁷ <https://www.almaany.com/tr/dict/ar-tr>.

²⁷⁸ Buhârî, *Sahîh*, Rikâk, 31.

²⁷⁹ Kudsi Hadis: Mânâsı Allah’a, lafzı Hz. Peygamber’e (s.a.v.) ait olduğu söylenen sözdür. Detaylı bilgi için bkz. Aydın, *Hadis İstılahları*, 152.

²⁸⁰ Müslim, *İmân*, 207.

²⁸¹ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁸² Elbânî, *Sahîhu’t-Tergîb ve’t-Terhîb*, (Riyad: Mektebetü’l-Meârif Yay., 2000), 1/5.

²⁸³ Buhârî, *Sahîh*, Bedü’l-vahy, 1; Müslim, *İmâre*, 155.

²⁸⁴ Müslim, *Birr*, 34.

kötülüğe bir günah yazılmaktadır. Bir başka hadiste ise kişinin o günahı işlemekten sadece Allah için vazgeçmesi hâlinde bir sevap yazılacağı da ifade edilmektedir.²⁸⁵

Hadis çocuklara iyiliğe teşvik edici bir etkiye sahip olup çocuğa görelilik ilkesine uygun düşmektedir.

3.1.28. İnfak Etmekle İlgili Hadis

İnfak etmekle ilgili yazar, eserinde: “*İnfak et. Malını sayıp başkalarından esirgeme! Sonra Allah da sana nimetlerini sayıp esirger.*” hadisini zikretmektedir.²⁸⁶ Eserde yer alan bu hadisin tam metni: “*İnfak et! Sayıp durma! Allah da sana karşı nimetini sayıp esirger. Paranı Çömlekte saklama, Allah da senden saklar.*”²⁸⁷ şeklindedir. Yazar tarafından hadisin son kısmına eserde yer verilmediği görülmektedir. Hadis hakkında sahîh²⁸⁸ nitelemesi bulunmaktadır.²⁸⁹

İnfak, Allah’ın hoşnutluğunu kazanma niyetiyle harcamada bulunmak anlamına gelmektedir.²⁹⁰ Allah’ın verdiği nimetlerden yine Allah’ın rızasını kazanmak gayesiyle harcamada bulunmaktır.

Hz. Peygamber (s.a.v.), yaşadığı sürece elinde olan mal varlığını sayıp biriktirmemiş aksine var olanı ihtiyaç sahiplerine hemen ulaştırmıştır. Bu davranışını hikâyede yer alan “*İnfak et...*”²⁹¹ hadisi ile insanlara anlatıp tavsiyede bulunmuştur.

Çocuklar için infak kavramı bilinen bir kelime olmayabilir. Bu sebeple hadisin gerekli kavramsal açıklamaya ihtiyacı bulunmaktadır. Hikâyede infak kavramı için gerekli açıklama yapılmamıştır. İnfak kavramı hikâyede cömert olmak ile bağdaştırılmıştır. Çocuklar için daha kolay anlaşılır olan cömert olmak kavramı ile hadiste verilmek istenen mesaj anlatılmıştır.

İhtiyaç sahiplerine yapılacak yardımlar birey ve toplum arasındaki bağı kuvvetlendirmektedir. Allah’ın verdiği nimetleri, Allah yolunda harcamak Müslüman

²⁸⁵ Buhârî, *Sahîh*, Rikâk, 31; Müslim, *Îmân*, 207.

²⁸⁶ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 77.

²⁸⁷ Buhârî, *Sahîh*, Zekât, 21; Müslim, Zekât, 88.

²⁸⁸ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁸⁹ Elbânî, *Sahîhu’t-Tergîb ve’t-Terhîb*, 1/225.

²⁹⁰ Çağrı, “İnfak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 2000), 22: 289-290.

²⁹¹ Buhârî, *Sahîh*, Zekât, 21; Müslim, Zekât, 88.

üzerinde bir sorumluluktur.²⁹² Müslüman olarak infak ahlâkına küçük yaşlarda sahip olmak için uygulamalı olarak çocukların hayatına bu kavram verilmelidir. Hikâyede geçtiği üzere çocuklar kumbaralarında biriktirdikleri harçlıkları, infak hadisini okuduktan sonra, ihtiyaç sahiplerine vermişlerdir. Bunun benzeri uygulamalar hayatîlik ilkesi ile doğrudan bağlantılı ve deneyimlenebilir durumlardır.

Çocuk, vermek ile Allah'ın hoşnutluğunu kazanacağını öğrendiğinde hem paylaşma hem de yardımlaşma kavramını hayatına ahlâkî bir değer olarak katmış olacaktır.

3.1.29. Müslümanın Başına Gelen Sıkıntının Günahlarına Kefâret Olmasıyla İlgili Hadis

Yazar, eserinde kişinin başına gelen sıkıntılara sabretmesi hâlinde bu sıkıntıların kişinin günahlarına kefâret olmasıyla ilgili: “*Müslümanın başına her ne gelirse gelsin; zorluk, hastalık, üzüntü, keder, eziyet ve tasa, hatta bir diken batması bile... Allah bütün bunlarla onun günahlarından bir kısmını siler.*” hadisini zikretmiştir.²⁹³ Eserde geçen bu hadis, ulaşılan kaynaklarda şöyle nakledilmiştir: “*Müslümana, vücuduna batacak bir dikene varıncaya kadar yorgunluk, hastalık, gelecekte kederlenme, geçmişten hüznlenme, eza ve iç sıkıntısı isabet ederse, Allah muhakkak bu musibetleri sebebiyle o Müslümanın günahlarından bir kısmına bunları kefâret kılar.*”²⁹⁴ Hadisin yazar tarafından verilen tercümesinde eksik ifadeler olduğu görülmektedir. Hadisin orijinal metninde, Müslümanın başına gelen şeylerin “*كفر/kefara*” kavramı kullanılarak kefâret olacağı ifadesi yer almaktadır. Yazarın bu ifade yerine verdiği tercüme, anlam itibarıyla çocuk zihninde kolay anlaşılması için kullanılmış bir ifade gibi görünmektedir. Hadis hakkında ulaşılan kaynaklarda sahîh²⁹⁵ nitelemesi yer almaktadır.²⁹⁶

Dünya hayatında insan imtihan olmaktadır.²⁹⁷ Her birey insan olarak yaratılmanın bir sonucu olarak farklı farklı durumlarla sınanmaktadır. Afetler, hastalıklar, üzüntü ve endişe verici olaylar gibi insana batan bir diken dahi kişinin

²⁹² el-Bakara, 2/195; el-Enfâl, 8/3; el-Hac, 22/35.

²⁹³ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 79.

²⁹⁴ Buhârî, *Sahîh*, Merdâ, 1; Müslim, *Birr*, 49.

²⁹⁵ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

²⁹⁶ Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/486.

²⁹⁷ el-Bakara, 2/155.

başına gelen bir musibettir. Musibet kavram olarak insanın genellikle iradesi dışında başına beklemediği anda isabet eden durumlar anlamına gelmektedir.²⁹⁸

Hadis, Müslüman olan kişinin yaşadığı olumsuz durumlarda dahi avantajlı bir hâlde olduğunu anlatmaktadır. Nitekim başına gelen bu musibetler kişinin günahlarının affına vesile olmaktadır. Yaşanan olumsuzluklar çocuk dünyasında yalnızca negatif boyutları ile görülebilir. Yaşanan olumsuz durumların farklı boyutları da olabildiğini anlatan bu hadis ile çocuk farklı bakış açısı kazanabilir.

Bu hadis, kişinin yaşadığı olumsuz durumlara Müslümanca bir bakış açısı sunmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren Müslümanın sahip olması gereken bakış açısının temelleri bu hadis ile verilmektedir. Hadis çocuk açısından anlaşılır düzeyde olup çocuğa görelilik ilkesine uygun düşmektedir.

3.1.30. İsrâf Konusuyla İlgili Hadis

Yazar, eserinde israfla ilgili: “*Canının her çektiğini yemen israftır.*” hadisini zikretmektedir.²⁹⁹ Eserde yer alan hadis bu şekliyle ulaşılan kaynakta şöyle nakledilmiştir: “*Canının çektiği her şeyi yemen israftır.*”³⁰⁰ Eserde hadis olarak verilen bu rivayet mevzû³⁰¹ olarak yer almaktadır.³⁰² Yazarın çocuklara sahîh ve doğru hadislerin verilmesi noktasında titiz çalışması gerekmektedir. Yazarın hadislerin sıhhati noktasında yeterli düzeyde önem vermediği görülmektedir. Nitekim mevzû bir rivayetin herhangi bir açıklama yapılmadan rivayet edilmesi caiz görülmemektedir.³⁰³

İnsanın yaratılıştan gelen pek çok ihtiyacı bulunmaktadır. Bedensel işlevlerin devamı ve sağlığı için bu ihtiyaçlardan biri de yemek içmektir. Yeme eylemi, öncelikle, insanın bedenini ayakta kalmasını sağlamak için vardır. Allah'ın yarattığı kullar olarak insanoğlu yine Allah'ın verdiği rızık ile ayakta kalır ve kulluğunu yerine getirebilir.

Yeme eyleminde nihâî gaye, bedenini ihtiyaçlarını karşılamak ve şükür olmalıdır. Çocukluk döneminde, özellikle hazır gıda tüketiminde, çocukların sağlığını

²⁹⁸ Çağrı, “Musibet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara, TDV Yay., 2020), 31: 255-256.

²⁹⁹ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 80.

³⁰⁰ İbn Mâce, *Et'ime*, 51.

³⁰¹ Mevzû Hadis: Söylemediği veya yapmadığı halde iftirayla Resûlullah'a (s.a.v.) ait olduğu söylenen hadis. Detaylı bilgi için bkz. Aydın, *Hadis İstihlâhları*, 183.

³⁰² Elbâni, *Silsiletü'l-Ehâdis*, 1/414.

³⁰³ İbn Salâh, *Mukaddime*, 1/98-99.

tehlikeye atacak boyuttaki gıdalar, sağlıklı besinlerden daha lezzetli sanılabilir. Çocuk zarar ve fayda kavramlarını henüz aklında oturtamamışken zararlı dahi olsa lezzetli gelen gıdayı tüketmek isteyebilir. Bu durum nefse hoş geldiği için yeme durumudur.

Küçük yaşlardan itibaren hem doğru beslenme hem Müslümanın israf etmeme değerini çocuklara öğretmek önemli bir durumdur. İsrâf kavramı çocuklara kısa ve öz olarak, belirlenen sınırları aşmak, şeklinde sunulabilir. Kavramı akla yakınlaştırmak için uygulamalı su örneği verilebilir. Elleri yıkarken yeterli ölçüde suyu açmak ve elleri yıkamak eylemi yapılırken bunun doğru olan davranış olduğu belirtilir. Suyu gereğinden fazla akıtarak el yıkama yaparak da bu yapılanın yanlış ve israf oluşu ifade edilir.

Konuyla ilgili olarak bir çocuk eserinde ideal olan sahîh hadislerle yer vererek konunun ele alınmasıdır. Bu konuda gereken hassasiyetin gösterilmesi gerekmektedir.

3.1.31. Komşuluk İlişkileri Hakkındaki Hadisler

Komşuluk ilişkileriyle ilgili olarak hikâyede: “Allah’a ve ahiret gününe inanan komşusuna eziyet etmesin.” hadisi yer almaktadır.³⁰⁴ Eserde zikredilen bu hadisin tam metni şu şekildedir: “Allah’a ve ahiret gününe iman eden ya hayır söylesin ya da sussun! Allah’a ve ahiret gününe iman eden komşusuna eziyet etmesin! Allah’a ve ahiret gününe iman eden misafirine ikram etsin!”³⁰⁵ Yazar tarafından tercümesi verilen hadisin yalnızca komşu hakkıyla ilgili bölümünün eserde kullanıldığı görülmektedir. Hadisle ilgili olarak sahîh³⁰⁶ nitelemesi yer almaktadır.³⁰⁷

Toplumsal hayatın gerektirdiği bir durum olarak insan, toplum içinde yaşamını sürdürür. Hayatın gerektirdiği pek çok durum insanın toplumsal birliktelik içerisinde var olmasını gerektirir. Bu toplumsal birlikteliklerde insanın yaşadığı çevre önemli yere sahiptir. Kişinin toplumla ilişkisinin en yakın halkasını komşusuyla olan ilişkisi oluşturmaktadır.

Toplumsal dinamiklerimizde var olan komşu ilişkileri İslâm ahlâkında var olan komşu hakları ile güzelleşmektedir. Nitekim hikâyede de geçtiği üzere Hz. Peygamber

³⁰⁴ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 83.

³⁰⁵ Buhârî, *Sahîh*, Rikâk, 23; Müslim, *İmân* 74.

³⁰⁶ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³⁰⁷ Elbâni, *Sahîhu’t-Tergîb ve’t-Terhîb*, 2/346.

(s.a.v.), Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimse komşusuna eziyet etmesin buyurmaktadır.³⁰⁸ Rahmet peygamberi olan Allah’ın elçisi insan ilişkilerinde olması gereken ideal davranışı ümmetine öğreterek tavsiyede bulunmuştur.

Hadiste yer alan komşuya eziyet etmemek ifadesi, hikâyeyi okuyan çocuklara kısa izahlarla açıklanmalıdır. Nitekim eziyet etmek derken bunun içine giren davranışların ne olduğu çocuklar tarafından anlaşılamayabilir. Kişinin gürültü yapması, komşusu için bir eziyettir. Komşunun evine izinsiz girmek bir eziyettir. Özel hayatın gizliliğine uygun davranmamak bir eziyettir. Bunlar gibi insanın kendisine yapılmasından hoşnut olmadığı bir şeyi komşusuna yapıyor olması bir eziyettir.

Komşuluk konusuyla ilgili hikâyede başka bir hadis de yer almaktadır. Konuyla ilgili eserde yer alan ikinci hadis: “*Komşusunun aç olduğunu bildiği hâlde tok karnına yatan bana iman etmiş olamaz.*” hadisidir.³⁰⁹ Yazarın tercümesini verdiği bu hadis ulaşılan kaynakta şöyle geçmektedir: “*Komşusunun aç olduğunu bildiği hâlde tok yatan bana iman etmiş olmaz.*”³¹⁰ Yazarın bu hadisi aslına yakın bir tercüme ile verdiği görülmektedir. Hadis çocuğa görelilik ve hayatilik ilkesine uygun bir hadis olarak görülmektedir. Eserde yer alan bu hadis hasen³¹¹ olarak nitelendirilmiştir.³¹²

Komşu ilişkileri toplumsal normlarda önemli bir yere sahiptir. İslâm ahlâkında Hz. Peygamber’in (s.a.v.) tavsiyesi ile olması gerektiği boyuttaki hâli insanlar tarafından öğrenilmektedir.

Komşu, kişinin yaşadığı çevrede mekânsal anlamda en yakınında bulunandır. Mekânsal yakınlık itibarıyla kişi evinde yaptığı bir yemeğin kokusunu ne kadar dışarıya gitmesini engellemeye çalışsa da bunda yeterince başarılı olamaz. Yapılan yemeklerin kokusu özellikle aç olan kişi için zor bir durumdur. Yeterli maddî güce sahip olmayan kimse yapılan yemeklerin kokusu ile iştahlanmakta ama nimete ulaşamamaktadır. Bu hâl, kişiyi belki de hırsızlığa dahi götürecek bir durum olabilir. Bütün bunların olmasını

³⁰⁸ Buhârî, *Sahîh*, Rikâk, 23.

³⁰⁹ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 86.

³¹⁰ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi, (Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye Yay., 1994), 1/259.

³¹¹ Bkz. çalışmamıza, s. 52.

³¹² Elbânî, *Silsiletü’l-Ehâdis*, 1/279.

engelleyecek bir nebevî tavsiye ise hikâyede yer alan şu hadistir: “Komşusunun aç olduğunu bildiği hâlde tok yatan bana iman etmiş olmaz.”³¹³

Hadiste komşu hakkına uygun olarak komşuya ikram edilmesi gerektiği mesajı verilmektedir. Müslüman kişi komşusunun aç olduğunu bildiği hâlde bu meseleye duyarsız kalmamalıdır. Elinden geldiği ölçüde komşusuna ikramda bulunmalıdır.

Çocuklar için bu hadis yapılacak izahlarla daha iyi anlaşılacaktır. Hz. Peygamber’e (s.a.v.) iman etmek O’nun yolundan gitmekle olmaktadır. Yolundan gitmek ise davranışsal anlamda insanlara öğrettiklerini uygulamayı da gerektirir. Bu hadis özellikle hayatîlik ilkesine uygun bir hadis olarak değerlendirilebilir.

3.1.32. Yumuşak Huylu Olmakla İlgili Hadis

Yazar, eserinde yumuşak huylu olmakla ilgili: “Allah bütün işlerde yumuşak davranmayı ve kolaylık göstermeyi sever.” hadisini zikretmiştir.³¹⁴ Eserde yer alan hadis, ulaşılan hadis kaynaklarında şu şekilde nakledilmektedir: “Allah rıfk sahibidir ve her işi rıfk ile yapmayı sever.”³¹⁵ Hadisin tercümesinde yazar tarafından “الرفق/rıfk” kavramı kullanılmadan kelimenin anlamını aktarılmıştır. Rıfk kelime olarak, “yumuşak davranmak, yardım etmek,” anlamına gelmektedir.³¹⁶ Bu anlam itibarıyla bakıldığında yazarın hadise verdiği tercümenin kavram açıklamasıyla oluşturulduğu söylenebilir. Eserde yer alan bu hadis, sahîh³¹⁷ olarak nitelendirilmektedir.³¹⁸

Hadisten de anlaşıldığı üzere yumuşak davranmak Cenâb-ı Hakk’ın âdetidir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) ahlâkı da yumuşaktır. Nitekim tebliğ vazifesinde Hz. Peygamber’in, Allah’ın lütfu ile yumuşak davranışı sayesinde insanların gönlüne dokunması mümkün olmuştur.³¹⁹

Eğitim için de özellikle önemli bir tutum olan yumuşak davranış ve kolaylık göstermek ilkesi, çocuklara din eğitimi verilirken dikkat edilmesi gereken konulardan biridir. Hikâyede yer alan bu hadisin yetişkin bireylere bakan yönü haricinde yeni

³¹³ Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Kebîr*, 1/259.

³¹⁴ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 86.

³¹⁵ Buhârî, *Sahîh*, İstîtâbe, 4; Müslim, *Selâm*, 10.

³¹⁶ Çağrı, “Rıfk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 2018), 35: 51-52.

³¹⁷ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³¹⁸ Buhârî, *el-Edebü’l-Müfred*, thk. Elbânî, (Dâru’s-Sadr Yay., 1997), 1/177.

³¹⁹ Âl-i İmrân, 3/159.

yetişen nesil için öğrenilip uygulanması gerekli konulardandır. Çocuklar geleceğin yetişkinleri olarak yumuşak davranma ve kolaylık gösterme ilkelerini öğrenip hayata geçirme konusunda gerekli desteği yakınlarından alabilir. Bu hadisin, çocuğa görelilik ve hayatilik ilkesine uygun bir hadis olduğu söylenebilir.

3.1.33. Temizlikle İlgili Hadis

Temizlik konusuyla ilgili olarak yazar, eserinde: “İslâm temizdir. Öyleyse temizlenin. Çünkü cennete temiz olanlardan başkası giremez.” rivayetine yer vermiştir.³²⁰ Eserde hadis olarak zikredilen bu rivayet mevzû³²¹ olarak nitelendirilmektedir.³²² Hikâyede yer alan mevzû rivayet yerine temizlik konusuyla ilgili “sahîh³²³ nitelemesi”³²⁴ bulunan şu hadis kullanılabilir: “Temizlik, imanın yarısıdır.”³²⁵

İslâm dîni temiz olandan Allah’ın hoşnut olacağını Müslümanlara öğretir.³²⁶ Temizlik İslâm’ın özünde olanıdır. Çocuklara İslâm öğretisindeki değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı eserlerde doğru bilgi sunmaya azamî ölçüde dikkat edilmelidir.

3.1.34. Teselli Etmekle İlgili Hadis

Yazar, eserine teselli etmekle ilgili olarak: “Sıkıntı çeken birini teselli edene de diğeri kadar sevap verilir.” hadisini almıştır.³²⁷ Eserde zikredilen bu hadis, ulaşılan kaynaklarda şöyle geçmektedir: “Başına bir musibet gelene tâziye ziyaretinde bulunan kimseye musibete uğrayanın sevabı kadar sevap verilir.”³²⁸ Eserde yazar tarafından verilen tercüme bu hadis için kullanılan yaygın tercümeden farklı görünmektedir. Nitekim hadiste taziye ziyareti anlamına gelen “عَزَّى/azzâ” kelimesi yer almaktadır. Kelimenin anlamı itibariyle taziye ziyareti için kullanılan bu kavram³²⁹ yazarın verdiği

³²⁰ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 88.

³²¹ Bkz. çalışmamıza, s. 70.

³²² Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdis*, 6/552.

³²³ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³²⁴ Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/93.

³²⁵ Müslim, *Tahâret*, 1.

³²⁶ el-Bakara 2/222.

³²⁷ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 91.

³²⁸ İbn Mâce, *Cenâiz*, 56; Tirmizî, *Cenâiz*, 71.

³²⁹ Çağrı, “Taziye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 2011), 40: 251-252.

tercümede yer almamaktadır. Hadisle ilgili olarak ulaşılan kaynaklarda zayıf³³⁰ nitelemesi yer almaktadır.³³¹

Sıkıntı hâli insan için bir imtihandır. Yaşanılan durumlar insanın üzülmesine moral olarak çökmesine sebep olabilir. Böyle durumlarda insanın yanında teselli veren bir kimsenin olması kişiyi psikolojik olarak rahatlatmaktadır. Teselli, sıkıntıda olan kişiye manevî bir destektir.

Çocuk hayatı anlamaya başladıkça, her zaman güzel ve sevinçli durumlar olmadığını deneyimler. Yaşanılan üzücü ve can sıkıcı durumların da hayatın içinde olan gerçeklerden olduğunu anlar. Üzücü durumlarda ise yanından destek veren kişilerin olması çocuğu moral olarak iyi yönde destekler. Hikâyede yer alan bu hadis çocuklara bazı değerleri öğretmektedir. Hadisi okuyup öğrenen çocuğa hadisten mülhem mânâ olarak diğerkâmlı olmayı anlatmak gerekir. Yani çocuk arkadaşının yaşadığı üzüntüye vurdumduymaz bir tavır takınmamalıdır. Aksine arkadaşının yanında olup, elinden geldiği kadar destek olmalıdır. Yapılan bu yardımın ise çocuğa sevap kazandırdığını öğretmek bu konudaki yardım davranışına teşvik niteliğindedir.

Hadisin çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu görülmektedir. Hayat içinde uygulanabilir olması da hayatilik ilkesine uygun düşmektedir.

3.1.35. Acele Etmemekle İlgili Hadis

Yazar, acele etmemek gerektiğiyle ilgili: “*Düşünerek hareket etmek Allah'tandır. Acele etmek ise şeytandandır.*” hadisi eserine almıştır.³³² Hadis ulaşılan temel kaynakta şöyle yer almaktadır: “*Teenni Allah'tan, acelecilik ise şeytandandır.*”³³³ Yazarın bu hadis için verdiği tercümede “التَّائِي/teenni” kavramının anlamı kullanılmıştır. Hadisle ilgili garîb³³⁴ nitelemesi bulunmaktadır.³³⁵

³³⁰ Bkz. çalışmamıza, s. 53.

³³¹ Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/544.

³³² Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 95.

³³³ Tirmizî, *Birr*, 65.

³³⁴ Bkz. çalışmamıza, s. 40.

³³⁵ Tirmizî, *Birr*, 65.

İslâm literatüründe teenni kavramı, düşünerek hareket etmeye karşılık gelmektedir.³³⁶ Nitekim hadisin de kavramsal açıdan kullandığı kelime budur. Bu hadiste, Çocuğun anlam dünyasına hitap etmek için kavramsal açıklamanın kullanıldığı görülmektedir.

Eserde yer alan bu hadis çocuk için soyut anlamlara sahiptir. Nitekim acele etmenin şeytanla bağdaştırılması çocuk için açıklamalarda bulunmayı gerektirir. Acele etmenin davranışsal sonuçları çocuğa anlatılmalıdır. Yapılan acele işlerin eksik veya yanlış olması istenilen bir durum değildir. Bu sebeple acele işin sonucu kötü ve istenmeyen şekilde olmaktadır. Şeytan, kötü ile ilişkilendirilmesi sebebiyle kavramsal bir simge olarak da görülebilir. Düşünerek ve acele etmeden sağlam adımlar atılarak yapılan işler daha başarılı olmaktadır.

Müslüman kişi yaptığı işlerin iyi sonuçlanmasını istiyorsa iyice düşünerek hareket etmelidir. Bu davranış Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Müslümanlara öğüdüdür. Çocuklar bazen yapılan işin hemen sonuçlanmasını isteyebilirler. Bu durum ise işin acele ile yapılmasını ve istenmeyen durumlarla sonuçlanmasına neden olabilir. Bu durum sebebiyle çocuklara bu hadis deneyimleme imkânı sunulurak öğretilebilir. Hadisin gerekli açıklamalarla anlatılması hâlinde çocuğa görelilik ilkesine uyduğu söylenebilir.

3.1.36. İyiliği Uygulamakla İlgili Hadis

Yazar, eserde iyiliği uygulamak gerektiğiyle ilgili: “İnsanlara iyiliği öğretip de kendisi uygulamayan kişi, çevresini aydınlatıp kendisi tükenen mum gibidir.” rivayetini zikretmektedir.³³⁷ Hadis, ulaşılan kaynakta şöyle yer almaktadır: “İnsanlara hayrı öğretip kendini unutan kişi, başkalarını aydınlatıp kendisi yanan mum gibidir.”³³⁸ Yazarın bu hadisi aslına yakın bir tercüme ile aldığı görülmektedir. Bu hadis Münzirî'nin (ö. 656/1258) *et-Terğîb ve't-Terhîb* isimli eserinde aynen geçmekle birlikte³³⁹ Taberânî'nin (ö. 360/971) *el-Mu'cemü'l-Kebîr* eserinde “الفتيل/fetil” kelimesi

³³⁶ Çağrıncı, “Teenni”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 2011), 40: 270-271.

³³⁷ Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 97.

³³⁸ Ebû Muhammed Zekiyyüddîn Abdülazîm b. Abdilkavî b. Abdillâh el-Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb*, (Kâhire: 1937), 91.

³³⁹ Münzirî, *et-Terğîb ve't-Terhîb*, 91.

yerine “السراج/sirâc” kelimesi geçmektedir.³⁴⁰ Hadis ulaşılan kaynakta sahîh-ligayrihi³⁴¹ olarak nitelenmektedir.

3.1.37. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Sünnetini Uygulamakla İlgili Hadis

Hz. Peygamber’in (s.a.v.) sünnetini uygulamak konusuyla ilgili yazar, eserinde: “*Bir sünnetimi hayata geçiren kimse beni seviyor demektir. Beni seven ise benimle beraberdir.*” hadisine yer vermektedir.³⁴² Eserde nakledilen bu hadis ulaşılan kaynaklarda şöyle geçmektedir: “*Kim bir sünnetimi ihya ederse beni seviyor demektir. Beni seven ise cennette benimle beraberdir.*”³⁴³ Hadisin yazar tarafından verilen tercümesinde, *cennette beraber olunacağı* ifadesine yer verilmediği görülmektedir. Yazar, hadiste yer alan “الإحياء/ihya” kelimesinin anlamı ile hadisin tercümesini vermiştir. Hadisle ilgili ulaşılan kaynaklarda zayıf³⁴⁴ nitelemesi yer almaktadır.³⁴⁵

Bu hadis hikâye kitabının son hadisi olarak yer almaktadır. Kitabın başından sonuna kadar Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadislerini uygulamaya geçirmek gayesinde olan ana karakterin bu hadise uygun bir çaba içinde olduğu görülmektedir.

Hadiste geçen sünnet kavramı çocuklara açıklanmalıdır. Kavramsal açıklama yeterli düzeyde yapıldıktan sonra Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yolundan gitmenin güzelliği izah edilebilir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yolundan gitmenin ise O’nun sevgisini kazanmaya vesile olduğu öğretilmelidir.

İslâm dîni hayatîlik ilkesine göre insanların öğrendiklerini yaşama geçirmesini gerektirir. Nitekim İslâm, iman ettim, demekle yeterli olmamaktadır. İmanın, insan üzerindeki görünen hâli, davranışlara yansıyan boyuttur. Kalpleri bilemeyen insanoğlu kişinin davranışlarını görerek karşısındaki kişinin İslâm’ın öğretisine uygun yaşadığını anlayabilmektedir.

³⁴⁰ Taberânî, *el-Mu‘cemü’l-Kebîr*, 2/165.

³⁴¹ Sahîh-ligayrihi Hadis: Adâlet vasfına sahip olduğu halde zabt açısından bazı eksiklikleri bulunan râvinin rivayet ettiği hadis olup zabtı tam olan bir başka râvi tarafından rivayet edilip desteklendiğinde sahih derecesine yükselen hadistir. Bkz. Efendioğlu, “Sahîh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 2008), 35: 523-525.

³⁴² Yıldız, *Hayta ile Cemşit*, 99.

³⁴³ Tirmizî, *İlim*, 16.

³⁴⁴ Bkz. çalışmamıza, s. 53.

³⁴⁵ Tebrizî, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, 1/62.

Hadisin çocuklara verdiği değer ise öğrenileni hayata geçirmektir. Bu kıymetli bilgi dâhilinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine uygun davranmak gerekmektedir.

3.2.Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler

Çalışmamızın ikinci bölümünde tanıtılan bu hikâye kitabında yer alan hadisler, kitabın sonunda kaynaklarıyla verilmektedir. Çalışmanın bu kısmında adı geçen eserin içinde yer alan hadisler, temel hadis kaynaklarına ve çocuk dünyasına uygunluk meselesi bağlamında incelenmeye devam edilmektedir.

3.2.1. Uyumadan Önce Yapılması Tavsiye Edilenlerle İlgili Hadis

Uyumadan önce insanın alması gereken tedbir ve doğru eylemler Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından insanlara öğretilmiştir. Hikâyede yer alan nesnelerin dilinden hadislerle, uyumadan önce yapılacak bazı eylemler konu edinilmiştir. Bu bağlamda eserde geçen hadis ilk ve ikinci kısmı birbirinden ayrı şekilde verilmiştir. Eserde hadis: *“Uyuyacağınız zaman kapıları kapatın, su kaplarının ağzını bağlayın. Yiyecek ve içeceklerin üzerini örtün.”* şeklinde yer almaktadır.³⁴⁶

Eserde zikredilen bu hadis ulaşılan hadis kaynağında şöyle yer almaktadır: *“Uyuyacağınız zaman kandilleri söndürün, kapıları kapatın. Su kaplarının ağızlarını bağlayın. Yiyecek ve içeceklerin üzerini örtün.”*³⁴⁷ Yazarın, hadisin kandilleri söndürün kısmını eserine almadığı görülmektedir. Hadisle ilgili ulaşılan kaynaklarda sahîh³⁴⁸ niteliyesi yer almaktadır.³⁴⁹

Hikâyede bu hadis iki farklı nesne tanıtımı ile beraber zikredilmektedir. Hadisin “kapıları kapatın” bölümü için çocuklara kapı nesne olarak basit ifade ile tanıtılmıştır. Kapının din öğretiminde, özelde hadislerle Hz. Peygamber'i (s.a.v.) tanıtmada kullanılması, yenilikçi bir yaklaşım ile sunuş yapıldığını göz önüne sermektedir. Çocuk hem kavram öğrenip hem de nesnenin insan hayatıyla olduğu gibi dîni hayat ile de bağ kurmasına vesile olacaktır.

Hadiste geçen ikinci durum ise “yiyecek ve içecek kaplarının kapatılması” durumudur. Yiyecek ve içeceklerin kapaksız şekilde saklanması sağlık açısından doğru

³⁴⁶ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 34.

³⁴⁷ Buhârî, *Sahîh*, Eşribe, 22.

³⁴⁸ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³⁴⁹ Elbâni, *Sahîh-i Câmiü's-Sağîr ve Ziyâdetihi*, (Mektebetü'l İslâmî Yay., 1999), 2/763.

değildir. Bu sebeple hikâyede kapak kavramı anlatılırken bir taraftan da hadis öğrenimi gerçekleştirilmektedir. Bu hadisin hayatîlik ve çocuğa görelilik ilkesi ile örtüştüğü söylenebilir.

3.2.2. İzin İstemekle İlgili Hadis

Yazar, eserinde izin istemek konusunda: “Sizden biriniz üç kere izin istediği zaman kendisine izin verilmez ise, hemen geri dönsün.” hadisini zikretmektedir.³⁵⁰ Eserde zikredilen bu hadis ulaşılan kaynaklarda şöyle geçmektedir: “Sizden biri üç defa izin isteyip de kendisine izin verilmemişse geri dönsün.”³⁵¹ Yazarın bu hadis için verdiği tercüme yaygın çeviriyle örtüşmektedir. Eserde yer alan bu hadisin, sahîh³⁵² olarak nitelendiği görülmektedir.³⁵³

Hikâyede bu hadisle beraber kapı zilinin kullanım amacı tanıtılmaktadır. Günümüzde bir kimsenin evine girmek isteyen kimse izin almak için öncelikle kapı zilini kullanmaktadır. Nesne tanıtılırken bir yandan kapı zilinin İslâm hayatıyla olan bağımlı anlatan yukarıdaki hadis zikredilmiştir.

Çocuklarda izin isteme davranışını öğretirken bu hadisin kullanımı yerinde olacaktır. Çocuk, nesnelerin amaçsız olmadığını anladığı gibi nasıl kullanacağını da bu hadis ile öğrenmiş olmaktadır. Hadis, çocuğa görelilik ve hayatîlik ilkesine uygun bir hadis olarak değerlendirilebilir.

3.2.3. Su İçme Âdâbıyla İlgili Hadis

Yazar, eserinde su içme âdâbıyla ilgili olarak: “Biriniz su içeceği zaman kabın içine solumasın. Tekrar su içmek istediği takdirde kabı ağzından uzaklaştırıp soluk alsın. Ardından içmeye devam etsin.” hadisini nakletmiştir.³⁵⁴ Eserde yer alan hadis bu şekliyle şöyle geçmektedir: “Sizden biri su içeceği zaman su kabının içine nefesini vermesin. Tekrar su içeceği zaman kabı ağzından uzaklaştırıp nefes alsın, sonra içmeye

³⁵⁰ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 34.

³⁵¹ Buhârî, *Sahîh*, İsti’zân, 13; Müslim, Edeb, 33; Ebû Dâvûd, Edeb, 127.

³⁵² Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³⁵³ Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 3/1323.

³⁵⁴ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 34.

devam etsin.”³⁵⁵ Hadisin tercümesi yazar tarafından orijinal metne yakın çevrilmiştir. Eserde yer alan bu hadis hasen³⁵⁶ olarak nitelendirilmiştir.³⁵⁷

Hikâyede su bardağı kendini tanıtırken yukarıda zikredilen hadisi de ifade etmiştir. Bu yöntem ile çocuğa, nesneler kendi dilinden ne işe yaradıklarını ve kullanım alanlarını ifade etmektedir. Su içme âdâbı, çocuklara, küçük yaşlardan itibaren öğretilen değerlerden biridir. Su içerken âdâbı, İslâm ahlâkı ile öğretmek için kitapta yer alan bölüm istifadeye açıktır.

Hadis, hayatilik ve çocuğa görelilik ilkesine de uygun bir hadis olarak görülmektedir.

3.2.4. Aynaya Bakarken Dua Etmekle İlgili Hadis

Aynaya bakarken dua etmekle ilgili yazar, eserinde: “*Elhamdülillah, Allah’ım, beni güzel yarattığın gibi, ahlâkımı da güzelleştir.*” hadisine yer vermiştir.³⁵⁸ Eserde zikredilen bu hadis ulaşılan kaynakta şöyle geçmektedir: “*Allah’ım Beni güzel yarattığın gibi ahlâkımı da güzelleştir.*”³⁵⁹ Yazarın eserde verdiği hadisin tercümesinde elhamdülillah ziyadesi yer almaktadır. Yapılan araştırma sonucu elhamdülillah ziyadesine ulaşılamamıştır. Eserde yer alan bu hadisin sahîh³⁶⁰ olarak nitelendirildiği görülmektedir.³⁶¹ Yazar, bu hadisi Hz. Peygamber’in (s.a.v.) aynaya bakarken dua olarak okuduğunu belirtmiştir. Hadis hakkında yapılan araştırma sonucunda, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bu duayı aynaya bakarken okuduğuna yalnızca bir yerde rastlanmıştır.³⁶²

Hikâyede bu hadis, nesne olarak ayna ile beraber zikredilmektedir. Ayna, çocuksu bir anlatımla ne işe yaradığını ifade etmektedir. Hikâye kitabının ana fikrinde yer alan günlük eşyaları İslâm ahlâkı ile ele alma durumu bu nesne için de kullanıldığı görülmektedir.

³⁵⁵ İbn Mâce, 4/492.

³⁵⁶ Bkz. çalışmamıza, s. 52.

³⁵⁷ Elbânî, *Sâhîh-i Câmiü’s-Sağîr*, 1/168.

³⁵⁸ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 35.

³⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, 1/403.

³⁶⁰ Bkz. çalışmamız, s. 42.

³⁶¹ Elbânî, *Sâhîh-i Câmiü’s-Sağîr*, 1/280.

³⁶² Beyhakî, *Da’vâtü’l Kebîr*; thk. Bedir b. Abdullah Bedir, (Kuveyt: Garas li’n-Neşr Yay., 2009), 2/83.

Allah, insanı en güzel surette yaratmıştır.³⁶³ Hikâyede yer aldığı üzere, yaratılıştan gelen bu güzellik karşısında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) aynaya baktığında şu duayı okuduğu nakledilmiştir, *“Allah’ım, beni güzel yarattığın gibi, ahlâkımı da güzelleştir.”*³⁶⁴

Çocukların yaratılıştan verilmiş güzelliklerin farkına varıp şükretmeyi öğrenmesi noktasında önemli bir hadistir. Hadis, çocuğa görelilik ve hayatîlik ilkesine uygun görünmektedir.

3.2.5. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Ev Hâliyle İlgili Hadis

Yazar, eserinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ev haliyle ilgili olarak: *“Hz. Aişe’ye Peygamberimizin evdeki hâli sorulduğunda şöyle demiştir: O normal bir insandı. Elbisesini dikerdi.”* hadisini nakletmiştir.³⁶⁵ Eserde yer alan bu hadis ulaşılan kaynakta şöyle geçmektedir: *“Hz Aişe’ye Hz. Peygamber (s.a.v.) evde ne yapardı diye soruldu. Haz. Aişe; Her insan gibi bir insandı, elbisesini dikerdi, koyun sağardı.”*³⁶⁶ Yazarın bu hadisin son kısmını eserine almadığı görülmektedir. Hadisle ilgili sahîh³⁶⁷ nitelemesi bulunmaktadır.³⁶⁸

Hz. Peygamber (s.a.v.) Peygamberliği yönü ile insanlara rehber olmuştur. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) rehberliği yalnızca din konusu ile sınırlı değildir. Aile hayatındaki ilişkilerde yardım eden ve kendi işlerini yapan bir Hz. Peygamber (s.a.v.) görülmektedir. Bu hâl çocuklara örnek olmaktadır. Kişinin kendi sorumluluklarını alması konusunda önemli bir hadistir.

Hikâyede iğne nesne olarak kendini tanıtip kullanım amacını ifade etmiştir. Günlük yaşamı ilgilendiren bir nesnenin İslâm ahlâkı ile bağı kurularak çocuklara sunulması hayatîlik ilkesine uygun düşmektedir. Hadis ayrıca çocuğa görelilik ilkesine de uygundur.

³⁶³ et-Tîn 95/4.

³⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, 1/403.

³⁶⁵ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 35.

³⁶⁶ Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred el-Câmiu li Edebi'n-Nebeviyye*, thk. Muhammed İlyas, (Beyrut: Dar İbn Katheer Yay., 2018), 431.

³⁶⁷ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³⁶⁸ Muhammed İlyas, *el-Câmiu li Edebi'n-Nebeviyye*, 431.

3.2.6. Ağaç Dikmekle İlgili Hadis

Yazar, eserinde ağaç dikmekle ilgili: “*Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhal onu diksin!*” hadisini zikretmiştir.³⁶⁹ Hadis ulaşılan kaynakta da: “*Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa dahi derhal onu diksin!*”³⁷⁰ şeklinde yer almaktadır. Eserde yer alan hadis, ulaşılan kaynakta sahîh³⁷¹ olarak nitelendirilmiştir.³⁷²

Hikâyede, fidan, kendini tanıtırken bu hadis yer almaktadır. İslâm ahlâkında çevreye verilen önemin en net anlaşıldığı hadislerden biridir. Ağaç dikmek çevre ve toplum sağlığı açısından gerekli bir eylemdir. Çevre ahlâkında yeri olan ağaç dikmenin önemini Hz. Peygamber (s.a.v.), “*Kıyamet kopuyor olsa dahi ellinizdekini dikin.*”³⁷³ şeklinde ifade ediyor. Aslında kıyamet dünya hayatının son bulmasıdır. Son anda ekilen bir şeyin fayda vermeyeceği açıktır. Bu hadis ile bize ağaç dikmenin manevî anlamda insana kazandırdığı sevabı hatırlattığı anlaşılmaktadır.

Çocuklara ağaç dikmenin önemini anlatan bu hadis hayatîlik ilkesine uygun bir hadistir. Uygulanabilir ve çocuk tarafından net anlaşılır bir dili vardır. Bu sebeple çocuğa görelilik ilkesine de uygun düşmektedir.

3.2.7. Yemek Yeme Âdâbıyla İlgili Hadis

Yazar, yemek yeme âdâbı hakkında: “*Evladım! Yemeğe başlarken besmele çek, sağ elinle ve önünden ye!*” hadisini nakletmiştir.³⁷⁴ Eserde yer alan bu hadis ulaşılan temel kaynaklarda şöyle geçmektedir: “*Oğlum! Besmele çek. Sağ elinle ve önünden ye!*”³⁷⁵ Yazar, *yemeğe başlarken* ifadesi ile hadiste çocukların anlayacağı şekilde ek ifadeye yer vermiştir. Eserde zikredilen bu hadis sahîh³⁷⁶ olarak nitelenmektedir.³⁷⁷

Hz. Peygamber (s.a.v.) yemek yeme âdâbını ümmetine öğretmiştir. Sağ elle ve tabağın önünden yemek gerektiğini ifade eden Allah Resulü, insanların yemek yerken

³⁶⁹ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 35.

³⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, 3/184.

³⁷¹ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³⁷² Ahmed b. Hanbel, 3/184.

³⁷³ Ahmed b. Hanbel, 3/184.

³⁷⁴ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 35.

³⁷⁵ Buhârî, *Sahîh*, Et’ime, 2; Müslim, Eşribe, 108.

³⁷⁶ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³⁷⁷ Elbânî, *Sâhîh-i Câmiü’s-Sağır*, 2/1318.

dahi güzel davranışlar ile yemeği yemesini öğütlemiştir. Hikâyede yemek tabağı kendini tanıtarak bu hadis ile bağ kurulmuştur.

Hayatın tam içinden bir mesele olan yemek yeme hâli insanın gün içinde yaptığı basit eylemlerden biridir. Yemek yerken Hz. Peygamber'in (s.a.v.) öğretisine uygun şekilde davrandığında ise kişi sünnete uyduğundan sevap kazanmaktadır. Günlük basit bir eylem hem sevap kazandırmakta hem de âdâba uygun olmaktadır.

Hikâyede yer alan bu hadis çocuk algı düzeyine uygun olup hayatîlik ilkesine de uygun düşmektedir.

3.2.8. Ağız Temizliği Hakkında Hadis

Yazar, ağız temizliği hakkında eserinde: “*Misvak ağız temizler, ağız temizlemek de Allah'ı hoşnut eder.*”³⁷⁸ ile “*Diş temizliği konusunda size çok telkinde bulunduğumu biliyorsunuz!*”³⁷⁹ hadislerine yer vermiştir. Eserde yer alan bu hadislerden ilki ulaşılan kaynaklarda şöyle yer almaktadır: “*Misvak kullanmak ağızın temiz kalmasına ve Rabbin razı olmasına sebeptir.*”³⁸⁰ Yazar bu hadisi çocukların anlayacağı düzeyde anlam itibarıyla eserine almıştır. Bu hadis sahîh³⁸¹ olarak nitelendirilmektedir.³⁸² Eserde diş temizliği konusunda yer alan ikinci hadis ulaşılan kaynaklarda: “*Size misvak hususunda çokça tahşidatta bulundum.*”³⁸³ şeklinde geçmektedir. Eserde yer alan bu hadisi yazarın yorumlayarak tercüme ettiği görülmektedir. Nitekim hadisin metninde “السواك/sivâk” kelimesi geçmektedir. Hadisle ilgili sahîh³⁸⁴ nitelemesi bulunmaktadır.³⁸⁵

Hikâyede diş fırçası kendini tanıtarak kullanım amacını ifade ederken Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yukarıda geçen iki hadisi ile bağ kurulmuştur.

Diş temizliği konusunda Hz. Peygamber (s.a.v.), ümmetine uyarılarda bulunmuştur. Ağız sağlığı için önemli bir durum olan ağız ve diş temizliği Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında misvak ile yapılmakta idi. Hz. Peygamber ümmetine ağız ve diş bakımını yapmaları konusunda tavsiyede bulunurken o dönem temizlik için

³⁷⁸ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 35.

³⁷⁹ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 35.

³⁸⁰ Buhârî, *Sahîh*, Savm, 27; Nesâî, Tahâret, 4.

³⁸¹ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³⁸² Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/122.

³⁸³ Nesâî, Tahâret, 6; Ahmed b. Hanbel, 21/217.

³⁸⁴ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

³⁸⁵ Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/123.

kullanılan misvağı araç olarak sunmuştur. Günümüzde ise ağız ve diş bakımı için misvak, kültürel açıdan her zaman bulunabilen bir nesne değildir. Diş fırçası ve macun kullanımı günümüzde yaygınlaşmıştır. Değişen araçlara rağmen aynı amaca hizmet gayesi bulunan bu nesneler ile Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tavsiyesi yerine getirilmiş olur.³⁸⁶

Hadis günlük hayatla iç içe olan bir hadistir. Çocuğa ağız temizliği alışkanlığı kazandırma konusunda önemli bir yere sahiptir. Bu hâliyle hadis, hayatîlik ve çocuğa görelilik ilkesine uygun düşmektedir.

3.2.9. Hediyeleşmekle İlgili Hadis

Yazar, eserinde hediyeleşmekle ilgili: “*Hediyeleşin. Çünkü hediye, gönülden kini söküp atar.*” hadisine yer vermiştir.³⁸⁷ Eserde zikredilen bu hadisin tamamı: “*Hediyeleşin. Çünkü hediye, gönülden kini söküp atar. Komşu kadın, verilen hediye bir koyun paçası dahi olsa komşusunu hor görmesin.*”³⁸⁸ şeklindedir. Eserde geçen bu hadis yazar tarafından yalnızca *hediyeleşme* bölümünü alınmıştır. Hadisle ilgili zayıf³⁸⁹ nitelemesi bulunmaktadır.³⁹⁰

Hediyeleşmek insan ilişkilerini güzelleştiren bir durumdur. İnsanların birbirine olan sevgi ve muhabbetinin artmasına vesile olur. Hz. Peygamber (s.a.v.) ümmetine hediyeleşmeyi tavsiye etmiştir.

Çocuklar için paylaşmayı öğrenmeye vesile olan hediyeleşme günlük hayatta uygulanabilir. Kolay uygulanabilirliği sayesinde çocukların hediye vermelerinde uygulamaya dayalı bir metot olarak kullanım kolaylığı görülmektedir. En kalıcı öğrenmelerden biri olan uygulama metodu ile bu hadis, çocukların paylaşma ve hediyeleşme duyguları kazanmasına vesile olmaktadır.

Hadis çocuğa görelilik ve hayatîlik ilkesine uygun bir hadis olarak değerlendirilebilir.

³⁸⁶ Mustafa Karataş, “Hadisleri Yeniden Anlamak,” *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, 6 (2002): 101-138.

³⁸⁷ Zeybek, *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*, 35.

³⁸⁸ Buhârî, *Sahîh*, Hibe, 1; Müslim, *Zekât*, 90; Tirmizî, *Velâ*, 6.

³⁸⁹ Bkz. çalışmamıza, s. 53.

³⁹⁰ Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 2/912.

3.3. Hadis Bahçesi Masal Serisi

Çalışmamızın ikinci bölümünde tanıtımı yapılan bu masal serisinde on adet masal kitabı bulunmaktadır. Masal kitaplarında yer alan hadislerin kaynaklarına kitapta yer verilmemiştir. Masal serisindeki on kitabın içinde masala konu olan on hadis, hadislerin kaynakları ve çocuğa görelilik ilkesi bağlamında ele alınacaktır.

3.3.1. Anneyle İlgili Hadis

Yazar, eserinde anneyle ilgili olarak: “*Cennet annelerin ayakları altındadır.*” hadisi yer almaktadır.³⁹¹ Eserde nakledilen bu rivayet ulaşılan hadis kaynağında: “*Cennet annelerin ayakları altındadır.*”³⁹² şeklinde yer almaktadır. Yapılan araştırma neticesinde bu hadis, farklı kaynaklarda farklı şekilde nitelendirilmiştir. Buna göre aynı hadisin üç farklı şekilde; hasen³⁹³, zayıf³⁹⁴ ve mevzu³⁹⁵ olarak nitelendiği görülmektedir. Çocuklara hadislerle değerler kazandırma amacı olan eserlerde, sahîh hadislerin kullanılması daha doğru olan yöntemdir.

Hikâyede anne ve çocuk ilişkisine yer verilmektedir. Anne, çocukları için fedakârlık yapan, hayatını onlar için feda edendir. Anneye verilen kıymeti anlatan bu hadis ile çocuk, annenin İslâm öğretisindeki yerini de kavrayacaktır.

Bu hadis kavramsal olarak mecazlı bir anlatıma da sahiptir. Annenin yaptığı o kadar fedakârlığın mükâfatının cennet olacağı vurgusu anlaşılmaktadır. Hadis çocuklara gerekli açıklamalar yapılarak sunulmalı ve zihne yakınlaştırılmalıdır.

3.3.2. Eşitlikle İlgili Hadis

Yazar, eşitlikle ilgili eserde: “*Hepiniz Allah katında bir tarağın dişleri gibi eşitsiniz.*” rivayetini zikretmiştir.³⁹⁶ Eserde yer alan bu rivayet oldukça zayıf³⁹⁷ bir hadis olarak nitelendirilmiştir.³⁹⁸ Aynı hadisle ilgili olarak asılsız bir rivayet olduğu

³⁹¹ Atçakarlar, *Arı Rırı*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yay., 2019), 2.

³⁹² Nesâî, Cihâd, 12.

³⁹³ Elbânî, *Sâhîh-i Câmiü's-Sağîr*, 1/269.

³⁹⁴ Elbânî, *Daifu Câmiu's-Sağîr*, (Mektebetü'l İslâmî Yay. ts.), 1/394.

³⁹⁵ Muhammed Reşîd Rızâ, *Hukuku'n-Nisâi fi'l İslâmî ve Hazehe min İslâhi'l Muhammedi'l Âmi*, (Beyrut: Mektebi'l İslâmî Yay., 1983), 1/194.

³⁹⁶ Atçakarlar, *Aslan Sercan*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019), 2; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, 1/145.

³⁹⁷ Bkz. çalışmamıza, s. 53.

³⁹⁸ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdis*, 2/60.

hakkında görüşler de mevcuttur.³⁹⁹ Çocuklara verilen bilginin sahîh kaynaklardan, şüpheden uzak doğru bilgilerden oluşması önemlidir.

İnsanların birbiriyle eşit olduğunu anlatmak için kullanılan bu rivayet yerine farklı alternatif hadisler kullanılabilir. İnsanların yaratılış farklılıkları herhangi bir üstünlük durumu meydana getirmedigini, aksine üstünlüğün yalnızca Allah’a yapılan kulluk ile olacağını anlatan hadisler mevcuttur. Konuyla ilgili olarak kaynağı sahîh hadis kitaplarının tercih edilmesi gerekmektedir. Bu noktada şu hadis alternatif olarak kullanılabilir; *“Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap’a; beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur.”*⁴⁰⁰

Yazın dünyasında verilen eserlerde sahîh kaynaklardan alınan hadislerin kullanımı daha doğru olacaktır. Çocukların zihnine verilen her bilginin doğru ve anlaşılır olması önemlidir. Kaynağı önemsenmeden verilen bilgiler asılsız çıkabilmektedir. Bu durum ise hadis olmayan bir sözü hadis olarak çocuk zihnine verilmesi demektir. Hz. Peygamber’e (s.a.v.) ait olmayan bir sözün verilmesi, Müslümanın bilgi ahlâkına uygun düşmemektedir.

3.3.3. Misafirle İlgili Hadis

Misafir konusuyla ilgili yazar, eserinde: *“Allah hayrını murat ettiğine misafir gönderir.”* hadisini nakletmiştir.⁴⁰¹ Eserde yer alan hadisi bu hâliyle bulamadık. Konuyla ilgili olarak anlam yakınlığı olan *“Misafir ağırlamayan kimsede hayır yoktur.”*⁴⁰² hadisine ulaşılmaktadır.

İslâm ahlâkı cömert olmayı, misafire ikramda bulunmayı ve sosyal ilişkilere önem vermeyi tavsiye eden bir dindir. Hikâyede çocuklara misafir ağırlamanın insanlara ikramda bulunmanın önemi verilmeye çalışılmıştır. Bu konuda yeterli düzeyde bir anlatım kullanılmamış olsa da hikâyeyi okuyan çocuğun zihninde misafirperver olmanın güzelliği anlatılmak istendiği görülmektedir.

³⁹⁹ Hadis hakkında Ebubekir Sifil, Sahih Bilinen Asılsız Bir Rivayet, Ocak 21, 2012 yazısına göre rivayet asılsız olarak ifade edilmiştir. <https://ebubekirsifil.com/gazete-yazilari/2012-yili-aralik-ayi-gazete-kose-yazilari/sahih-bilinen-asilsiz-bir-rivayet/> Erişim 12.12.2022.

⁴⁰⁰ Buhârî, *Sahîh*, Hâc, 132; Ahmed b. Hanbel, 7/307, 330, 376.

⁴⁰¹ Atçakarlar, *Yunus Nusnus*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yay., 2019), 2.

⁴⁰² Ahmed b. Hanbel, 4/157.

3.3.4. Müslüman Kardeşliğiyle İlgili Hadis

Müslümanların kardeşliği konusunda yazar, eserinde: “*Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu tehlikede yalnız bırakmaz.*” hadisine yer vermiştir.⁴⁰³

Eserde geçen hadisin tam metni şöyledir:

*“Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu (zalimlere de) teslim etmez. Kim din kardeşinin bir ihtiyacını giderirse, Allah da onun ihtiyacını giderir. Kim bir Müslümanın bir sıkıntısını giderirse, Allah da onun kıyamet sıkıntılarından birini giderir. Kim bir Müslümanın (kusurunu) örterse Allah da kıyamet günü onu örter.”*⁴⁰⁴

Hadisin yazar tarafından yalnızca ilk kısmının eserde kullanıldığı görülmektedir. Hadisle ilgili hasen-sahîh⁴⁰⁵ nitelemesi yer almaktadır.⁴⁰⁶

İslâm'da kardeşlik, din bağı ile olmaktadır. Eserde Müslümanın Müslümana nasıl davranması gerektiğine dair örnekler bulunmaktadır. Çocuklar ilk olarak kan bağı ile olan kardeşliği bilmektedir. Bir aile içinde yaşarken var olan kardeş ilişkisi ilk akla gelen kardeşliktir. Hikâyenin ana konusunu oluşturan kardeşlik hadisi öğrenen çocuk ise kardeşlik kavramına zihninde yeni bir şema oluşturacaktır.

Kavramsal anlamda genişleyen kardeşlik kelimesini yeni öğrenen çocuk için İslâm dinene bağlı olmak insanlar arasındaki ilişkileri kuvvetlendirdiğini fark edecektir. Bu hâliyle arkadaşlarına ve çevresinde bulunan insanlara merhametli olacak, onlara zarar verecek eylemlerden kaçınacaktır. Bu hadis çocuk zihnine yakın, çocuğa yönelik ve hayatîlik ilkesine uygun bir hadis olarak görülmektedir.

3.3.5. Arkadaşlıkla İlgili Hadis

Arkadaşlık hakkında yazar eserinde: “*Kişi arkadaşının yolundadır.*” hadisini nakletmiştir.⁴⁰⁷ Eserde yer alan bu hadisin yaygın tercümesi şu şekildedir: “*Kişi arkadaşının dîni üzeredir.*”⁴⁰⁸ Yazarın bu hadise yaygın tercüme haricinde bir anlam verdiği görülmektedir. Nitekim hadisin orijinalinde yol ifadesi yer almamaktadır. Bu

⁴⁰³ Atçakarlar, *Tilki Pofuduk*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yay., 2019), 2.

⁴⁰⁴ Müslim, *Birr*, 58; Tirmizî, *Hudûd*, 3.

⁴⁰⁵ Bkz. çalışmamıza, s. 48.

⁴⁰⁶ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdis*, 2/31.

⁴⁰⁷ Atçakarlar, *Ceylan Cancan*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yay., 2019), 2.

⁴⁰⁸ Tirmizî, *Zühd*, 45; Ebû Dâvûd, *Edeb*, 16.

noktada eserde yer verilen hadisin asıl anlamından uzaklaştığı görülmektedir.⁴⁰⁹ Hadisle ilgili hasen⁴¹⁰ nitelemesi yer almaktadır.⁴¹¹

Hikâye, çocuklara doğru insanlarla arkadaş olma tavsiyesi veren bir mesaja sahiptir. İnsan yaşadığı çevrede etrafındaki insanlardan etkilenen bir yapıya sahiptir. Doğru insanlarla beraber olmak iyi ve güzel davranışları beraberinde getirecektir. Arkadaş edinme konusunda çocuklar için yeterli ve doğru yönlendirmeler yapılmalıdır.

3.3.6. İlim Öğrenmenin Önemiyle İlgili Hadis

İlim öğrenmenin önemiyle ilgili yazar, eserinde: “*Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz.*” sözünü bir hadis olarak zikretmiştir.⁴¹² İslâm ahlâkında ilim öğrenmenin önemi bilinmekle beraber hadis olarak zikredilen bu söz, merfû⁴¹³ hadis olarak yer almamaktadır.⁴¹⁴ Bununla birlikte muasır çalışmalarda yer aldığı görülmektedir.⁴¹⁵

Yapılan araştırma sonucunda, hikâyede hadis olarak yer alan bu söz hakkında bu lafızlarda bir hadise rastlanmamıştır.⁴¹⁶ Çocuklara ilim öğrenmenin önemini anlatmaya çalışan bu hikâye için hadis olmayan bir sözün hadis olarak kullanılması uygun düşmemektedir.

3.3.7. İsrâf ve Kibirle İlgili Hadis

Yazar, eserinde israf ve kibir hakkında: “*İsraftan ve kibirden sakının.*” hadisine yer vermektedir.⁴¹⁷ Eserde geçen bu hadisin tam metni, “*Kibre düşmeden ve israfa kaçmadan yiyin, sadaka verin ve giyinin.*”⁴¹⁸ şeklindedir. Yazarın bu hadisi olması

⁴⁰⁹ “الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ” şeklinde yer alan hadisin Arapça lafzında, ulaşılan kaynakların hiçbirinde yol ifadesine yer verilmemektedir.

⁴¹⁰ Bkz. çalışmamıza, s. 52.

⁴¹¹ Elbânî, *Sâhîh-i Câmiü's-Sağîr*, 1/664.

⁴¹² Atçakarlar, *Fener Balığı Pıtır*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yay., 2019), 2.

⁴¹³ Merfû Hadis: Hz. Peygamber’e (s.a.v.) nisbet edilen söz veya haberdur. Detaylı bilgi için bkz. İbn Salâh, *Mukaddime*, 1/93.

⁴¹⁴ Hadis olarak nakledilen bu rivayet müracaat edilen kaynaklarda hadis olarak bulunmamaktadır. Ancak hikmetli bir söz olarak bahsedilebilir. Ebubekir Sifil, “Bazı Hadisler,” 2006, <https://ebubekirsifil.com/okuyucu-sorulari/bazi-hadisler/?hilite=baz%C4%B1+hadisler>, Erişim:21.01.2023.

⁴¹⁵ Abdülkadir Karahan, *İslam-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, (Ankara: DİB Yay. 1991), 191, 220.

⁴¹⁶ Hadis ile ilgili bkz. Selçuk Coşkun, *Hadise Bütüncül Bakış*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 2016), 359.

⁴¹⁷ Atçakarlar, *Dinozor Dina*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yay., 2019), 2.

⁴¹⁸ Nesâî, *Zekât*, 66.

gereken hâlimden çıkararak aktardığı göze çarpmaktadır. Hadisle ilgili hasen⁴¹⁹ nitelemesi yer almaktadır.⁴²⁰

İsraf etmek, haddi aşmak, gaflette olmak anlamlarına gelmektedir.⁴²¹ İsraf ise Müslüman ahlâkında olmaması gereken bir durumdur. Nitekim Allah (c.c) israf edenleri sevmemektedir.⁴²² Verilen nimetleri hor görmeye veya fark etmemeye sebep olan israf yerine iktisat ve tutumlu olmak, nimetlerin farkına varıp şükretmek gerekmektedir.

Hikâyede çocuklara israfın yanlışlığı anlatıldığı gibi kibirli olmanın yanlışlığı da hikâye edilmiştir. Kibir, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ifadesi ile "*Hakikati inkâr etmek ve insanları küçük görmektir.*"⁴²³ Hem israf hem kibir İslâm ahlâkına yakışmayan davranış tutumlarıdır. Kişi bu hâllerden kendini korumalıdır.

Çocuklara kibir ve israf kavramları gerekli açıklamalar yapılarak anlatılmalıdır. Yapılan gerekli kısa açıklamalar çocuğun israf ve kibir kavramını anlamasına vesile olacaktır.

3.3.8. Danışmakla İlgili Hadis

Danışmakla ilgili yazar, eserinde: "*Danışan pişman olmaz.*" rivayetini nakletmiştir.⁴²⁴ Eserde yer alan bu rivayetin tam metni: "*İstihâre eden aldanmaz, istişâre eden pişman olmaz, iktisat eden darlık çekmez.*"⁴²⁵ şeklinde geçmektedir. Rivayetle ilgili mevzu⁴²⁶ nitelemesi göze çarpmaktadır.⁴²⁷ Çocuklara hadislerle güzel değerler anlatma gayesinde olan bir eserde aslı olmayan sözlerin kullanılması doğru görülmemektedir.

Eserin ana konusunda bilgili kimselere danışmanın faydasından bahsetmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in istişare ederek işler yaptığı bilinen bir durumdur.⁴²⁸ Gerekli durumlarda yapılan istişare insanlara fikir verme ve ortak akla uygun hareket etme

⁴¹⁹ Bkz. çalışmamıza, s. 52.

⁴²⁰ Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 2/1252.

⁴²¹ Cengiz Kallek, "İsraf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul, TDV Yay., 2001), 23: 178-180.

⁴²² el-A'râf, 7/31.

⁴²³ Müslim, *İmân*, 147.

⁴²⁴ Atçakarlar, *Ördek Rengarenk*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yay., 2019), 2.

⁴²⁵ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, 6/365.

⁴²⁶ Bkz. çalışmamıza, s. 70.

⁴²⁷ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi 'z-Zaîfe ve 'l-Mevzûa ve Eseru'he's-Seyyü' fi 'l-Ümme*, (Riyad: Dâru'l Meârif Yay., 1992), 2/78.

⁴²⁸ Âl-i İmrân, 3/159.

fırsatı vermektedir. Hikâyede çocuklara küçük yaşlardan itibaren bilgili kimselere gerekli durumlarda danışmanın gerekliliği ve faydası anlatılmış olmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken, hikmetli bir sözü hadis gibi kullanmamaktır.

3.3.9. Fayda Verecek Şeylerle İlgilenmekle İlgili Hadis

Faydalı işlerle meşgul olmakla ilgili yazar, eserinde: “*Sana yararlı olan şeyi elde etmeye çalış.*” hadisini zikretmiştir.⁴²⁹ Eserde yer alan bu hadisin tam metni şu şekildedir:

*“Kuvvetli mü'min, zayıf mü'minden daha hayırlı ve daha sevimlidir. Bununla beraber ikisinde de hayır vardır. Sen, sana yararlı olan şeyi elde etmeye çalış, Allah'tan yardım iste, acizlik gösterme. Eğer başına bir şey gelirse, keşke şöyle yapsaydım, şöyle şöyle olurdu, deme; ancak, Allah takdir etti ve dilediğini yaptı, de. Zira keşke demek, şeytanın vesvesesine yol açar.”*⁴³⁰

Buna göre yazarın yalnızca “*Sana yararlı olan şeyi elde etmeye çalış.*” kısmını eserinde ele aldığı görülmektedir. Hadisle ilgili sahîh⁴³¹ nitelemesi yer almaktadır.⁴³²

Çocuklarda var olan merak duygusunu faydalı bir alana yönlendirmek gerekmektedir. Merak duygusunu doğru kullanan bir çocuk kendisine faydalı ve yararlı olan şeyleri talep edecektir. Hadisin çocuk zihnine yakınlaştırılması ve özelde fayda kısmının değer olarak çocuğa kazandırılması önemlidir.

Faydacılık ilkesi önemsenerek hadisin yalnızca belirli bir kısmı alınarak uygunabilirlik konusunda bir kolaylık sağlanmaktadır. Hadisin belirli kısmının alınarak kısa ve öz olarak verilmesi ile hayatîlik ve çocuğa görelilik ilkesine uygun düştüğü görülmektedir.

3.3.10. Dua İle İlgili Hadis

Yazar, eserinde Allah'a dua etmekle ilgili: “*Allah'ım sen birsin, ortağın yoktur, hamdler sanadır, şükür sanadır.*” hadisini nakletmiştir.⁴³³ Eserde yer alan bu duanın tam hâli şu şekildedir; “*Sabah ve akşam, Sen birsin, ortağın yoktur, hamdler sanadır,*

⁴²⁹ Atçakarlar, *Kutup Ayısı Tuntu*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yay., 2019), 2.

⁴³⁰ Müslim, Kader, 34.

⁴³¹ Bkz. çalışmamıza, s. 42.

⁴³² Tebrizî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 3/1458.

⁴³³ Atçakarlar, *Tavus Vusvus*, (İstanbul: Timaş Çocuk Yay., 2019), 2.

şükür sanadır, diyen kişi o günkü şükür borcunu ödemiştir.”⁴³⁴ Yazar eserinde bu hadisin yalnızca dua bölümünü aldığı görülmektedir. Eserde yer alan bu hadis zayıf⁴³⁵ olarak nitelenmiştir.⁴³⁶

Hikâyede çocuklara bir değer olarak şükür kavramı kazandırılmaya çalışılmaktadır. Allah'tan gelen nimetlerin her birisi için şükretmek ve Allah’a dua etmek gerektiği vurgusu kitapta yer almaktadır. Çocuklar için şükür kavramının bir değer olarak sunulması önemli bir durumdur. Eserde yer alan bu hadis, hayatîlik ve çocuğa görelilik ilkesine uygun bir hadis olarak görülmektedir.

⁴³⁴ Beyhakî, *Şuâbü’l-Îmân*, (Mektebetü’r-Rüşd Yay., 2003), 6/211.

⁴³⁵ Bkz. çalışmamıza, s. 53.

⁴³⁶ Tebrîzî, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, 2/744.

SONUÇ

Çocuk eğitimin önemli bir parçası olan hikâye kitapları İslâm öğretilerini yeni nesillere anlatmak için yenilikçi bir yaklaşımla eğlenceli bir öğrenme süreci sunma vaadindedir. Öğrenme süreçlerinde kalıcı bir etki oluşturmak ise anlamlı öğrenmeler ile mümkündür. Çocuk zihnine verilmek istenen İslâm dînine ait değerler, günümüzde farklı yöntemler ile sunulmaktadır. İslâmî çocuk edebiyatında yer alan ürünler de bu anlamda kullanılan yöntemlerdendir. Yapılan araştırma sonucunda İslâmî çocuk edebiyatında çocuklar için hadis konulu pek çok eserin mevcut olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada çocuk yazınına ait iki adet hikâye kitabı ve bir adet masal serisi incelenmiştir. Çalışmamızda incelenen eserlerde ağırlıklı olarak ahlâkî değerlerin çocuklara kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. İnsan ilişkileri, bilgi ahlâkı, çevre ahlâkı, şükür, tasarruf etmek gibi konular, hikâyelerin ana temasını oluşturmuştur. Bu çalışmada üç adet çocuk kitabı özelinde toplamda elli sekiz hadis, kaynak temelli inceleme ile birlikte çocuğa uygunluk esası dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

İncelenen kitaplarda yer alan hadislerin büyük çoğunluğunun, sahîh kaynaklarda yer aldığı gözlemlenmektedir. Yapılan inceleme sonucunda hadislerden otuzu sahîh, dördü hasen-sahîh, biri sahîh-ligayrihî, beşi hasen, bir tanesi hasen-garîb, ikisi garîb, yedisi zayıf, üç tanesi mevzû olarak tespit edilmiştir. Eserlerde yer alan üç hadise ise araştırılan hadis eserlerinde ulaşılamamıştır.

Toplam elli sekiz hadisin on dokuzu “insan ilişkileri,” sekizi “âdâb kuralları,” sekizi “temel ahlâk kuralları,” beşi “iman,” beşi “çevre ahlâkı,” ikisi “merhamet,” ikisi “ibadet,” ikisi de “duygu yönetimi” ile ilgili olarak yer almaktadır. Netice itibariyle yazarlar, İslâm ahlâkında olması gereken insan ilişkilerine önem vererek eserlerinde, ağırlıklı olarak bu konuyu çocuk okuyucuya sunmaktadır.

Genel itibariyle çocuk zihnine yakın ifadeler kullanılarak hadisler çocuk okuyucunun zihnine hikâye ve masallar ile yakınlaştırılmıştır. Hadislerin hayatın içinden ve uygulanabilir olması ise çocuklarda uygulamaya dayalı öğrenme yöntemiyle öğrenebilmelerine uygun düşmektedir. Yapararak ve yaşayarak öğrenme metodu olan uygulamaya dayalı öğrenme sayesinde çocuklar öğrendiklerini kalıcı hâle getirebilir. Eserlerde uygulama imkânı olan hadislerin tercih edilmesi ise hadislerin günlük yaşamla alakalı olduğunu çocuklara sunmaktadır.

Sonuç olarak hikâyelerin hadisler kullanılarak veya hadislerin ana tema olarak kullanılması ile çocuklara din ile hayatın i içe olduğu anlatılmaktadır. Hayat ve inanılan din birbirinden kopmayan bir hâldedir. Hayatı şekillendiren bir din olgusunun küçük yaşıta çocuklara kazandırılması da önemli bir tutumdur. Yazılan eserler, çocuklara edebiyatın güzelliklerinden istifade etmelerini ve dine ait öğrenme imkânları sunmaktadır. Bu iki husus sayesinde ocuk din ve hayatın i içe olduğunu anlayabilir.

KAYNAKÇA

- Ağırman, Cemal. “İdeal Bir Davranış Biçimi Olarak Empati ve Hadislerde Empati Örnekleri”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 10/2 (2006): 23-53.
- Aksoy, İlhan. “Türklerde Aile ve Çocuk Eğitimi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4/16 (2011): 11-19.
- Alaylıoğlu, Ruşen, A.Ferhan Oğuzkan. *Ansiklopedik Eğitim Terimleri Sözlüğü*. 52. İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları, 1976, 2. Baskı.
- Arı, Abdüsselam. “Yetim”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43: 501-503. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Arslan, Abdullah-Şimşek, Tacettin-Yakar, Yasin Mahmut. “Çocuk Edebiyatı Tarihi”. İçinde *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, editör Tacettin Şimşek, 215-320. Ankara: Grafiker Yayınları, 2020, 6. Baskı.
- Atçakarlar, Nefise. *Hadis Bahçesi Masal Serisi*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atçakarlar, Nefise. *Aslan Sercan*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atçakarlar, Nefise. *Yunus Nusnusu*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atçakarlar, Nefise. *Tilki Pofuduk*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atçakarlar, Nefise. *Ceylan Cancan*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atçakarlar, Nefise. *Fener Balığı Pıtır*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atçakarlar, Nefise. *Dinozor Dina*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atçakarlar, Nefise. *Ördek Rengarenk*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atçakarlar, Nefise. *Kutup Ayısı Tuntu*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atçakarlar, Nefise. *Tavus Vusvus*. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları, 2019.
- Atik Yıldız, Aslıhan. *Hayta ile Cemşit Hadis Öğreniyor*. İstanbul: EDAM Yayınları, 2018, 2.Baskı.
- Ay, Mehmet Emin. *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?* Bursa: Sena Kitap Yayınları, 2022, 41. Baskı.
- Aybakan, Bilal. “Zarar”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44: 130-134. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis İstılahları Sözlüğü*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2013, 7. Baskı.
- Aydoğan, Didem. “Gelişimle İlgili Temel Kavramlar”. İçinde *Eğitim Psikolojisi*, editör Şerife Işık Terzi, 26-40. Ankara: Pegem Yayınları, 2015, 2. Baskı.
- Başaran, İbrahim Ethem. *Eğitim Psikolojisi; Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*. Ankara: Emel Matbaa, ts.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *Şuabü'l-İmân*. Mektebetü'r-Rüşd Yayınları, 2003.
- Beyhakî. *Da'vâtü'l Kebîr*. thk. Bedir b. Abdullah Bedir. Kuveyt: Garas Lin-Neşr Yayınları, 2009.
- Boz, Mehmet Naim. “Kur'ân ve Hadis Ekseninde Yetime Bakış”. *Dinî Araştırmalar*. 23/57 (2020): 233-250.

- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî. *el-Câmi'u'l-Müsnedü's-Sahîhu'l-Muhtasar min Umûri Resûlillâh Sallallahü Aleyhi ve Sellem ve Sünenihî ve Eyyâmih*. Arabistan: Dâru's-Selam Yayınları, 2000.
- Buhârî. *el-Edebü'l-Müfred el-Câmiu li Edebi'n-Nebeviyye*. thk. Muhammed İlyas. Beyrut: Dar İbn Katheer Yayınları, 2018.
- Buhârî. *el-Edebü'l-Müfred*. thk. Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî. Dâru's-Sadîk li'n-Neşr Yayınları, 1997, 4. Baskı.
- Büstî, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed. *el-Müsnedü's-Şahîh Ale't-Tekâsîm ve'l-Envâ*. Tertîb İbn Balabân. Cidde: Dâru Ba Vezir Lin-Neşri ve't-Tevzî Yayınları, 2003.
- Canan, İbrahim. *Kur'an'da Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Nesil Yayınları, 1996.
- Coşkun, Selçuk. *Hadise Bütüncül Bakış*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2016.
- Çağrııcı, Mustafa. "İnfak". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22: 289-290. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Çağrııcı, Mustafa. "İsar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22: 490-491. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Çağrııcı, Mustafa. "Musibet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31: 255-256. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Çağrııcı, Mustafa. "Rıfk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35: 51-52. İstanbul: TDV Yayınları, 2018.
- Çağrııcı, Mustafa. "Taziye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40: 251-252. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Çağrııcı, Mustafa. "Teenni". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40: 270-271. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Çalışkan, Adem. "İslâmî Çocuk Edebiyatı". *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 12/12-13 (2001): 409-436.
- Çankaya, İbrahim. "İlköğretimde Akran Zorbalığı". *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1/24 (2011): 81-92.
- Çardak, Mehmet. "Fiziksel Gelişim". *İçinde Eğitim Psikolojisi*, editör Şerife Işık Terzi, 48-71. Ankara: Pegem Yayınları, 2015, 2. Baskı.
- Deylemi, Şiraveveyh b. Şehredar. *el-Firdevs bi Me'suri'l-Hitab*. thk. Said b. Besyunî Zeğvul. Beyrut: Daru'l Kütübü'l İlmiyye Yayınları, ts.
- Dölek, Adem. "Âyetler ve Hadisler Işığında Çocuğun Yaşam Hakkının Korunması". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 31 (2009): 73-79.
- Dölek, Adem. "Bazı Hadislerin Psikoterapi Açısından Yorumlanması". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. II/4 (2002): 21-38.
- Dölek, Adem. "Hadisler Işığında Haset Hastalığı ve Psikoterapi". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 4 (2002): 39-82.
- Dölek, Adem. "Değerlerin Yeniden İnşasında İman-Ahlâk Bütünlüğü". *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası*. (2015): 75-87.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî. *es-Sünen*. Arabistan: Dâru's-Selam Yayınları, 2000.

- Ebû Dâvûd. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnâvut. Dâru'r-Risâleti'l Âlemiyye Yayınları, 2009.
- Efendioğlu, Mehmet. "Sahih". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35: 523-525. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn. *Daîfu Câmiu's-Sağîr*. Mektebetü'l İslâmî Yayınları, ts.
- Elbânî. *Silsiletü'l-Ehâdîsi'z-Zaîfe ve'l-Mevzûa ve Eseruhe's-Seyyü fi'l-Ümme*. Riyad: Dâru'l Meârif Yayınları, 1992.
- Elbânî. *Sâhih-i Câmiü's-Sağîr ve Ziyâdetihi*. Mektebetü'l İslâmî Yayınları, 1999.
- Elbânî. *Sahîhu't-Tergîb ve't-Terhîb*. Riyad: Mektebetü'l- Meârif Yayınları, 2000.
- Elbânî. *Silsiletü'l-Ehâdîsi's-Sahîha ve Şey'ün min Fıkhihâ ve Fevâ'idihâ*. Riyad: Mektebetü'l Meârif Yayınları, 1995.
- Gülay, Hülya. "Ağaç yaş iken eğilir: Yaşamın İlk Yıllarında Çevre Eğitiminin Önemi". *TÜBAV Bilim Dergisi*. 4/3 (2011): 240-245.
- Harrânî, Ebû'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm. *Kitâbu'l İmân İbn Teymiyye*. thk. Elbânî. Beyrut: Mektebetü'l İslâmî Yayınları, 1993.
- Kallek, Cengiz. "İsraf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23: 178-180. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. "Hadis". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15: 27-64. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Kandemir, Mehmet. "Bilişsel Gelişim". İçinde *Eğitim Psikolojisi*, editör Şerife Işık Terzi, 79-129. Ankara: Pegem Yayınları, 2015, 2. Baskı.
- Karahan, Abdülkadir. *İslam-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991.
- Karaman, Hayrettin ve diğerleri. *Kur'an Yolu Meâlî*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015, 5. Baskı.
- Karataş, Mustafa. "Hadisleri Yeniden Anlamak". *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*. 6 (2002): 101-138.
- Karatay, Halit. "Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler". İçinde *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, editör Tacettin Şimşek, 79-125. Ankara: Grafiker Yayınları, 2020, 6. Baskı.
- Kazvîni, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce. *Sünen-i İbn Mâce*. Arabistan: Dâru's-Selâm Yayınları, 2000.
- Keylânî, Necîp. *İslâmî Edebiyata Giriş*. Çeviren Ali Nar, İstanbul: Risale Basın-Yayın, 1988.
- Koçyiğit, Talat. *Hadis Istılahları*. Ankara: bs. 1980.
- Kökdemir, Hülya. "Öfke ve Öfke Kontrolü". *Pivolka*. 3/12 (2004): 7-10.
- Köylü, Mustafa. "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 45/2 (2004): 38-140.
- Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer. *Müsnedü's-Şihâb*. Beyrut: Müessesetü'r-Risale Yayınları, 1986, 2. Basım.
- Kûfî, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî. *el-Musannef fi'l-Ehâdîs ve'l-Âsâr*. Beyrut: el-Mektebü'l İslâmî Yayınları, 1983.

- Kuşeyrî, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim. *el-Câmi'u's-Sahîh*. Arabistan: Dâru's-Selam Yayınları, 2000.
- Mervezî, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. Ürdün: Beytü'l Efkârî'd-Düveliyeye Yayınları, 2005.
- Münâvî, Abdurraûf. *Feyzu'l Kadîr Şerhu Camiü's-Sağîr*. Mısır: Mektebetü't-Ticariyye Yayınları, h.1356.
- Münzirî, Ebû Muhammed Zekiyyüddîn Abdülazîm b. Abdilkavî b. Abdillâh. *et-Terğîb ve't-Terhîb*. Kâhire: 1937.
- Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. *es-Sünen*. Arabistan: Dâru's-Selam Yayınları, 2000.
- Oğuzkan, A. Ferhan. *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları, 2001, 7. Baskı.
- Öge, Sinan. "Fıtratın Mîsâkı". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 22 (2004): 240-260.
- Özcan, Mustafa Sıddık. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Sonuç Yayınları, 2018.
- Peterson, Bret. "Dilin evrimi". *Bilim ve Teknik*. 207 (2009): 56-61.
- Polat, Salahattin. "Garîb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13: 375. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Rızâ, Muhammed Reşîd. *Hukuku'n-Nisâi fî'l İslâmî ve Hazehene min İslâhi'l Muhammedi'l Âmi*. Beyrut: Mektebi'l İslâmî Yayınları, 1983.
- Rüveyfî, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî. "YTM", *Lisânü'l-Arab*. Beyrut: Daru's-Sadr Yayınları, ts.
- Sabuncu, Ömer. "Cahiliyeden İslâm'a Çocuklarla Ebeveynlerinin İlişkileri Açısından Değişim". *II. Uluslararası Mevlîd-i Nebi Sempozyumu Tebliğler Kitabı*. (2019): 296-303.
- Sehâvî, Şemsuddîn Muhammed b. Abdirrahmân. *Fethu'l Muğîs Şerhu Elfiyeti'l Hadîs*. Lübnan: Dâru'l Kütübî'l-İlmiyye, h. 1403.
- Shukri, Ma. M. "Bir İslâmî Edebiyat Teorisine Doğru". Çeviren Adem Çalışkan, Yolcu, 1 (1995): 55-64.
- Sınar, Alev. "Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 4/7 (2006): 175-225.
- Sinanoğlu, Mustafa. "İman". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22: 216. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Şahin, Fatma Tezel, Fatma Nilgün Cevher. "Türk Toplumunda Aile Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış". *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 775-790. 2007.
- Şehrezûrî, Ebû Amr Takıyyüddîn Osmân b. Salâhiddîn Abdirrahmân b. Mûsâ. *Marifetü Envâ-i Ulûmi'l Hadis Mukaddimetü İbn Salah*. thk. Nureddin İtr. Suriye: Dâru'l-Fikir Yayınları, 1986.
- Şener, Abdülkadir. "Abdest". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1: 68-70. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Şirin, Mustafa Ruhi. *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1998, 2.Baskı.

- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb. *el-Mu'cemü'l-Evsat*. thk. Târik b. İvezullah b. Muhammed Abdulmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî. Kâhire: Dâru'l Haremeyn Yayınları, 1994.
- Taberânî. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*. thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi. Kâhire: Mektebetü İbn Teymiyye Yayınları, 1994.
- Tebrîzî, Muhammed b. Abdullah el-Hâtib el-Amr Ebu Abdullah. *Mişkâtü'l-Mesâbih*. thk. Elbânî. Beyrut: Mektebetü'l İslâmî Yayınları, 1985, 3. Baskı.
- Tekin, Muhammet Ali. “Hadis Tekniği Açısından Fıtrat Hadisinin İnşası”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2003.
- Terzi, Şerife Işık. “Kişilik Gelişimi”. İçinde *Eğitim Psikolojisi*, editör Şerife Işık Terzi, 136-164. Ankara: Pegem Yayınları, 2015, 2. Baskı.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre Yezîd. *el-Câmi'u's-Sahîh*. Arabistan: Dâru's-Selam Yayınları, 2000.
- Turan, İbrahim. “Bazı Batı ve Türk Çocuk Klasiklerinde Dini ve Ahlâki Değerler”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 10/1 (2010): 172-173.
- Tümer, Günay. “Bereket”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5: 487-489. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Uğur, Mücteba. “Hasen”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16: 374-375. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Uğur, Sinem Burcu. “Geçmişten Günümüze Şekillenen Çocukluk Algısı ve Çocuk Yetiştirme Pratikleri”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 45 (2018): 227-247.
- Ülkü, Sirâl. “Çocuklukta Arkadaş İlişkileri”. *Eğitim ve Bilim*. 2/12 (1978).
- Yalçın, Alemdar, Gıyaseddin Aytaş. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2005, 3. Baskı.
- Yargıcı, Atilla. *Kur'an'ın Önerdiği İdeal İnsan Modelinin Oluşmasında Sevginin Rolü*. Ankara: Fecr Yayınları, 2017.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983.
- Yavuz, Kerim. *Çocuğun Dünyası ve Gelişme*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 1992.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992, 8. Baskı.
- Yavuzer, Haluk. *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999, 12. Baskı.
- Yavuzer, Haluk. *Eğitim ve Gelişim Özellikleri ile Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001, 7. Baskı.
- Yeğin, Hüseyin İbrahim. “Öfke Duygusu ve Dinî Açıdan Baş Edebilme Yolları”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 10/2 (2010): 235-258.
- Yemenî, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî. *el-Muvatta*. Arabistan: Dâru's-Selâm Yayınları, 2000.
- Zeybek, Şerife Nihal. *Neşeli Eşyaların Dilinden Hadisler*. İstanbul: Metamorfoz Yayınları, 2019.
- Çukurova Üniversitesi Akademik Veri Yönetim Sistemi, <https://avesis.cu.edu.tr/aslihanatik>, Erişim, 21.02.2021.

Timaş Yazarlar, <https://timas.com.tr/katilimci/nefise-atcakarlar-b6ce00c0-7d06-e411-89ca-00155d001518>. Erişim Tarihi: 21.12.2022.

Ebubekir Sifil, <https://ebubekirsifil.com/okuyucu-sorulari/bazi-hadisler/?hilite=baz%C4%B1+hadisler>, Erişim:21.01.2023.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Rabia PEHLİVAN	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Harran Üniversitesi
Fakülte	İlahiyat Fakültesi
Bölümü	
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1.	
2.	